

PŘÍRODNÍ PARK STŘEDNÍ KRUŠNOHOŘÍ

Klára Salzmann

Územní studie pro definování kulturně-krajinářských hodnot území

Blatno v Krušných Horách

Klára Salzmann, Jiří Sádlo, Markéta Marešová, Vladimír Ledvina

2022/2023

A. Průvodní zpráva

A.1 Identifikační údaje

Název projektu: **PŘÍRODNÍ PARK STŘEDNÍ KRUŠNOHOŘÍ**
územní studie

Pořizovatel: Obecní úřad Blatno
Masarykovo nám. 143,
336 01 Blatno
IČO: 00261, DIČ: CZ00261807

Dodavatel: Ing. Klára Salzmann, Ph.D., garant projektu
autorizovaný krajinářský architekt (č.a.03506)
Chynín 17
Čížkov u Blovic, 335 63
IČO: 73728179, DIČ: CZ5858146360

Autorský tým: RNDr. Jiří Sádlo, CSc.
(krajinná ekologie)
Ing. Markéta Marešová
(krajinářská architektura)
Mgr. Vladimír Ledvina
(krajinná ekologie)

Datum zpracování: březen 2022 - duben 2023

Obsah dokumentace:

Textová část, formát A4, počet stran 116

Přílohy:

Výkresy: formát A3 - A3/0 Administrativní členění
 A3/1 Širší vztahy
 A3/2 Vodní poměry v zájmovém území
 A3/3 Biogeografické členění v zájmovém území
 A3/4 Geomorfologie v zájmovém území
 A3/5 Geologická mapa v zájmovém území
 A3/6 Zastoupení půdních typů v zájmovém území
 A3/7 Klimatologie v zájmovém území
 A3/8 Potenciální přirozená vegetace v zájmovém území
 A3/9 Louky, prameniště a vrchoviště v zájmovém území
 A3/10 Lesní porosty v zájmovém území
 A3/11 Přírodní hodnoty, MCHÚ a Natura 2000
 A3/12 Kulturní hodnoty krajiny v zájmovém území
 A3/13 Mapa ÚSES

formát A0 A0/1 PPK Střední Krušnohoří, návrh

Obsah:

I.	ÚVOD	7
A.	POJMY A TERMÍNY, LEGISLATIVA.....	8
II.	ŠIRŠÍ VZTAHY.....	12
III.	ANALÝZA ÚZEMÍ.....	13
A.	PRIMÁRNÍ STRUKTURA KRAJINY.....	13
A.1	VODA	13
A.2	BIOGEOGRAFIE.....	16
A.3	GEOMORFOLOGIE.....	17
A.4	GEOLOGIE.....	18
A.5	PŮDA	19
A.6	KLIMA.....	19
A.7	POTENCIÁLNÍ PŘIROZENÁ VEGETACE	20
A.8	LESY A LOUKY	22
A.9	RAŠELINIŠTĚ.....	24
B.	SEKUNDÁRNÍ STRUKTURA KRAJINY	25
B.1	OSÍDLENÍ A JEHO HISTORICKÝ VÝVOJ	25
B.2	SITUACE PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE.....	29
B.3	ZANIKLÁ A ZANIKAJÍCÍ SÍDLA.....	30

B.4 SOUČASNÁ SÍDELNÍ STRUKTURA	37
B.4.1 BLATNO	37
B.4.2 BOLEBOŘ.....	38
B.4.3 HORA SVATÉHO ŠEBESTIÁNA	40
B.4.4 KALEK.....	42
B.4.5 KŘIMOV	44
B.4.6 MÍSTO.....	45
B.4.7 VÝSLUNÍ.....	47
B.5 DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ	50
B.6 AKTUÁLNÍ VYUŽITÍ ÚZEMÍ.....	54
C. TERCIÁRNÍ STRUKTURA KRAJINY	54
C. 1 PŘÍRODNÍ HODNOTY KRAJINY, OCHRANA PŘÍRODY	54
C.1.1 MZCHÚ, MALOPLOŠNÁ ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ	55
C.1.2 NATURA 2000.....	66
C.1.3 MOKŘADY MEZINÁRODNĚ VÝZNAMNÉ (RAMSARSKÁ ÚMLUVA).....	68
C.1.4 PAMÁTNÉ STROMY	69
C.2 KULTURNĚ-HISTORICKÉ HODNOTY KRAJINY	69
C.2.1 ARCHITEKTURA, TYPOLOGIE ZÁSTAVBY.....	69
C.2.2 PAMÁTKOVÁ OCHRANA KULTURNÍHO DĚDICTVÍ.....	71
C.2.3 CESTY, KOMUNIKACE, TRASY	74
C.2.4 PLUŽINA	79
C.2.5 OBORY	80
C.2.6 STARÁ DÍLA DŮLNÍ A PRŮMYSLOVÉ ČINNOSTI.....	81
C.2.7 DROBNÉ ARTEFAKTY V KRAJINĚ.....	86
C.2.8 VODNÍ DÍLA	87
C.2.9 MÍSTA S DUCHOVNÍM ČI HISTORICKÝM OTISKEM	90
C.2.10 KULTURNĚ SOCIÁLNÍ ASPEKTY	92
C.2.11 JINÁ SPECIFIKA MÍSTA	93
C.3 ESTETICKÉ HODNOTY KRAJINY, PROSTOROVÉ VZTAHY	94
C.3.1 HARMONICKÉ MĚŘÍTKO	94
C.3.2 PANORAMATA, VÝHLEDY A POHLEDY	94
C.3.2 KRAJINNÉ DOMINANTY	95
C.3.3 ESPRIT, DUCHOVNÍ CÍLE A CESTY	97
D. STÁVAJÍCÍ ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍ DOKUMENTACE	97
D.1 ÚP, ÚAP.....	97

D.2 ÚSES	101
E. REKREACE V ÚZEMÍ.....	105
IV. HODNOTY ÚZEMÍ.....	105
A. SUMARIZACE ANALÝZ.....	106
A.1 PŘÍRODA.....	106
A.2 KLASIFIKACE KRAJINY	106
A.3 SPECIFIKACE KRAJINNÝCH HODNOT ÚZEMÍ.....	107
A.4 RUŠIVÉ JEVIŠTĚ V KRAJINĚ	108
B. KRAJINNÉ HODNOTY ÚZEMÍ.....	109
V. VYMEZENÍ HRANIC PPK, ZDŮVODNĚNÍ.....	116

Mapové podklady územního plánování:

Územně analytické podklady pro ORP Chomutov; katastrální mapy; základní mapy M10000; ortofotomapy; územní plány dotčených obcí; výškopis a polohopis dat ZABAGED ČUZK; databáze vod DIBAVOD (VÚV) pro dotčená povodí

Literatura:

- CULEK, M. a kol., *Biogeografické členění ČR*, ENIGMA Praha, 1996.
- BOHDÁLEK, P. a kol., *Proměny montánní krajiny. Historické sídelní a montánní struktury Krušnohoří*, NPÚ ÚOP loket, Loket, 2013.
- DAVID, P. SOUKUP. V., *Krušné hory známé i neznámé*, Universum, 2020, ISBN 978-80-242-6686-2.
- DEMEK, J. a kol., *Hory a nížiny – Zeměpisný lexikon ČSR*, ACADEMIA Praha, 1987.
- CHYTRÝ, M., KUČERA, T., KOČÍ, M., *Katalog biotopů ČR*, AOPK Praha, 2001.
- KOLEJKA, J., *Přírodní krajiny České republiky, Katalog typů přírodních krajín*, Masarykova univerzita Brno, Brno, 2014, ISBN 978-80-210-6660-1.
- KUPKA, J., *Kulturní krajina, její hodnota a ochrana*, ČVUT, 2018.
- KUČA, K., a kol., *Historické kulturní krajiny ČR*, Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2020. ISBN 978-80-87674-32-1.
- KUČA, K., KUČOVÁ, V., *Metodika identifikace a klasifikace území s urbanistickými hodnotami*, NPU, Praha, 2015.
- KUČOVÁ, V., a kol., *Metodika tvorby standardizovaného záznamu krajinné památkové zóny*, NPÚ, Praha 2014.
- KUNCOVÁ, J. a kol., *Chráněná území ČR - svazek Ústecko*. Vydala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 1999.
- KVĚT, R., *Keltské osídlení České republiky v závislosti na predispozici stezek*, Archeologia historica 23/98, Archeologický ústav akademie věd ČR, Prachovice, 1997.
- LÖW, J., MÍCHAL, I., *Krajinný ráz*, Lesnická práce, 2003. ISBN 80-86386-27-9.
- LÖW, J., NOVÁK J., *Typologie členění krajiny*, Urbanismus a územní rozvoj r.11, č.6, 2008.
- QUITT, E., *Klimatické oblasti Československa*, Stud.geogr.fasc.16, Geografický ústav ČSAV Brno, 1971.
- PEŠTA, J., *Několik poznámek ke studiu půdorysné struktury venkovských sídel na území Čech*, Průzkumy památek II, 2000.
- PTÁČEK, L. (ed.). 2005. *Dobrovolná ochrana přírody v České republice, Historie, současnost a perspektivy*. Praha: ČSOP. 34 s. ISBN 80-86770-08-7.

ROZMANOVÁ, N., POKORNÁ, Z., *Charakter a struktura zástavby venkovských sídel v územních plánech*,

Ministerstvo pro Místní Rozvoj, 2017. ISBN 978-80-7538-153-8.

SÁDLO, J. a kol., *Krajina a revoluce*, Malá Skála, Praha, 2008.

SKLENÍČKA, P., *Základy krajinného plánování*, Praha, 2003. ISBN 80-903206-1-9.

URBAN, M., a kol., *Horní města Krušných hor*, Ústecký kraj, 2015. ISBN 978-80-87194-49-2.

Zákon č. 114/1992 Sb.

Zákon č. 20/1987 Sb.

MAPOVÉ PODKLADY, webové stránky

<http://www.fotohistorie.cz>

<http://www.zanikleobce.cz>

<https://ags.cuzk.cz>

<https://antikomplex.cz>

<https://cs.wikipedia.org>

<https://cyklotrasy.cz>

<https://drusop.nature.cz>

<https://eagri.cz/> Portál MZe ČR

<https://geoportal.gov.cz>

<https://gis-aopkcr.opendata.arcgis.com>

<https://knihy.cyklotoulky.cz>

<https://lesycr.cz>

<https://mapy.cz>

<https://mapy.geology.cz>

<https://pamatkovykatalog.cz>

<https://www.biomonitoring.cz>

<https://www.bolebor.cz>

<https://www.casopis.ochranaprirody.cz>

<https://www.ceskehory.cz>

<https://www.czso.cz>

<https://www.dibavod.cz>

<https://www.chomutov-mesto.cz>

<https://www.kocicak.cz>

<https://www.k-report.net>

<https://www.kr-karlovarsky.cz>

<https://www.mesto-vysluni.cz>

<https://www.mistopis.eu>

<https://www.muzeumlesna.eu>

<https://www.mzp.cz>

<https://www.nature.cz>

<https://www.obec-blatno.cz>

<https://www.obeckalek.cz>

<https://www.ohremedia.cz>

<https://www.poh.cz>

<https://www.risy.cz>

<https://www.sebastian.cz>

AOPK ČR 2021. Nálezová databáze ochrany přírody. [on-line databáze; portal.nature.cz]

Digitální registr - Ústřední seznam ochrany přírody

Historický lexikon obcí České republiky, 1869-205, I. díl, Český statistický úřad, Praha, 2006

Historický lexikon obcí České republiky, 1869-205, II. díl, Český statistický úřad, Praha, 2006

I. ÚVOD

Územní studie byla vypracovaná na základě poptávky a následně cenové nabídky ze dne 22. 9. 2021. Předmětem zadání je vypracování územní studie pro definování kulturně-krajinářských hodnot území, které zasahuje do katastrálních území obcí Blatno, Boleboř, Hora sv. Šebestiána, Kalek, Křimov, Místo, Výsluní s důrazem na ochranu krajinného rázu (§ 12 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Obsah díla:

- I. Vymezení území se soustředěnými přírodními, krajinnými, kulturními a ekologickými hodnotami, popis a lokalizace identifikovaných hodnot
- II. Setkání se starosty dotčených obcí a s občany
- III. Společné projednání návrhu s dotčenými orgány a samosprávami ve spolupráci s Ústeckým krajem

Vymezení a upřesnění původního rozsahu území bylo upraveno a rozšířeno na hranice katastrálních území a následně i hranice stávajících přírodních parků. Rozsah území byl následně také projednán s dotčenými obcemi.

Specifická oreo-geomorfologie vytváří základní výchozí podmínky a potenciály pro místní výjimečné hodnoty přírodní a kulturní krajiny a navazující biodiverzitu.

SETKÁNÍ SE STAROSTY DOTČENÝCH OBCÍ

V rámci vypracování studie bylo uspořádáno setkání se starosty dotčených obcí. Setkání se uskutečnilo v obci Radenov, 2. 9. 2022, i za účasti občanů. Za přípravu a organizaci děkujeme paní starostce I. Rabasové.

Cílem setkání bylo informovat starosty dotčených obcí o záměru obce Blatno vypracovat územní studii pro definování krajinářských hodnot území a následně tak zajistit jejich ochranu. Většina ze starostů projevila zájem o identifikaci hodnot krajiny v jejich území.

Dalším záměrem setkání bylo představení již vypracované studie a jejích výsledků. Starostové byli také obeznámeni s úpravou rozsahu řešeného území.

A. POJMY A TERMÍNY, LEGISLATIVA

Krajina

Z mnoha možných definic např. tato:

Krajina je společným prostorem pro život lidí a realizaci širokého spektra jejich zájmů. Využívání krajiny musí přispívat k naplnění potřeby kvalitní existence a rozvoje současné společnosti i budoucích generací, přitom je potřeba usilovat o udržitelné užívání krajiny s plným vědomím jejích kulturně-historických a přírodních hodnot a s tím spojených limitů, stejně jako vědomím možností i limitů ekonomických užiteků a zájmů veřejnosti, které jsou s krajinou neodlučně spjaty. *(Evropská úmluva o krajině, připravena z iniciativy orgánů Rady Evropy ve Štrasburku a podepsaná dne 20. října 2000 ve Florencii, vstoupila v mezinárodní platnost, na základě svého článku 13 odst. 2, dne 1. března 2004. K březnu 2015 ji podepsalo 40 členských států Rady Evropy, z kterých 38 ji následně ratifikovalo. Jménem České republiky byla Úmluva podepsaná ve Štrasburku dne 28. listopadu 2002 a po ukončení ratifikačního procesu dne 1. října 2004 vstoupila v platnost).*

Přírodní park

Přírodní parky nejsou na rozdíl od CHKO zvláště chráněným územím.

„K ochraně krajinného rázu s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami, který není zvláště chráněn podle části třetí tohoto zákona, může orgán ochrany přírody zřídit obecně závazným právním předpisem přírodní park a stanovit omezení takového využití území, které by znamenalo zničení, poškození nebo rušení stavu tohoto území.“ uvádí § 12 zákona o ochraně přírody a krajiny.

Přírodní parky jsou zavedeným nástrojem ochrany krajiny, navazují na tzv. oblasti klidu, které se vyhlášovaly před rokem 1989. Od roku 2003 je svým nařízením zřizují krajské úřady (pro svůj správní obvod, nejde-li o národní parky, CHKO, národní přírodní rezervace, národní přírodní památky a ochranná pásma těchto zvláště chráněných území anebo o vojenské újezdy), které také zajišťují péči o tato území.

Některé přírodní parky mohou svým umístěním přímo navazovat na maloplošná zvláště chráněná území, nebo jejich ochranná pásma a plnit tak obdobné funkce jako ochranné pásmo těchto území. Nejde však o ochranné pásmo tak, jak jej vymezuje zákon o ochraně přírody a krajiny. Jde pouze o územní souvislost, kdy mohou tyto přírodní parky zčásti plnit obdobné funkce.

Nařízení kraje o zřízení přírodního parku by mělo obsahovat **vymezení území s výraznými estetickými a přírodními hodnotami** a jejich výčet a popis s vymezením hranic území (např. podle katastrálních území). Ideální je doplnění grafickým zákresem (nejlépe měřítko 1:10 000). **Současně jsou stanovena omezení takového využití území, které by znamenalo rušení, poškození nebo ničení stavu území přírodního parku z hlediska vlivů na krajinný ráz, informaci o případných sankcích při porušení ochranných podmínek a závěrečná ustanovení.**

Omezení využívání přírodních parků musí vždy vycházet z cíle a poslání jejich zřízení – mělo by směřovat **k ochraně estetických a přírodních hodnot krajinného rázu**, jiných aspektů se stanovená omezení nemohou týkat. Mohou spočívat zejména ve stanovení využití území, vymezení konkrétních činností a stanovení konkrétních regulativů výstavby.

(zdroj: <https://www.nature.cz>)

Krajinná památková zóna jako alternativa

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, účinného od 1. 1. 1988. V definici památkové zóny v odst. 1 § 6 se hovoří také o krajině takto: „Území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní

hodnoty, může Ministerstvo kultury po projednání krajským úřadem prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.“

Památková péče je odkázána na památkový zákon a obecné podmínky vysvětlují, že pro určité kulturní hodnoty území má smysl prohlašovat krajinné památkové zóny například i v rámci CHKO. Nejde tedy o soupeření s ochranou přírody, ale je zájmem postupovat v územích překryvu konsensuálně a nová chráněná území s kulturními hodnotami koordinovat.

V letech 2016–2020 navazoval projekt Identifikace a prezentace památkového potenciálu historické kulturní krajiny České republiky, jehož cílem je např. typologie kulturních krajín a také identifikace území vhodných k ochraně formou KPZ. Pozornost je přitom věnována všem kategoriím kulturní krajiny, jak je definovali účastníci 16. zasedání Výboru pro světové dědictví v prosinci 1992 v Santa Fe (USA).

Hlavní důvody existence KPZ v gesci památkové ochrany jsou dva. Památková péče spatřuje kulturní hodnoty i v územích, která nejsou z hlediska biodiverzity a krajinného rázu příliš bohatá a stávající KPZ většinou tvoří území, kde se jiný typ územní ochrany nevyskytuje.

(zdroj: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/pece-o-prirodu-a-krajinu/krajinne-pamatkove-zony-uzemi-s-kulturne-historickymi-hodnotami/>)

Krajinný ráz (dle zákona č. 114/1992 Sb., § 12)

Ochrana krajinného rázu je zakotvena v zákoně o ochraně přírody v § 12, ten říká:

„Krajinný ráz, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, mohou být prováděny pouze s ohledem na zachování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území, kulturních dominant krajiny, harmonické měřítko a vztahy v krajině.“

Krajinný ráz je souhrn typických znaků určité části krajiny, u kterých je možné popsat jejich kvalitu vzájemné vztahy. Mezi znaky přírodní charakteristiky krajinného rázu patří například morfologie terénu, lesnatost, druhové složení lesů, členitost lesních okrajů, louky, pastviny, nelesní zeleň, přítomnost vodních toků včetně potoků a struh, meandrující potok, přítomnost rybníků, tůní, výrazné skalní útvary a další prvky.

Znaky kulturní a historické charakteristiky tvoří sídelní struktura území a stavby ve volné krajině, jako např. hrady, zámky, hradiště, kostely a kaple, boží muka, křížky, menhiry. Patří sem také stopy historické kultivace krajiny – historické zahrady a parky s navazujícími alejemi, bažantnice, meze, plužina, kamenné zídky, mosty a mostky, historická cestní síť.

Přírodní a kulturní znaky jsou často provázány s určitým významovým obsahem, který je při hodnocení krajinného rázu hodnocen jako nehmotný znak kulturně historické charakteristiky. Jde například o místa spojená s legendou či pověstí, poutní a „léčivá“ místa, místa spojená s literárním příběhem nebo s pobytem historické osobnosti.

Foto č. 1 Východně od Hrádečné

O harmonickém krajinném rázu hovoříme tehdy, pokud vnímáme v krajině prostorový a funkční soulad přírodních a kulturních prvků. Prostorová harmonie je dána harmonickým měřítkem jednotlivých objektů vůči sobě navzájem a také vůči celku. V praxi vytváří prostorovou harmonii mimo jiné i struktura a charakter zástavby (např. objem staveb, výška staveb, orientace staveb k hranici pozemku a k hlavnímu veřejnému prostoru apod.). **Cílem ochrany krajinného rázu je, aby rozvoj v území tyto vztahy nezhoršil, aby míra harmonie byla zachována či dokonce zvyšována.**

Chráněná krajinná oblast (CHKO)

CHKO vznikají z iniciativy Ministerstva životního prostředí. Agentura ochrany přírody a krajiny podle jeho zadání vypracuje podklady o podobě zamýšlené chráněné oblasti. Záměr poté projednává s příslušnými obcemi a kraji a také s vlastníky nemovitostí dotčených záměrem. Vyhlášení CHKO nakonec schvaluje svým nařízením vláda. **O vyhlášení Krušných hor za chráněnou krajinnou oblast se dlouhodobě uvažuje, ale proces k vyhlášení zatím nezačal.**

Bez závazného stanoviska AOPK ČR nelze na území chráněných krajinných oblastí učinit ohlášení stavby, vydat územní rozhodnutí, územní souhlas, stavební povolení, rozhodnutí o změně užívání stavby, kolaudační souhlas, je-li spojen se změnou stavby, povolení k odstranění stavby či k provedení terénních úprav podle stavebního zákona, povolení k nakládání s vodami a k vodním dílům, povolení k některým činnostem či udělit souhlas podle vodního zákona. Závazné stanovisko se nevydává, jde-li o stavby v zastavěném území obce ve čtvrté zóně chráněné krajinné oblasti nebo v zastavěném území města, které se nachází na území chráněné krajinné oblasti. – Vždy však platí, že stavby musí respektovat krajinný ráz (viz výše ochrana krajinného rázu podle § 12 zákona, který platí pro celé území České republiky).

Artefakty

Výtvarně a účelově pojaté, uměle vyrobené předměty nebo stavby v krajině s rozmanitými funkcemi, především jako upomínka na nějakou událost či informace o místě. (Sklenička, 2003)

Kulturní krajina

Kulturní krajina je kombinovaným dílem přírody a člověka. Kulturní krajina je svého druhu lidským artefaktem a zároveň prostředím aktivujícím člověka k určitému stylu vztahování. To, co je v nás lidského, je způsob, jak utváříme to mimolidské. (Cílek 2002 in Krajina a revoluce, 2008)

Krajinné prvky

Významný krajinný prvek v ČR (VKP) je ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny, která utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability. Významnými krajinnými prvky jsou ze zákona všechny lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera a údolní nivy. Dále jsou jimi jiné části krajiny, které jako významný krajinný prvek zaregistruje pověřený obecní úřad (jakožto místně příslušný orgán ochrany přírody), zejména mokřady, stepní trávníky, remízky, meze, trvalé travní plochy, naleziště nerostů a zkamenělin, umělé i přirozené skalní útvary, výchozy a odkryvy. Mohou to být i cenné plochy porostů, sídelních útvarů včetně historických zahrad a parků. Nejde však nikdy o jinak chráněnou část přírody, jako jsou například zvláště chráněná území nebo památné stromy, i když strom, který není památným stromem, takto chráněn být může.

Registrace VKP se provádí zápisem do seznamu, zápis obsahuje soupis katastrálních území a výčet dotčených parcel s uvedením jejich vlastníků a nájemců, stručnou charakteristiku, doklad o oznámení, popřípadě o výsledku zrušení a zákres v mapách přiměřeného měřítka. Podnět k registraci VKP může podat kdokoli. Ochranu VKP stanoví v České republice primárně zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (zejména ustanovení § 4 odst. 2, § 6 a § 88). Jde o nástroj tzv. obecné ochrany přírody.

Krajinný prvek (ve smyslu GAEC 6) se nachází pouze na zemědělské půdě a je definován nařízením č. 335/2009 Sb. Právě těchto KP se týká možnost poskytování stávajících plateb vázaných na plochu i na jejich vlastní výměru, jestliže jsou situovány uvnitř půdních bloků. Žadatel má možnost se ke KP, které jsou zaevidované na jím užívaných pozemcích, nepřihlásit. Tyto KP jsou pak v LPIS označeny příznakem „bez uživatele“ a na jejich plochu nelze následně čerpat podporu. Nadále však, musí tento zemědělec plnit zákonné podmínky a krajinné prvky nelikvidovat a nepoškozovat (vyplývá z obecné ochrany přírody). V případě pobírání podpory na plochu KP žadatel nesmí KP a druh zemědělské kultury rybník zrušit ani poškodit. Za rušení, případně poškození krajinného prvku se nepovažuje, dojde-li k zásahu vůči němu se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody.

Dle novely z. č. 252/1997 Sb., o zemědělství, byl KP definován jako „souvislá plocha i zemědělsky neobhospodařované půdy, která plní mimoprodukční funkci zemědělství a nachází se uvnitř půdního bloku, popřípadě dílu půdního bloku (**PB/DPB**), nebo s ním nejméně na části hranice sousedí. Nachází-li se KP uvnitř PB/DPB, je součástí výměry tohoto PB/DPB.

Nařízení vlády č. 335/2009 Sb., o stanovení druhů krajinných prvků, definuje KP, které se nacházejí na zemědělské půdě a týká se jejich možnost poskytování plateb vázaných na plochu i na výměru. **Jedná se o tyto KP: meze, terasy, travnaté údolnice, skupiny dřevin, stromořadí a solitérní dřeviny.**

Mez - souvislý zatravněný útvar liniového typu, sloužící zejména ke snižování nebezpečí vodní, popřípadě

větrné eroze, zpravidla vymezující hranici půdního bloku, popřípadě dílu půdního bloku. Součástí meze může být dřevinná vegetace, popřípadě kamenná zídka.

Travnatá údolnice - členitý svažitý útvar, sloužící ke snižování nebezpečí vodní, popřípadě větrné eroze, vymezující dráhu soustředěného odtoku vody z půdního bloku, popřípadě dílu půdního bloku, se zemědělskou kulturou orná půda. Součástí travnaté údolnice může být dřevinná vegetace.

Skupina dřevin - útvar neliniového typu, tvořený nejméně 2 kusy dřevinné vegetace s nejvyšší možnou výměrou 2 000 m². Za skupinu dřevin se nepovažuje dřevinná vegetace, která je součástí meze, terasy nebo travnaté údolnice, a dřevinná vegetace, která plní funkci lesa podle § 3 lesního zákona.

Stromořadí - útvar liniového typu, tvořený nejméně 5 kusy dřevinné vegetace a zpravidla s pravidelně se opakujícími prvky. Za stromořadí se nepovažuje dřevinná vegetace, která je součástí meze, terasy nebo travnaté údolnice, a dřevinná vegetace, která plní funkci lesa podle § 3 lesního zákona.
(GAEC 6 (Good Agricultural and Environmental Conditions), Ministerstvo zemědělství, 2014)

II. ŠIRŠÍ VZTAHY

Mapa v přílohách: A3/0 Administrativní členění, A3/1 Širší vztahy

Zájmové území je součástí Krušných hor, leží v Ústeckém kraji, okres Chomutov, ORP i OPÚ Chomutov, zahrnuje obce Blatno, Boleboř, Kalek, Křimov, Místo, Výsluní a Hory sv. Šebestiána. Rozloha navrhovaného parku činí zhruba **21 270 ha**. Nadmořská výška území je v rozpětí asi 500-916 m n. m., nejnižše položenou je údolnice Chomutovského potoka a nejvýše hora Mezihořský vrch. Zájmové území se nachází ve střední části Krušných hor, kontaktuje s Mosteckou pávní a za krušnohorským hřebenem spadá do Saska. K jihovýchodu ho odvodňuje Pruněřovský potok, Chomutovka a několik menších potoků, které mimo území ústí do přivaděče Ohře-Bílina. Ve vrcholové části hor je ploché rozvodí obou jmenovaných toků, společné rovněž s toky Kamenička/Pressnitz a Černá/Schwarze Pockau, které tečou do Saska a v podobě říček Zschopau a Flöha se slévají, aby jako řeka Mulde dospěly do Labe.

V nejširším měřítku území leží na dopravně dobře přístupné spojnici města Brno – Praha – Chemnitz – Leipzig – Magdeburg (330 km z Brna po státní hranici, dalších 270 km po Magdeburg), spojuje tedy regiony od Moravy po Sasko-Anhaltsko. V Chomutově tuto spojnici kříží silniční a železniční spojení z Chebu do Ústí nad Labem. V užším měřítku leží území v dosahu měst Chomutov, Jirkov, Marienberg a Olberhau. V příčném směru jsou území blízké velké obce Hora svaté Kateřiny a Vejprty.

Hlavní spojující komunikací uvnitř území je silnice I. třídy 1/7, která navazuje přes rychlostní silnici na dálnici D7, zástavbě obcí se vyhýbá s výjimkou Hory sv. Šebestiána, spojuje Chomutov s Marienbergem na německé straně. Problémem může být prostupnost území v příčném směru, protože severem vedou drobné komunikace při hranici, ale střed a západ území je napříč prostupný jen pěšky nebo s obtížemi na kole. Překážkou jsou hluboká potoční údolí, kam na dlouhých úsecích nevedou cesty, a mokřadní části pláně s nejistotou údržby lesních cest za probíhající řízené přeměny lesů.

Krajinně a biogeograficky je významná také propojenost celků přírodních. Území je převážně lesnaté, jako celé Krušné hory. Uzavřeným lesním porostem lze dospět na západ do Ašského výběžku a na východ (s výjimkou toku Labe) na Ještěd. Stejně jako v celé české části Krušných hor v zájmovém území

převládá rulový podklad, živinově chudé půdy s nízkým pH, chladné a vlhké, sub oceánicky laděné klima, efekt dešťového stínu hor, řídké osídlení a kombinace smrkových, níže i bukových lesů s loukami.

Součástí zájmové lokality jsou tyto obce:

Blatno, části obce: Mezihoří, Bečov, Zákoutí, Květnov, Hrádečná, Radenov, Šerchov

Boleboř, části obce: Orasín, Svahová

Hora Svatého Šebestiána, části obce: Nová Ves, zaniklé obce: Pohraniční, Jilmová

Kalek, části obce: Jindřichova Ves, Načetín, zaniklé obce: Gabrielina Huť

Křimov, části obce: Křimov, Celná, Domina, Krásná Lípa, Menhartice, Stráž, Strážky, Suchdol

Místo, části obce: Vysoká Jedle, Místo, Blahuňov

Výsluní, části obce: Výsluní, Sobětice, Třebíška, Úbočí, Volyně

III. ANALÝZA ÚZEMÍ

A. PRIMÁRNÍ STRUKTURA KRAJINY

A.1 VODA

Mapa v přílohách: A3/2 Vodní poměry v zájmovém území

Začínat analýzu právě vodou a vodstvím může připadat poněkud nesystémové, ale v Krušných horách to má své oprávnění. Jak uvidíme i v dalším textu, voda do značné míry utvářela celou místní krajinu. Na náhorních plošinách vytvořila velkoplošné rašelinné mokřady vázané na pramenné oblasti potoků. Níže tvoří vodní toky zahloubená údolí, která jsou pro Krušné hory typická. Jde zejména o údolí Chomutovky, Prunérovského potoka, Malé vody, Bíliny, Hutné II, Telčského potoka, Lužce. První dva jmenované toky jsou pro zájmové území nejdůležitější.

Vodní živel se tedy podílí na morfologii celého území, váže na sebe velkou část rostlinné a živočišné rozmanitosti, a protože jde o proměnlivý biotop, spoluvytváří živou pohyblivou strukturu krajiny.

TOK A POVODÍ CHOMUTOVKY

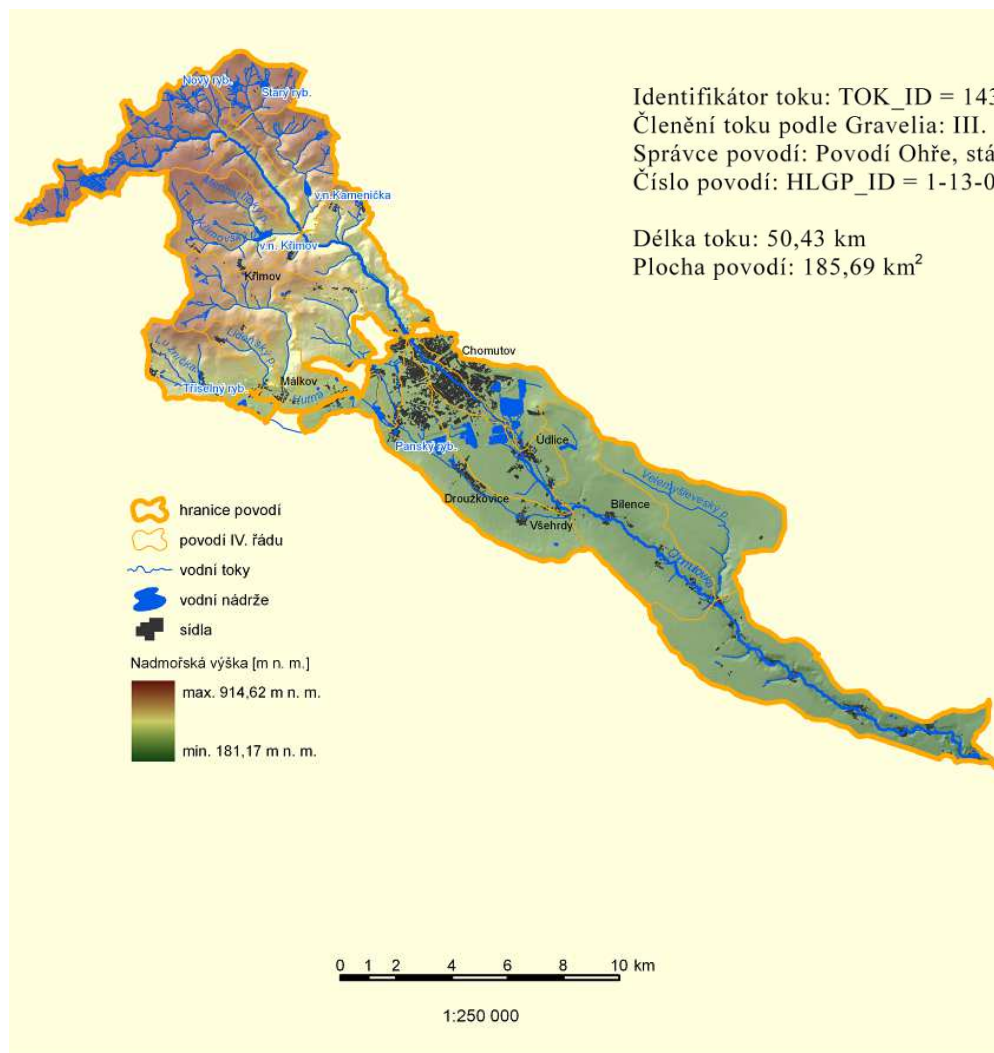
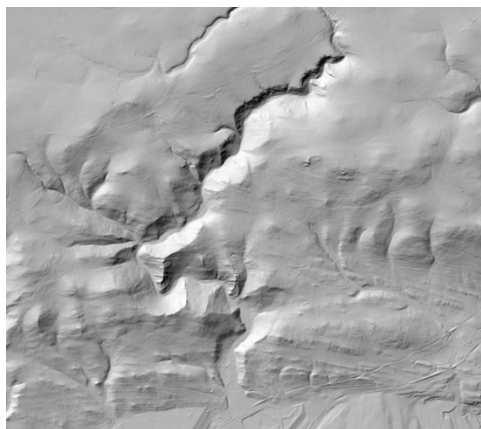

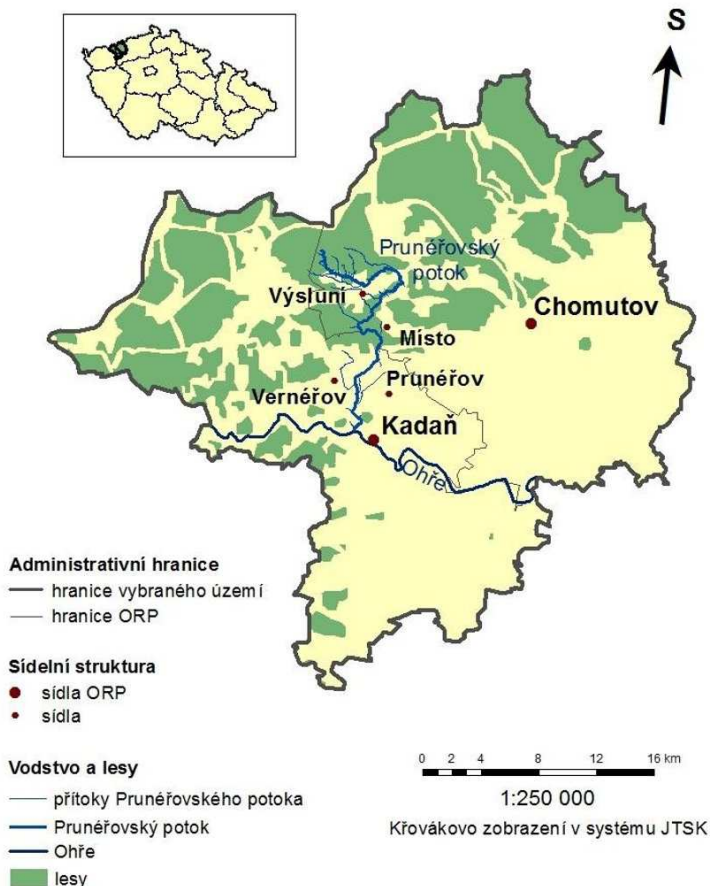
Foto. č.2,3 Chomutovka, 810 m n. m., podél cesty E3 nedaleko Hory Svatého Šebestiána

Název toku: Pruněřovský potok
Číslo toku: 1-13-02-113
Délka toku: 26,221 km²
Plocha povodí: 54,124 km²
Řád toku podle Strahlera: 4.
Povodí: Ohře

Obr. č. 1 Pruněřovský potok mezi Výsluním a Místem, výřez digitálního terénního modelu (zdroj: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/?p=22> upraveno)

PRUNĚŘOVSKÝ POTOK

Michaela FUKSOVÁ, 3. B-GK GEOG (FG), Brno 2011

Zdroj: ArcČR 500 2.0, Arcdata Praha, s. r. o., 2003

Pruněřovský potok pramení na vrcholku Krušných hor. Je však obtížné zde přímo lokalizovat pramen, protože potok začíná v rašeliništi. Vlivem rašeliny zde potok četně meandruje a zařezává se do podloží, protéká širokým údolím v okolí Výsluní. Na svahu Krušných hor se rašelina ztrácí, začíná souvislý les a potok teče na kamenném podloží, je zde většinou napřímený s občasnými zákruty, na svahu hor pak protéká hlubokým údolím. Tok je antropogenně ovlivněn pouze místy, například zpevněním břehů vegetací a kameny a výstavbou mostů a propustků, v místě, kde potok křížuje silnice, je vystavený limnigraf a vodočetná stanice. Na úpatí Krušných hor je však už koryto i dno potoka vydlážděné kameny, dlažbou, vybetonované a potok je uměle značně zahloben, aby byl schopen odvést vody při jarním tání. Mosteckou pánví pak protéká zcela regulovaný tok, pouze kus nad ústím do řeky Ohře je Pruněřovský potok opět přirozený.

(zdroj: https://is.muni.cz/el/1431/podzim2011/Z8308/27753070/Prunerovsky_potok_final.pdf)

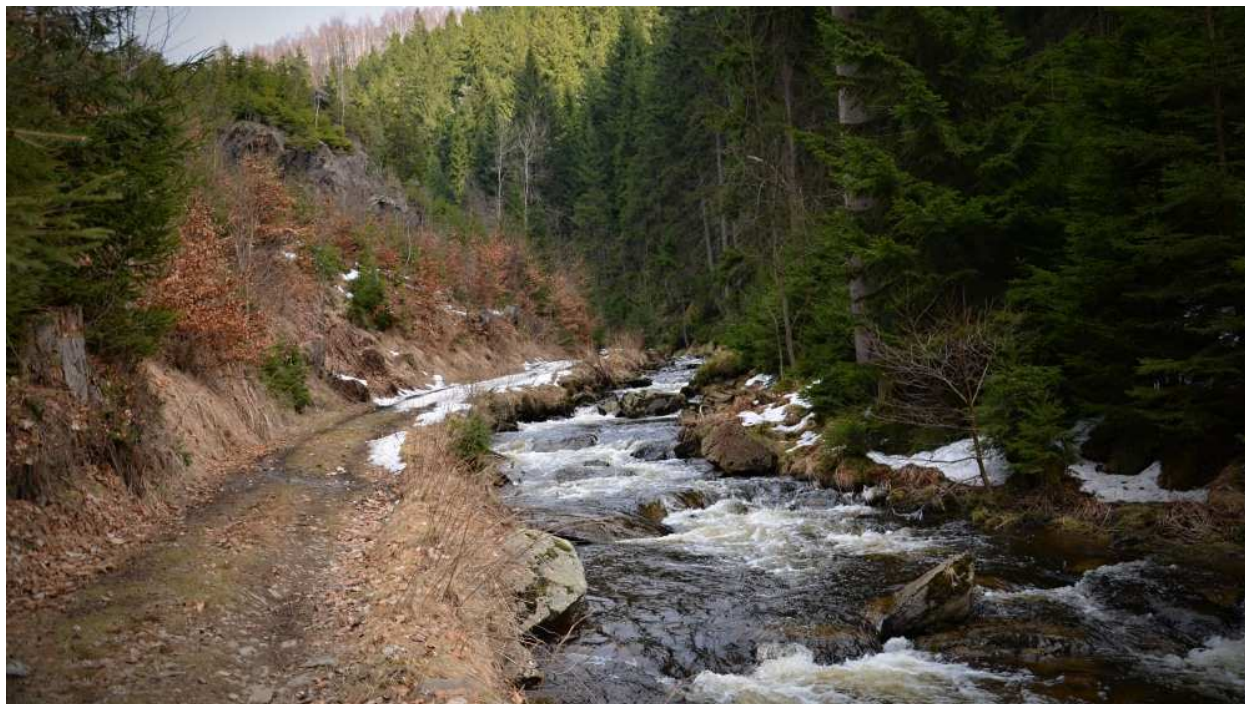

Foto č. 4 Pruněřovský potok (převzato: <https://www.turistika.cz>)

A.2 BIOGEOGRAFIE

Mapa v přílohách: A3/3 Biogeografické členění v zájmovém území

Tato kapitola nás uvede do širšího biologického a krajinného kontextu zájmového území v rámci Krušných hor. Odlišné jsou totiž nejen hory od nížiny, nýbrž také jednotlivá pohoří a jejich jednotlivé části. Z pohledu biogeografie je zájmové území standardní a reprezentativní částí Krušných hor.

Z hlediska biogeografického členění ČR náleží celé zájmové území do Krušnohorského bioregionu s označením 1.59 (viz mapa č. A.3/3). Tento bioregion v sobě zahrnuje oblast Krušných hor jak na české, tak i na německé straně. Bioregion má neobvyklé rozpětí vegetačních stupňů, od druhého, bukovo-dubového až po sedmý – smrkový vegetační stupeň. Přítomna je typická hercynská biota se zastoupením subatlantských prvků. Potenciální vegetace je řazena na svazích do květnatých bučin, na nižších plošinách do bikových, na vyšších plošinách do rašelinných smrčín. Hojná a typická jsou zde vrchoviště. Netypická část je tvořena nižšími, relativně teplými částmi svahů s dubohabrovými háji a acidofilními doubravami. Původně typické byly podmačené smrčiny, rašeliniště s keřovou borovicí blatkou a bučiny na svazích. V druhé polovině 20. století byly lesy velkoplošně zničeny imisemi, vznikly zde ohromné imisní holiny s výsadbami bříz, jeřábů a nepůvodních smrků. Přesto se zde zachovaly cenné zbytky bučin a rašeliništní bioty. Dnes se stav lesů postupně zlepšuje. Hojné travní porosty nebyly dlouho užívány a degradovaly, v posledních letech se však jejich stav radikálně zlepšil. Orná půda v bioregionu téměř chybí.

Květena bioregionu je spíše uniformní, s několika mezními prvky, exklávních výskytů je málo, zejména ve flóře rašelinišť. Převažuje střeoevropská lesní flóra středních a vyšších poloh. Charakteristické druhy jsou např. zimolez černý (*Lonicera nigra*), věsenka nachová (*Prenanthes purpurea*) a třtina chloupkatá (*Calamagrostis villosa*). K význačným druhům patří subatlantské druhy, např. žebrovice různolistá (*Blechnum spicant*), koprník štětínolistý (*Meum athamanticum*), sítina ostrokvětá (*Juncus acutiflorus*), hrachor lnoлистý (*Lathyrus linifolius*), krabilice zlatá (*Chaerophyllum*

aureum) a vítod douškolistý (*Polygala serpyllifolia*) i střeoevropské oreofyty, např. kyseláč horský (*Acetosa alpestris*) a bika lesní (*Luzula sylvatica*). Na rašeliništích rostou druhy boreomontánní, např. kropenáč vytrvalý (*Swertia perennis*), ostřice chudokvětá (*Carex pauciflora*), o. mokřadní (*C. limosa*), o. chudá (*C. paupercula*), blatnice bahenní (*Scheuchzeria palustris*) a bříza zakrslá (*Betula nana*).

Původně se v bioregionu vyskytovala charakteristická **hercynská horská fauna**, která byla silně devastována a pozměněna antropogenními vlivy (především imise škodlivin z průmyslu a uhelných elektráren). Tento vývoj je spojen s mizením lesních a šířením, resp. návratem druhů odlesněných ploch (hraboš mokřadní, ale i tetřívka obecná). Na vrchovištích přežívají zbytky rašeliništní fauny (šídlo rašelinné, střevlík Menetriesův aj.). Tekoucí vody rázu bystrin a horských potoků patří do pstruhového pásma.

A.3 GEOMORFOLOGIE

Mapa v přílohách: A3/4 Geomorfologie v zájmovém území

Před to, co níže vypisujeme v podrobných a strohých faktech, předešleme několik velmi jednoduchých konstatování. Geomorfologie čili utváření terénu je základem krajiny, a tím víc to platí v dramaticky členitých Krušných horách s výškovým rozpětím přes půl kilometru na osmikilometrové vzdálenosti. Když se podíváme na výškopisnou mapu zájmového území, nabízí se v našem měřítku trochu jiný pohled, než jaký nabízí oficiální geomorfologické členění. Ano, pro Krušnohoří jsou typické náhorní pláně a strmý svah do české nížiny, brázděný soustavou krátkých rovnoběžných údolí. Ale tohle zrovna v našem území příliš neplatí. Na horské pláň zde navazuje (jižně od spojnice Hora Sv. Šebestína – Blatno) poměrně pozvolný svah, který je dále členěn jednak dvojicí dlouhých údolí s křivolakým průběhem a přítoky, a jednak kopci čnějícími nad úroveň svahu. Podoba krušnohorského svahu se tu tedy blíží členité, turisticky velmi atraktivní vrchovině. Ale tím v daném území není horský svah netypický nebo málo reprezentativní, prostě je to jen jedna z jeho možných podob.

Z hlediska geomorfologického členění náleží řešené území do tří geomorfologických okrsků: Severní část patří do Rudolické hornatiny, jižní až jihozápadní část náleží k Přisečnické hornatině a jihovýchodní část území (jihovýchodně od Blatna a jižně od Místa) náleží k Bolebořské vrchovině. Všechny tři tyto okrsky náleží do Loučenské hornatiny, jež patří k celku Krušné hory.

Krušné hory jsou tvořeny zdviženou tektonickou krou, ukloněnou k severozápadu do Saska a vyskytují se zde tak dva základní typy reliéfu: velmi zachovalé zarovnané **vrcholové plošiny** sklánějících se do Saska a strmý **okrajový zlomový svah** spadajícím k jihovýchodu. To platí jak o celých Krušných horách, tak o reliéfu zájmového území. Zatímco plošiny, které tvoří větší část zájmového území, jsou rozčleněny pouze 100 m hlubokými údolím, směřujícími do Saska, které teprve při státní hranici se postupně zahlubují na 200 m a nabývají ostrých tvarů, okrajový svah směrem do Čech je rozčleněn řadou 200 - 440 m hlubokých strmých údolí. Okrajový svah zabírá jen menší část zájmového území při jeho východní hranici. Zatímco vrcholové plošiny mají místy charakter pahorkatiny, okrajové svahy mají horský ráz. **Loučenská hornatina** má podobu náhorní plošiny, nad níž vystupují ojedinělé vrcholy a od Mostecké pánve je oddělená výrazným svahem, dosahujícím místy až pětiset metrového převýšení. Zařazení zmíněných okrsků do vyšších geomorfologických jednotek ukazuje následující schéma a rozmístění okrsků v rámci zájmového území ukazuje mapa č. A.3/4:

- provincie: Česká vysočina
 - o subprovincie: Krušnohorská soustava
 - oblast: Krušnohorská hornatina

- celek: Krušné hory
 - podcelek: Loučenská hornatina
 - okrsek: **Rudolická hornatina**
 - okrsek: **Přísečnická hornatina**
 - okrsek: **Bolebořská vrchovina**

Rudolickou hornatinu tvoří strukturně denudační plošiny a hřbety. Okrsek se mírně svažuje směrem k Brandovu, u kterého se nalézá mělká pánev s černouhelnými slojemi z mladších prvohor. Uhlí se těžilo v dole Zdař Bůh v letech 1826–1924, po kterém zůstala asi 200 metrů dlouhá halda s výskytem prachovců s otisky rostlin. Nejvyšším vrcholem Rudolické hornatiny je Medvědí skála (923 m n. m.) asi čtyři kilometry jihovýchodně od Hory Svaté Kateřiny.

Přísečnická hornatina se nachází ve střední části Krušných hor. Hornatina se nachází v západní části podcelku Loučenská hornatina a převyšuje sousední Bolebořskou vrchovinu asi o 200 metrů. Ve vrcholové části se přímo pod Jelení horou nachází rozsáhlá denudační sníženina s vodní nádrží Přísečnicí. Nejvyšším vrcholem Přísečnické hornatiny je Jelení hora (993 m n. m.) východně od vodní nádrže Přísečnice.

Bolebořská vrchovina je jedinou úpatní vrchovinou v podcelku Loučenské hornatiny. Tvoří ji úzký, méně vyzdvižený stupeň s menšími denudačními plošinami na meziúdolních hřebtech, který je rozdělen hlubokými údolními potoky. Nejvyšším vrcholem Přísečnické hornatiny je Jelení hora (993 m n. m.) východně od vodní nádrže Přísečnice.

A.4 GEOLOGIE

Mapa v přílohách: A3/5 Geologické podloží v zájmovém území

Krušné hory, spolu s Orlickými, Rychlebskými horami a Českým lesem jsou převážně rulové, na rozdíl od ostatních pohoří, kde se významně uplatňují hlubinné vulkanické horniny, zejména žuly. Druhým specifickým Krušných hor obecně i zájmového území zvláště je pak zastoupení žilných hornin, tedy takových, které jsou přítomny jen v úzkých pruzích. Právě ty s sebou nesou výskyty rud, které daly těmto horám jméno.

Horninové podloží zájmového území tvoří, stejně jako téměř celé Krušné hory, horniny krystalinika chudé na vápník. Jsou to převážně metamorfity proterozoického a paleozoického stáří. Jedná se o ortoruly a pararuly vzniklé tlakovou a teplotní přeměnou starších magmatitů. Podél vodních toků se vyskytují nezpevněné kvartérní hlinito-písčité až kamenité naplavené sedimenty. Na vrcholových plošinách se vyskytují čtvrtohorní organické sedimenty typu rašeliny, velmi vzácně i jsou zde i slatiny a hnílokal. Velké masivy ortorul a pararul místy prostupují žíly jiných přeměněných magmatitů a jiných žilných hornin – erlany, amfibolit, křemenný diorit, časté granitové porfyry a žilný křemen.

A.5 PŮDA

Mapa v přílohách: A3/6 Zastoupení půdních typů v zájmovém území

Jako je tomu všude v Evropě, půdy zájmového území odpovídají místním horninám, terénním tvarům a také škále klimatu od nížiny do hor. Proto si tu území rozdělíme opět na svahy a horské pláně.

Na svazích převládají kambizemě, tedy hnědé svahové půdy, a to většinou ve svých kyselých, kamenitých a jinak neúrodných podtypech (kambizem dystrická, psefitická, oglejená), kdežto vzácnější je zde živinami bohatší kambizem mezobazická. V údolích a na vrcholcích kopců jsou vyvinuty silně kamenité až suťové půdy zvané rankery, a štěrkové náplavy v nivách potoků provázejí fluvizemě, na něž výše do kopců navazují jílovité gleje. Na náhorních plošinách jsou dvě skupiny půd: na sušších místech s vypouklým reliéfem jsou rozšířeny podzoly a jim příbuzné kryptopodzoly, kdežto v mokřích pramenných pánvích vznikla vrchoviště a rašelinné půdy zvané organozemě obklopené zrašelinělými čili fibrickými gleji.

A.6 KLIMA

Mapa v přílohách: A3/7 Klimatické oblasti v zájmovém území

Klima v různých částech Česka je dáno nadmořskou výškou, sklonitostí a expozicí terénu a zeměpisnou šířkou a vzdáleností od oceánu. K porozumění rázu místního klimatu bychom potřebovali srovnání s jinými oblastmi. V následujících odstavcích vypisujeme jen strohá základní data, která takové pochopení příliš neumožňují. Přesto se o jednu obecnou klimatickou charakteristiku pokusíme, a tou je velká klimatická pestrost, určitě jedna z největších mezi už existujícími přírodními parky. Souvisí to samozřejmě opět s nadmořskými výškami, ale také s místní klimatickou zvláštností – dešťovým stínem Krušných hor, které vychytávají srážky ze severozápadu, takže pod horami prší daleko méně, než odpovídá běžnému klimatu české nížiny.

V zájmovém území se vyskytují tři klimatické oblasti. Většina území se nachází v oblasti **chladné**, vrcholové partie leží v oblasti **velmi chladné**, a jihovýchodní cípy zájmového území, které sahají až téměř do Mostecké pánve, patří do **mírně teplé klimatické oblasti**. Chladná oblast je charakterizována jako oblast, kde jaro je dlouhé a mírně chladné, léto je velmi krátké až krátké, mírně chladné a vlhké, podzim je dlouhý a mírný, zima je dlouhá, mírně vlhká s dlouhým trváním sněhové pokrývky. Průměrná teplota v lednu je zde -3 °C až -4 °C a průměrná teplota v červenci je 15 – 16 °C. Průměrný roční úhrn srážek je 850 – 1000 mm. Počet letních dní je 10 – 30 a počet dní s mrazem je 140 – 160. Počet dní se sněhovou pokrývkou je 100 – 120. Ve velmi chladné oblasti ve vrcholových partiích je jaro dlouhé a chladné, léto je krátké až velmi krátké, mírně chladné, vlhké až velmi vlhké, podzim je dlouhý a mírně chladný, zima je velmi dlouhá, mírně chladná a vlhká. Průměrná teplota v lednu je zde -4 °C až -5 °C a průměrná teplota v červenci je 14 – 15 °C. Průměrný roční úhrn srážek je 1000 – 1200 mm. Počet letních dní je 10 – 30 a počet dní s mrazem je 140 – 160. Počet dní se sněhovou pokrývkou je 120 – 140. V mírně teplé klimatické oblasti je jaro mírné a krátké, léto je mírné, krátké, suché až mírně suché, podzim je mírný a krátký, zima je mírně teplá a suchá. Průměrná teplota v lednu je zde -2 °C až -3 °C a průměrná teplota v červenci je 16 – 17 °C. Průměrný roční úhrn srážek je 600 – 700 mm. Počet letních dní je 20 – 30 a počet dní s mrazem je 110 – 130. Počet dní se sněhovou pokrývkou je 60 – 80.

A.7 POTENCIÁLNÍ PŘIROZENÁ VEGETACE

Mapa v přílohách: A3/8 Potenciální přirozená vegetace v zájmovém území

Pojem potenciální vegetace nám říká, jaké vegetační typy (většinou jde o les) by v území rostly, odmyslíme-li předchozí vliv lidí. Znamená tedy jakousi ideální přírodu. V české nížině odlesněné nejpozději během středověku je tento ideál spíše jen teoretickým konstruktem, zatímco v Krušných horách je blízko reality, protože tyto typy lesa zde byly před několika staletími rozšířeny plošně a stále tu běžně rostou. Hlavní poučení, které můžeme získat, srovnáme-li potenciální a reálnou vegetaci, je v rozsahu smrčín a kyselých bučin. Už nevysoko nad Chomutovem nebo Jirkovem jsme potenciálně v pásmu bučin, ale reálně tam najdeme hlavně smíšené lesy rázu kyselé doubravy, kde je buk dost vzácný. Na náhorních plošinách zase někdejší a potenciální buk na velkých plochách překryly pozdější výsadby smrku. V souvislosti s kůrovcovou kalamitou, změnou klimatu a úsilím o stabilní les se zde proto rozumní lesáři snaží aspoň zčásti navracet listnáče a především buk zpátky do porostů.

V zájmovém území se vyskytuje celkem pět typů potenciální přirozené vegetace. Do ní zde nepočítáme maloplošné typy jako je třeba vegetace skal, potoční luhy či suťové lesy. Převážnou část území by potenciálně pokrývaly kyselé a druhově chudé **bikové bučiny**. Ve střední části, v severním výběžku a podél jihovýchodní hranice tvoří potenciální přirozenou vegetaci druhově bohaté **violkové bučiny**. S horskými rašeliništi tvoří mozaiku **podmáčené rohozcové smrčiny** a v malém úseku na jihovýchodě v údolí nad Chomutovem je mapována **černýšová dubohabřina**. Zcela okrajově zasahuje do zájmového území na západě i **komplex horských vrchovišť**. Podrobnější popis jednotlivých společenstev (ovšem v měřítku celé ČR, nejen Krušnohoří) je následující:

Biková bučina (*Luzulo-Fagetum*)

Zapojená lesní společenstva s dominantním bukem lesním (*Fagus sylvatica*) nebo jedlí bělokorou (*Abies alba*) na kyselých silikátových horninách od pahorkatin do hor. Ve stromovém patře bývá přimíšen javor klen (*Acer pseudoplatanus*), smrk ztepilý (*Picea abies*) a další druhy. Keřové patro je slabě vyvinuté a tvoří jej mladí jedinci stromových dominant, popř. *Sambucus racemosa*, *Sorbus aucuparia*. Bylinné patro obvykle nemá vysokou pokryvnost a je druhově chudé, většinou s acidofilními lesními druhy, jako například metlička křivolaká (*Avenella flexuosa*), šťavel kyselý (*Oxalis acetosella*), brusnice borůvka (*Vaccinium myrtillus*), bika hajní (*Luzula luzuloides*), třtina rákosovitá (*Calamagrostis arundinacea*), ve vyšších polohách také třtina chloupkatá (*Calamagrostis villosa*) či bika lesní (*Luzula sylvatica*). Pravidelně se vyskytují kapradiny (*Dryopteris carthusiana*, *D. dilatata*). Časté jsou mechorosty (*Dicranella heteromalla*, *Hypnum cupressiforme* aj.). Nachází se převážně na oligotrofních, ale i mezotrofních půdách (kambizemě, podzoly aj.) na různém geologickém podkladu, převážně však na kyselých tvrdých silikátových horninách od pahorkatin do hor. Vodní režim je převážně vyrovnaný, ale některé porosty mohou být zamokřované, jiné naopak na vysychavých půdách. Porosty jsou dnes většinou obhospodařovány jako vysokokmenné lesy, s dobou obmýtí 80-150 let. Obnova buku a obzvláště jedle je problematická, důsledkem přezvěření špatně samovolně odrůstají.

Violková bučina (*Violo reichenbachianae-Fagetum*)

Listnaté lesy s převládajícím bukem lesním (*Fagus sylvatica*) a někdy s příměsí dalších listnáčů, např. javor mléč (*Acer platanoides*), j. klen (*A. pseudoplatanus*), habr obecný (*Carpinus betulus*), jasan ztepilý (*Fraxinus excelsior*), dub zimní (*Quercus petraea* s. lat.), lípa srdčitá (*Tilia cordata*), lípa velkolistá (*T. platyphyllos*) a jilm drsný (*Ulmus glabra*), ve vyšších nadmořských výškách také jedle bělokorá (*Abies alba*) a smrk ztepilý (*Picea abies*). V keřovém patře rostou kromě zmlazujících dřevin stromového patra

také líska obecná (*Corylus avellana*), lýkovec jedovatý (*Daphne mezereum*), zimolez černý (*Lonicera nigra*), z. obecný (*L. xylostemum*), bez červený (*Sambucus racemosa*), jeřáb ptačí pravý (*Sorbus aucuparia* subsp. *aucuparia*) aj. Pokryvnost bylinného patra se zpravidla pohybuje mezi 30–60 %, ale může být i nižší. Běžně se v něm vyskytují mezofilní druhy listnatých lesů. Mechorosty rostou spíše na padlých kmenech a kamenech. Květnaté bučiny se vyskytují na eutrofních, obvykle kambizemních půdách s rychlou mineralizací humusu, na různých druzích hornin. Na horninách minerálně chudých se vyskytují pouze na plošinách nebo mírných svazích, kde je vyvinuta hlubší půda. V nižších a středních nadmořských výškách osídluje chladnější rokle a severní svahy, v submontánním a montánním stupni přecházejí na plošiny a svahy všech orientací. Jen výjimečně rostou v nadmořské výšce nad 1000 m.

Podmáčená rohozcová smrčina (*Mastigobryo-Piceetum*, místy v komplexu s rašelinnou smrčinou *Sphagno-Piceetum* a s otevřenými rašeliništi)

Rašelinné a podmáčené smrčiny rostoucí na extrémně zamokřených půdách, případně na okrajích vrchovišť. V rozvolněném stromovém patře rašelinných smrčin se kromě smrku ztepilého (*Picea abies*) vyskytuje bříza bělokorá a bříza pýřitá (*Betula pendula* a *B. pubescens*). Podmáčené smrčiny jsou zapojenější a kromě smrku roste ve stromovém patře i jedle bělokorá (*Abies alba*). Keřové patro je tvořeno zmlazujícími se dřevinami stromového patra. V bylinném patře rašelinných smrčin rostou suchopýr pochvatý (*Eriophorum vaginatum*), klikva bahenní (*Oxycoccus palustris* s. lat.), vlochyň bahenní (*Vaccinium uliginosum*) aj. Přítomny bývají montánní druhy, např. podbělice alpská (*Homogyne alpina*), plavuň pučivá (*Lycopodium annotinum*), dřipatka horská (*Soldanella montana*) a sedmikvítek evropský (*Trientalis europaea*), a v jedlosmrčinách druhy společné s jedlinami - kaprad' rozložená (*Dryopteris dilatata*), přeslička lesní (*Equisetum sylvaticum*), bika chlupatá (*Luzula pilosa*) a pstroček dvoulístý (*Maianthemum bifolium*). Mechové patro je často druhově bohaté a dosahuje pokryvnosti přes 70 %, hojnými druhy jsou např. *Bazzania trilobata*, *Polytrichum commune* a *Sphagnum* spp. Rašelinné a podmáčené smrčiny rostou v submontánním až supramontánním stupni od 500 m n. m. výše, a to v okolí pramenišť, rašelinišť a v zamokřených terénních sníženinách, na rašelinných nebo glejových půdách. Ve vyšších polohách se vyskytují na obvodech horských vrchovišť.

Komplex horských vrchovišť (*Sphagnetalia medii* excl. *Pino rotundatae-Sphagnetum*, *Eriophoro vaginati-Pinetum sylvestris*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum sylvestris*, zčásti s *Pinus mugo* agg. a/nebo rašelinnou smrčinou *Sphagno-Piceetum*)

Dominantní složkou vegetace tohoto komplexu jsou rašeliničky, např. vínově červené *Sphagnum magellanicum*, hnědavé *S. papillosum*, drobnější a červeně zbarvené *S. rubellum*, hnědé *S. fuscum* a na vlhčích místech zelenavé druhy ze sekce *Cuspidata*. Bylinné patro je tvořeno jen několika druhy - ostřicí chudokvětou (*Carex pauciflora*), rosnatkou okrouhloolistou (*Drosera rotundifolia*), suchopýrem pochvatým (*Eriophorum vaginatum*), klikvou bahenní (*Oxycoccus palustris* s. lat.), suchopýrkem trsnatým (*Trichophorum cespitosum*) aj., dále zde rostou keřičky a ojedinělé vyšší dřeviny. Stromy se objevují jen vzácně, jednotlivě a neovlivňují výrazněji ani přízemní vegetaci, ani vzhled porostu. Pokud se vyskytuje kleč, dosahuje výšky jen asi 0,5 m a její pokryvnost nepřesahuje 30 %. Jedná se o horská vrchoviště s mocnou vrstvou rašeliny, zásobená převážně srážkovou vodou. V obvodové zóně (lagg) se mísí srážková voda s podzemní a mocnost humolitu i obsah organických látek jsou menší. Trvale vysoká hladina vody blokuje rozvoj stromového patra. Prostředí je silně kyselé, oligotrofní až dystrofní.

Černýšová dubohabřina (*Melampyro-nemorosi* – *Carpinetum*)

Květnaté mezofilní, místy až slabě hygrofilní dubohabrové a dubolipové háje představující primární, většinou klimaxovou vegetaci nížinného a pahorkatinného stupně. Dubohabřiny svazu *Carpinion* jsou tvořeny habrem obecným (*Carpinus betulus*) a dubem zimním (*Quercus petraea* agg.) nebo dubem

letním (*Q. robur*), s častou příměsí lípy srdčité (*Tilia cordata*) nebo javoru babyky (*Acer campestre*), vzácně i s bukem a jedlím. Podíl hlavních dřevin kolísá podle způsobu obhospodařování v minulosti a podle vlhkosti půdy od porostů čistě habrových přes smíšené k čistě dubovým. Keřové patro bývá zpravidla dobře vyvinuto, v zapojenějších nebo přezvěřených lesích je zastoupeno sporadicky nebo zcela chybí. Kromě druhů stromového patra zde rostou např. *Corylus avellana*, *Crataegus laevigata*, *Lonicera xylosteum* aj. Na jaře před olistěním stromů se vyvíjí nápadný jarní aspekt s geofyty (např. *Anemone nemorosa*, *A. ranunculoides* a *Corydalis* spp.). V bylinném patře se pravidelně vyskytují běžné druhy listnatých lesů (*Dactylis polygama*, *Melica nutans*, *Poa nemoralis*, *Viola reichenbachiana* aj.) i mírně teplomilné mezofilní lesní druhy (např. *Clinopodium vulgare*, *Festuca heterophylla* a *Melampyrum nemorosum*). Mechové patro je obvykle vyvinuto nevýrazně. Dubohabřiny jsou vázány na živinami bohaté, zpravidla hluboké půdy na svazích i plošinách. Geologickým podkladem bývají různé typy kyselých i bazických hornin. Dubohabřiny se vyskytují v nížinách a pahorkatinách téměř celého území ČR do nadmořských výšek kolem 450 m (vzácněji až 550 m). Porosty dubohabřin mívají často druhově pestré stromové patro, což však může být způsobeno nikoli stanovištními podmínkami, ale také vlivem hospodaření. Do drtivé většiny existujících porostů člověk v posledních stoletích intenzivně zasahoval a zejména jejich dřevinná skladba byla těmito zásahy výrazně ovlivněna. Hlavními rizikovými faktory degradace dubohabřin jsou změny v lesním hospodaření, škody zvěří, místy i eutrofizace, ruderalizace a šíření nepůvodních druhů rostlin.

Foto č. 5,6 Prha arnika na loukách v Zákoutí a koprník štětínolistý

A.8 LESY A LOUKY

Mapa v přílohách: A3/9 Biotopy, louky a vrchoviště v zájmovém území

Mapa v přílohách: A3/10 Lesní porosty v zájmovém území

Krušnohoří přísluší, jako celé Čechy, do oblasti středoevropské květeny, je však charakteristické poměrně vlhkým a chladným podnebím, půdy jsou chudé vzniklé na prvohorních přeměněných horninách.

Typickým porostem jižních svahů Krušných hor jsou smíšené a listnaté lesy, místy bukové. Na nejteplejších jižních svazích lze nalézt zbytky doubrav, tvořených především dubem, jeřábem břekem, jeřábem mukem a lípou. V podrostu se vyznačují například lýkovicem jedovatým, okroticí mečolistou a jinými, z velké části chráněnými rostlinnými druhy. Původní bukové lesy byly vlivem těžby nahrazeny smrkovými porosty, na náhorních rovinách změněny na pastviny. Typickými zástupci podrostu bukového lesa jsou rostliny jako ptačinec velkokvětý, kokořík vonný, věsenka nachová a další. Kde jsou půdy kyselejší, vyskytuje se hojně metlice křivolaká, bika bělavá nebo borůvka.

V údolích drobných vodních toků na náplavových půdách se v Krušných horách vytvořila společenstva lužních lesů - olšiny a jasaniny, které jsou tvořeny především olší, jasanem, javorem a jilmem. Ve spodních patrech lužních lesů rostou vlhkomilné rostliny jako například pcháč bahenní, pcháč zelinný, přeslička bahenní, devětsil bílý, krabilice chlupatá a jiné. Vzácně se vyskytuje i česnek medvědí.

Na některých místech Krušných hor se bez ohledu na nadmořskou výšku vyskytují suťové lesy. Výskyt těchto porostů je ovlivněn sklonem svahu a složením podloží, většinou se jedná o balvanité suťovité haldy. Porost je tvořen klenem, jilmem, lípou a jasanem. Pro střední patro jsou zde typické keře jako líska, bez, zimolez nebo meruzalka alpská. V podrostu lesa roste měsíčnice vytrvalá, bažanka vytrvalá, samorostlík klasnatý nebo kopytník evropský.

Typické pro oblast Krušných hor jsou **luční společenstva a pastviny**. Roste na nich velké množství zástupců trav, například psárka luční, srha laločnatá, třeslice prostřední nebo ve vrcholových polohách i bika bělavá. Z ostatních rostlin jmenujme druhy jako rdesno hadí kořen, prha arnika, penízek alpský, vstavače a další. Mezi vzácně se vyskytujícími zástupci lučního společenstva patří koprník štětinolistý (viz foto 6), který se tak hojně vyskytuje pouze zde (vzácně i v Jizerských horách a Krkonoších). Velká část luk byla historicky udržována střídavě pastvou a sečením.

Foto č. 7 Porosty borovice blatky

Velkým zásahem do struktury a složení místních lesů byly imise v 70-80 letech 20. století, které způsobily velké škody na lesních porostech. Současné lesy Krušnohoří jsou mladými porosty s dominancí břízy, ve vyšších patrech smrku ztepilého, borovice blatky, v porostech je přítomna i experimentální a neúspěšná výsadba amerického smrku pichlavého, který se dnes z porostů právem odstraňuje.

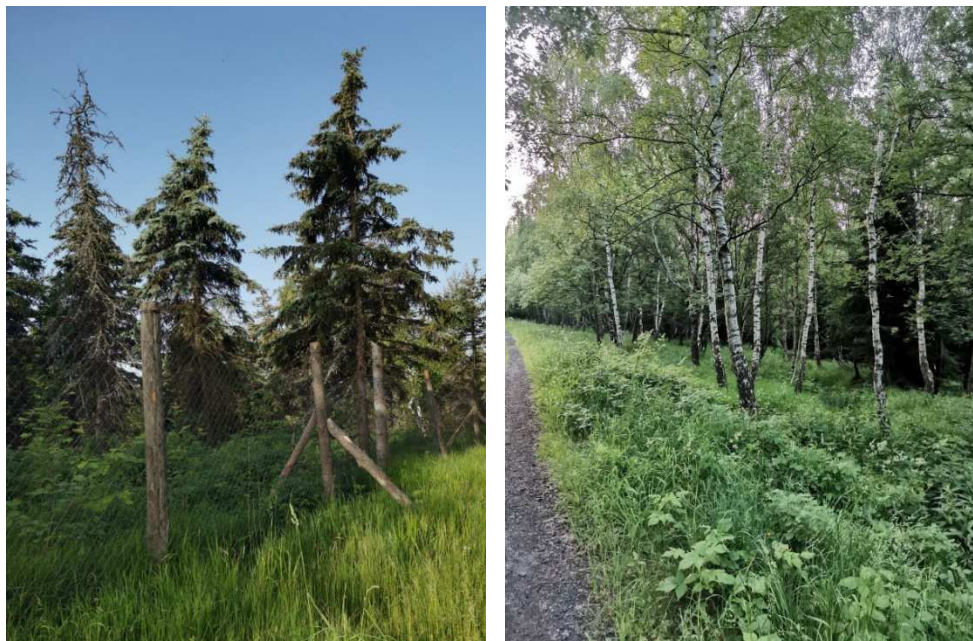

Foto č. 8,9 – vlevo neprospívající kultura nepůvodního modřínu a smrku pichlavého, v současnosti jsou takové porosty odstraňovány. Vpravo smíšený les s bohatým podrostem získaný výchovou z náletu.

A.9 RAŠELINIŠTĚ

Ve vrcholových polohách Krušných hor jsou typická velkoplošná rašeliniště, obklopená širokým pásem rašelinných smrčín. Rašeliniště začala vznikat na konci doby ledové, většinou v místech vyvěrání pramenů, z nichž vznikala jezírka a močály postupně zarůstající slatinnou flórou. Poté následoval růst rašeliničů, mechů typických rychlým růstem při současném odumírání spodní části ve vodě za nepřítomnosti vzduchu. V další fázi vzniku rašelinišť nastupují keřičky (vřes, šicha černá, borůvka), později se objevuje kleč, typický znak ukončení tvorby rašeliny. Mocnost vrstvy rašeliny se pohybuje od několika centimetrů až po několik metrů. Rašeliniště Krušných hor jsou především vrchovištního typu, zarůstající křovinnou formou kleče borovice blatky nebo vzácnou břízou zakrslou. Porost tvoří řada druhů rašeliničů, ostřic, suchopýru pochvatého, vlochyně, rosnatky okrouhlolisté a množstvím dalších, například vzácného rojovníku bahenního. Rašelinné smrčiny se vyskytují po okrajích vrchovišť a kromě smrku v nich roste i bříza pýřitá a jako podrost třtina chloupkatá, šicha černá nebo vrbovka úzkolistá. Rašeliniště tvoří nejlépe zachovalý biotop Krušných hor, většinou málo dotčený činností člověka. Nejvýznamnější rašeliniště jsou většinou i územně chráněna, v našem území jde zejména o rozsáhlou PR Prameniště Chomutovky (**Novodomské rašeliniště**).

(zdroj: <https://www.ceskehory.cz/krusne-hory/rostlinstvo.html>, upraveno)

Krušné hory jsou po Šumavě nejbohatší oblastí na rašeliniště v naší republice, proto i ochrana těchto biotopů zde patří mezi hlavní priority. Na rašeliniště se váže i výskyt celé řady chráněných a pro tento biotop charakteristických druhů. K nejvzácnějším patří tzv. glaciální relikty, což jsou pozůstatky z poslední doby ledové. Z rostlin patří mezi nejvýznamnější bříza zakrslá (*Betula nana*), rojovník bahenní (*Ledum palustre*), šicha černá (*Empetrum nigrum*), či rosnatka okrouhlolistá (*Drosera rotundifolia*). Bohatá a specifická je i fauna bezobratlých živočichů, ať už je to výskyt řady druhů brouků,

např. střevlíků, dále pak denních motýlů, např. žlutáška borůvkového (*Colias palaeno*), či pavouků a šídel, např. šídla rašelinného (*Aeschna subarctica*).

Pro zachování takto cenných biotopů je důležitá plošná ochrana území. Z tohoto důvodu jsou od roku 2007 Krušnohorská rašeliniště o celkové rozloze 11 224 ha zapsána mezi mokřady mezinárodního významu (Ramsar sites). Z původních krušnohorských lesů se do současné doby zachovaly jen zbytky. V ptačí oblasti z tohoto hlediska patří k nejzachovalejším územím okolo Vápenky u Kovářské, oblast Jelení hory a vyhlášená maloplošná chráněná území Bučiny na Kienhaidě a Buky a javory v Gabrielce.

V prostředí krušnohorské paroviny mají své nezastupitelné místo louky a to zejména pak louky podmáčené a rašelinné. Na těchto biotopech patří mezi vzácné druhy prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*), prstnatec Fuchsův (*Dactylorhiza fuchsii*) nebo kosatec sibiřský (*Iris sibirica*).

(zdroj: Agentura CHKO ČR, det.prac.Kláštorec nad Ohří, více na www.nature.cz, upraveno)

Svého času byly v Krušných horách statisíce hektarů rašelinišť, hlavně na náhorních plošinách. V Grünwaldském se například těžila rašelina pro nedaleké lázně v Teplicích. Dnes na Chomutovsku zbylo poslední málo rašelinišť dotčené člověkem, a sice Novodomské rašeliniště nedaleko Hory Svatého Šebestiána. Rašeliniště z hor postupně zmizela a s nimi i původní rostliny, živočichové a hlavně voda. Rašeliniště jsou totiž přírodními nádržemi vody, které fungují jako zásobárny, podobně jako houba.

Díky projektu Institutu aplikované ekologie Daphne, Agentury ochrany přírody a krajiny a občanskému sdružení Ametyst se začínají obnovovat tři rašeliniště o rozloze zhruba 100 hektarů. Na Cínoveckém hřbetě a rašeliniště U Jezera nedaleko obce Cínovec a rašeliniště Velké tetřeví tokaniště v oblasti Flájského potoka. Všechna leží v chráněné ptačí oblasti Východní Krušné hory. Žije zde ohrožený tetřevíček obecný, jehož populaci mohou rašeliniště zachránit. Všechna tři místa byla postižena odvodněním, ale mají velkou šanci na návrat k původnímu stavu. Vrátit by se sem měla například masožravá rostlina rosnatka okrouhlolistá, klikva bahenní, z fauny pak sluka lesní, sýc rousný, zmije obecná, ještěrka živorodá. Podobné ochranné aktivity jsou v budoucnu možné i v zájmovém území a kromě samotné ochrany přírody a vodního režimu mohou přinést i zpřístupnění vybraných částí pro návštěvníky.

(zdroj: https://www.idnes.cz/cestovani/po-cesku/raseliniste-v-krusnych-horach-nejdriv-jsme-je-znicili-ted-je-obnovujeme.A090728_192017_igcechy_tom, upraveno)

B. SEKUNDÁRNÍ STRUKTURA KRAJINY

B.1 OSÍDLENÍ A JEHO HISTORICKÝ VÝVOJ

Forma osídlení, druh zástavby a celková provázanost sítě sídel i jednotlivých samot je jednou z významných a určujících struktur, kterou je krajina definována. Osídlení Krušnohoří je a bylo ovlivněno především hraniční polohou a morfologií terénu. Do 12. stol. se jednalo o neosídlenou zalesněnou hranici. Řízená kolonizace území započala v druhé polovině 12. stol. až do průběhu 14. stol., a to zejména kvůli bohatým ložiskům kovů. Druhá kolonizační vlna souvisí s vrcholící těžbou, která zásadně proměnila podobu místní krajiny i vegetačního pokryvu. Od začátku 16. stol. se zakládá řada měst spojených s rozvojem **těžby**, hlavně **cínu a stříbra**. Na konci století, po ekonomickém rozkvetu začíná hornictví upadat a jsou hledány alternativní zdroje obživy, tím vznikají typická regionální řemesla – **krajkářství, košíkářství, prýmkářství** a další.

Obyvatelstvo Krušnohoří poznamenala jednak třicetiletá válka, jednak pozdější barokní rekatolizace území v raném novověku převážně protestantského. Kraj s redukcí těžby, odchodem kvalifikovaných

horníků a nedostatečnými možnostmi obživy chudne. Situace se opět mění za vlády Marie Terezie a Josefa II, společenské změny, rozvoj zpracovatelských podniků i polního hospodaření, zredukovaná těžba kovů je dotovaná státem a její intenzita se tím proměňuje. S 19. stoletím je spojená industrializace a větší města nabývají na významu.

Po roce 1865 se do Krušných hor stěhují první Češi, ale i Židé jako významný sociologický a ekonomický element. Hospodářská stabilizace a komunikační spojení, posílené rozvojem železnic na konci 19. století vedly především k intenzivnímu hospodářskému využití krajiny.

S rozvojem dopravy vzniká **turismus**. Po světové válce a s hospodářskou krizí roste nacionálně socialistické hnutí. Po Mnichovské dohodě (30. 9. 1938) byla celá oblast připojena k Německu a stala se součástí **sudetské župy**. Po druhé světové válce dochází k **odsunu původních německých obyvatel** a s ním i k zásadnímu zásahu do historicky utvářeného osídlení s nesmírnými kulturními i ekonomickými škodami. Následně probíhalo **dosídlování** území novým obyvatelstvem, víceméně úspěšně pouze ve větších centrech, sídla v horských oblastech osířela nebo byla cíleně likvidována stávajícím komunistickým režimem. Probíhá státem řízená těžba nerostných surovin, zejména uranu. Po roce 1970, s tzv. Železnou oponou, se rozvíjí letní i zimní rekreace, což je trend i současnosti.

(Karel a Nedvěd, *Proměny montánní krajiny*, upraveno)

Osídlování (a těžba kovů)

Doloženo je prehistorické osídlení již v 12. – 8. stol. před n.l. ve vazbě na zdroje mědi a cínu, a to i ve vyšších polohách (Místo, 600 m n. m.). V Hradišti u Černovic je doloženo rané středověké osídlení, nalezeny byly fragmenty únětické keramiky z mladší doby bronzové, v blízkosti je rovněž naleziště **mědi**.

Obec Místo byla osídlena v pozdní době bronzové, známé jsou četné archeologické nálezy včetně pozůstatky sídel a opevnění i těžební činnosti. Prokázána je vazba na hrad Hasištejn rovněž s archeologickými nálezy i náznaky těžby železné rudy, známky horského sídliště.

Kolonizace, 12. stol. (cisterciácký řád)

Prostřednictvím stále sílící moci Přemyslovců vstoupil **cisterciácký řád** do Čech, kde se stal jedním z hlavních protagonistů vrcholně středověké transformace a oporou moci knížecí a později královské. Při vstupu člověka do krušnohorské krajiny pak sehrál zásadní úlohu průkopníka trvalého osídlení. Podílel se na založení zdejší sídelní struktury, nastartoval ekonomiku intenzivní montánní činností, vnesl do zdejší krajiny vzdělanost, poskytl zázemí tehdejší intelektuální elitě, aktivně rozvíjel nové technologie, řemesla a umění. Z hlediska širšího dějinného rámce je zajímavé, že právě zdejší krajina byla pomyslnou bránou, kterou vstoupili cisterciáci do českých dějin, které v následujících staletích pomáhal aktivně utvářet jako součást celku dějin evropských.

Středověké osídlení

Pro proces osídlování mají velký význam **dálkové cesty**, zde spojnice mezi Saskem a úrodným Poohřím (Kralupy – Pliseňsk¹), vedla přes Volyni a Přísečnici, doložena je z r. 1118. Podél těchto cest pak byly zakládány vesnice. Křimovský újezd je zmíněn v roce 1281, osídlení Křimova bylo potvrzeno archeologickým průzkumem a datuje se do 1. pol. 13. stol. (dalšími byly dnes již zaniklé Hoděvice, Nebovazy, Strážky). Tyto obce byly zřejmě zakládány naráz, o čemž svědčí jednotný systém jejich polností čili plužin. **Prostorová organizace plužin se místy dochovala až do našich časů v podobě**

¹ Pliseňsk - historický název pro oblast Německa v povodí Muldy v Sasku a Sasku-Anhaltsku; středisko Altenburg. V 6. stol. osídleno západoslovanskými kmeny, v 10. stol. majetek německých králů. V roce 1292 získal Pliseňsko Václav II., 1311 Jan Lucemburský postoupil Pliseňsko míšeňským markrabatům. V roce 1485 připadlo ernestinské větvi Wettinů.

zhruba paprscovitých polních mezí, které obklopují vsi a původně rozdělávaly úzké pásy polí, z nichž každé vycházelo od jednoho domu ve vsi.

Obr. č.2 Indikační skica, 1842, výřez (zdroj:

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=ZAT129018420>, upraveno)

Zásadní informaci o středověkém osídlení nesou kostely, kostel v Křimově je středověkého původu, jedná se o jednoduchou jednolodní stavbu s pravoúhlým presbytářem. Obdobná půdorysná řešení mají i další kostelíky v Krušnohoří (rovněž zaniklý kostel sv. Mikuláše v Přísečnici). Mimo jiné je křimovský kostel příkladem sakrální stavby se specifickou obrannou funkcí ve venkovském prostředí – je zde zděné obranné polopatro se střilnami.

Foto. č.8,9 Křimov, kostel sv. Anny

Charakteristickou zástavbu krušnohorského městečka lze demonstrovat na zaniklé obci Přísečnice (zatopeno, vodní nádrž Přísečnice, stavba od roku 1964), kde archeologické práce potvrzují existenci města již v 13. stol., u kostela sv. Mikuláše byl na potoce široký brod s vazbou na Kadaňskou ulici, místo označované jako Alte Ring – původně neuspořádané osídlení s vazbou na dálkovou cestu, mimo renesanční pravoúhlé šachovnicové náměstí hornického města, bylo spolu se vstupem hornických aktivit

postupně transformováno na sídliště, zajišťující správní, tržní a farní funkci (v pramenech označováno jako oppidum). Zvlášť nezbytná byla existence dostatečně dimenzovaného trhu, který zajišťoval základní potřeby horníků a hutníků.

Obr. č.3,4 Výřez z originální mapy stabilního katastru, 1842, Přísečnice (zdroj: https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=omc&idrastru=B2_a_4C_5824_6, upraveno)

Severozápadně od Výsluní ležela středověká vesnice Spindelbach, 800-880 m n. m., lesní lánová ves se záhumenicovou plužinou, při potoce se sklárnou, typickou pro německou kolonizaci 13. stol.

Základem venkovského hospodářství bylo i v Krušnohoří zemědělství, přestože agroklimatické podmínky nejsou příhodné, nadmořská výška kolísá mezi 650-900 m a jedná se o území s chladným a větrným podnebím a omezeným vegetačním obdobím. Klimatická situace se však v průběhu času proměňuje, v 10. – 14. století se předpokládá období tzv. středověkého klimatického optima. Toto období se částečně kryje s počátky kolonizace podhorských a horských oblastí, Krušné hory nevyjímaje. Významnou roli tu hrálo **pastevectví** (případně lesní pastva), ale existence polí se předpokládá i v nejvýše položených středověkých lokalitách. Důležitým zdrojem obživy byla drobná malovýroba a také **formanství**, kdy bylo přepravováno zboží do Podkrušnohoří, ať už na české nebo saské straně, případně byl zajišťován dopravní servis pro doly a hutě.

Zázemí sídel tvořil les, jehož využívání bylo pro středověkou ekonomiku horských oblastí primární. Běžná byla lesní řemesla jako **milířství**, **dehtářství**, **výroba potaše**. Stopy po milířích jsou čitelné na digitálních modelech reliéfů, jde o malé kruhové objekty. Nejsou známy počátky výroby dřevěného uhlí, ale předpokládá se jeho nárůst v souvislosti s rozvojem hornictví a zpracováním rud v 14. – 16. století jako základní surovinou pro tavení.

Dalším odvětvím využívající krušnohorské lesy bylo **sklářství**, z 13. století jsou známy dvě lokality, Jilmová a zaniklý Spindelbach u Výsluní. Provozovny cirkulovaly dle spotřeby dřeva, v místech vyklučení vznikala prostor pro založení sítě osad, odlesnění údolí potoků bylo následováno výstavbou lesní lánové vsi.

Jinou zásadní aktivitou v území je **důlní činnost**, těžba železa nebo barevných kovů bez přesné datace u jednotlivých důlních děl. Archeologické nálezy potvrzují tyto aktivity v oblasti zaniklé Přísečnice (13. stol.) – známky povrchové i hlubinné těžby.

Krajina v úrodném Podkrušnohoří byla intenzivně osídlena i obhospodařována pozemkovou šlechtou, kolonizovány byly náhorní plošiny, zbytek horského pásma zůstal bez stabilizovaného osídlení s výjimkou osamělých objektů při dálkových komunikacích

Koncepce měst

V roce 1521 zahájil urbanista, lékař a matematik Ulrich Rulein von Calw nový velkorysý styl zakládání měst. Na saské straně Krušných hor pluhem vytýčil půdorysný rastr města Marienbergu, a způsob pravoúhlé, šachovnicové organizace města se poté replikoval v mnoha dalších zakládaných nebo rozvíjených městech včetně našeho území (Výsluní a Hora Svatého Šebestiána), a to po dobu následujících asi 200 let. Tento styl racionálního zakládání hornických měst na šachovnicovém půdoryse se pak uplatňoval i mimo oblast Krušných hor. Každé z těchto měst vypadá jako nepravidelná šachovnice ulic s volným centrálním prostorem (náměstím), je osově pootočená vůči světovým stranám o 45°, a je zakládána podél historických cest v návaznosti na terénní konfiguraci. Pravděpodobná byla inspirace Vitruviovým hledáním ideálního města (14. stol., Itálie). Při návrhu města bylo pravděpodobně rozhodujícími tématy zdraví obyvatel, krása, účelnost a možnost rozrůstání.

Doba baroka přichází s novými principy urbanismu. Teorie ideálních měst ale nezmizela z Krušnohoří ani ve 20. stol., pozoruhodný je v tomto ohledu návrh Camilla Sitteho pro Teplice, dělnické kolonie, jako např. státní hornickou kolonii U Bažantnice v Duchcově. Uvažování o ideálním urbanismu tak má v kraji stále kontinuitu.

(Bohdálek, 2013)

B.2 SITUACE PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

Po vysídlení Němců se jen část opuštěných objektů podařilo znovu osídlit. Největším zásahem do krajiny a sídelní struktury v této oblasti byla ovšem těžba hnědého uhlí, ale i výstavba přehrad, elektráren a dalších staveb s nimi spojených. Demoliční aktivity v okolí státní hranice organizovalo ministerstvo vnitra a řídily místní národní výbory, po roce 1946 také Národní pozemkový fond, který v poválečném období vlastnil a spravoval většinu zemědělských konfiskátů z bývalého majetku vysídlených Němců.

V roce 1950, 1. 4., bylo vyhlášeno ministerstvem vnitra tzv. hraniční pásmo, z něhož vyplynula řada omezení vedoucí k dalším nuceným migračním pohybům v pohraničí. Následující rok bylo vyhlášení Ustanovení o pohraničním území, vydané ministrem národní bezpečnosti, které rozdělilo hraniční pásmo do dvou zón, přičemž jeden až dva kilometry podél hranice vznikla tzv. zakázané pásmo. Tato skutečnost vedla k nucenému vysídlení všech stavení, osad i sídel. Rovněž byli nuceně přesídleni z širšího hraničního pásma tzv. státně nespolehlivé rodiny. V roce 1955 bylo zakázané pásmo prodlouženo i na hranice s NDR, přestože ne ve stejné šířce jako podél hranic s NSR. S vystěhováním takto postižených sídel tato přestala úředně existovat. Samostatné objekty v území využili pohraničáři nebo armáda, ostatní byly z bezpečnostních důvodů srovnány se zemí. Stavební materiál těchto zrušených staveb byl znovu používán na nové výstavby zemědělských, lesnických i soukromých staveb či na vyspravení lokálních cest.

Provádění demolic v zakázaném pásmu bylo stanoveno jednotnými předpisy, přesto pro některé objekty byly vydány zvláštní pokyny a instrukce. Do této skupiny patřily kostely nebo jiné kulturně a historicky hodnotné stavby. Zvláštní předpisy byly vydány také pro hřbitovy. Nařízení sice vyjímalo hřbitovy z demolic a tím je ochránilo od okamžitého zničení, zároveň se však zde již nesmělo více pohřbívat, a ani pozůstalí nemohli hroby více navštěvovat. Z toho důvodu bylo umožněno majitelům hrobů přenést urny a přemístit pomníky na jiný hřbitov. Dokonce bylo po splnění zvláštních podmínek a získání příslušného povolení možné provést exhumace.

Další vlna demoličních prací proběhla po roce 1959 a to na popud opakovaných stížností zejména ze strany spřátelených zemí (NDR) o neutěšeném a tísnivém stavu v pohraničí na našem území. V okrese Chomutov bylo srovnáno se zemí **1041** objektů.

(<http://promeny.viareality.cz/PlaceChanges/Details/22963> - staré pohlednice)

Obr. č. 5 **Ahníkov**, objekt zámku i celá ves byla obětována těžbě (Chomutov, Málkov, 1,5 km JZ)

B.3 ZANIKLÁ A ZANIKAJÍCÍ SÍDLA

Sídelní struktura se v každé historické době i všude na světě stále vyvíjí, mění a přizpůsobuje vnějšímu vývoji, zvláště momentální politické, hospodářské, bezpečnostní a vojenské nebo demografické situaci. Některá místa pak podlehnou dočasnému nebo trvalému zániku. Také na českém území docházelo k proměnám sídelní struktury, která svým způsobem měnila koncept krajiny, ale také bolestně zasahovala do osudů místních obyvatel. Značná část zmizelých sídel se nacházela v pohraničních oblastech státu. Hlavní příčinou je známé poválečné vysídlování původních obyvatel a nedostatečné dosídlování těchto oblastí. Řada sídel musela ustoupit státním velkoplošným stavbám, jako jsou přehrady, elektrárny nebo objekty těžební činnosti, jiné pohltily vojenské nepřístupné újezdy či pohraniční pásmo, nebo byly dokonce záměrně mnohdy i organizovaně demolovány.

Úspěšný byl projekt Zmizelé Sudety (Spolek Antikomplex), který zmapoval a dokumentoval zaniklé lokality v českém pohraničí. Dále uvedeme několik příkladů zániku vsí.

Pohraniční

Ves Pohraniční, dříve Reizenhain, ležela těsně u saských hranic, na pravém břehu potoka Černá, německy Pokau. Saská obec Reitzenhain (s malým rozdílem v pravopise) se dodnes nachází na protilehlém levém břehu. Pro ves na české straně se někdy pro lepší rozlišení používal název Bömisch Reizenhain. Český název se začal používat až po 2. světové válce a byl odvozen z polohy vesnice.

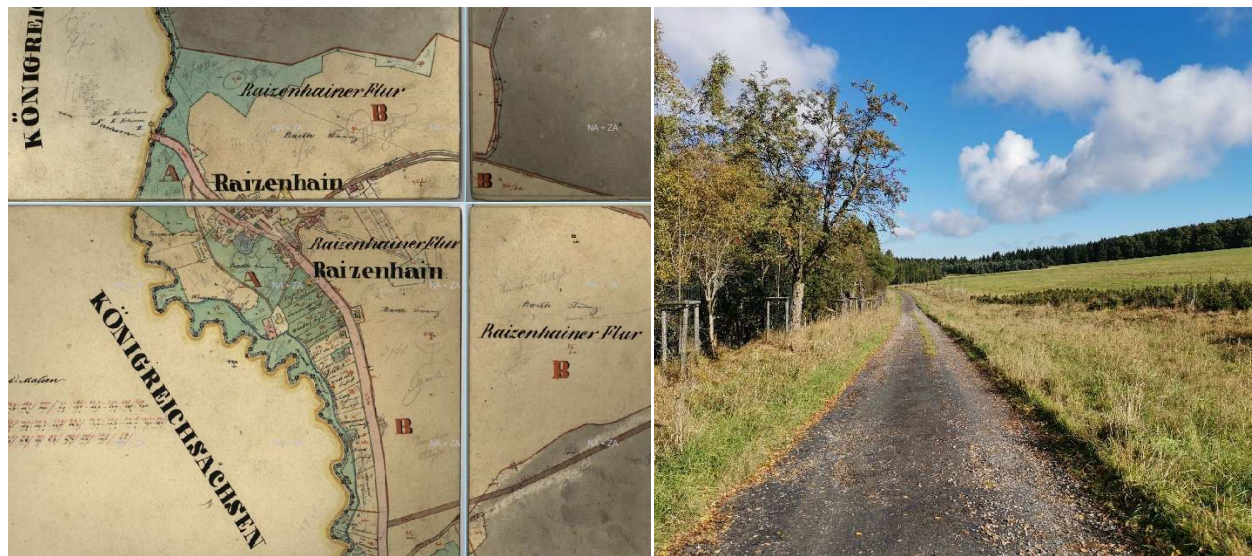
Bývalý Reizenhain ležel při staré cestě z Lipska do Prahy a odedávna v něm stávala hospoda, využívaná formany.

Obr. č. 6,7 Zaniklá ves Pohraniční

První zmínky o obci pocházely z roku 1401 v listině, kterou Václav IV. přikazoval, kudy má vést cesta na Míšeň. Zdejší přechod zřejmě existoval již dříve a tudy k nám i později vstupovala nepřátelská vojska – ať to bylo za 30leté války nebo za Napoleonských válek, či v roce 1938, kdy tudy pronikaly bojůvky Freikorpsu a později i okupační německé jednotky. **Na konci 2. světové války tudy procházely kolony zbídačených politických vězňů z koncentračních táborů a bylo zde zastřeleno přibližně 1500 dalších vězňů**, čekajících na železničních vagónech na osvobození. Snad již naposledy byl takto neblaze využit reizenhainský přechod v roce 1968. Z Pohraničního dnes zbyly jen 4 domy, které jsou navíc užívány jen příležitostně jako rekreační chalupy.

(zdroj: <https://www.kudyznudy.cz/aktivita/byvala-obec-pohranicni-v-krusnych-horach>, upraveno)

Obr. č. 8 Indikační skica, výřez, 1842 (zdroj:

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=ZAT262018420>, upraveno)

Foto č. 10,11,12 Pohraniční dnes

Gabrielina huť

Gabrielina Huť ležela v nadmořské výšce 590 m v údolí Telčského potoka. Od Kalku byla vzdálena necelé 4 km na SV, její katastr měřil 1193 ha. Založení vsi spadá do roku 1779, kdy zde v letech 1778 - 1780 budoval hrabě Jindřich Rottenhan, majitel Červeného Hrádku, železářnu. Na počest své dcery Gabriely nazval huť Gabrielinou hutí a tento název přenesl i na vznikající vesnici. Do té doby zde bylo jen pár roztroušených domků uhlířů a lesních dělníků. Zajímavé je, že až do roku 1918 se vedle německého názvu Gabrielahütte udržel i český Gabrielina Huť. Od roku 1869 byla vesnice osadou Kalku.

Zdejší podnik byl pobočným závodem železáren v Kalku a poměrně dlouho měl jen jeden hamr na zpracovávání železa. Pak se výroba začala rozšiřovat, zvláště když se majitelkou po smrti otce stala Gabriela, provdaná za hraběte Jiřího Buquoye. Postupně zde byla vysoká pec, drtírna rudy, tři tyčové hamry, plechařský hamr a cínovna. Na počátku 19. století byly všechny zdejší hamry přeměněny na plechařské. Roku 1835 byla zřízena také válcovna plechů a výroba byla velmi úspěšná. Roku 1842 byla válcovna rozšířena ještě o cínovnu na výrobu leštěných anglických plechů.

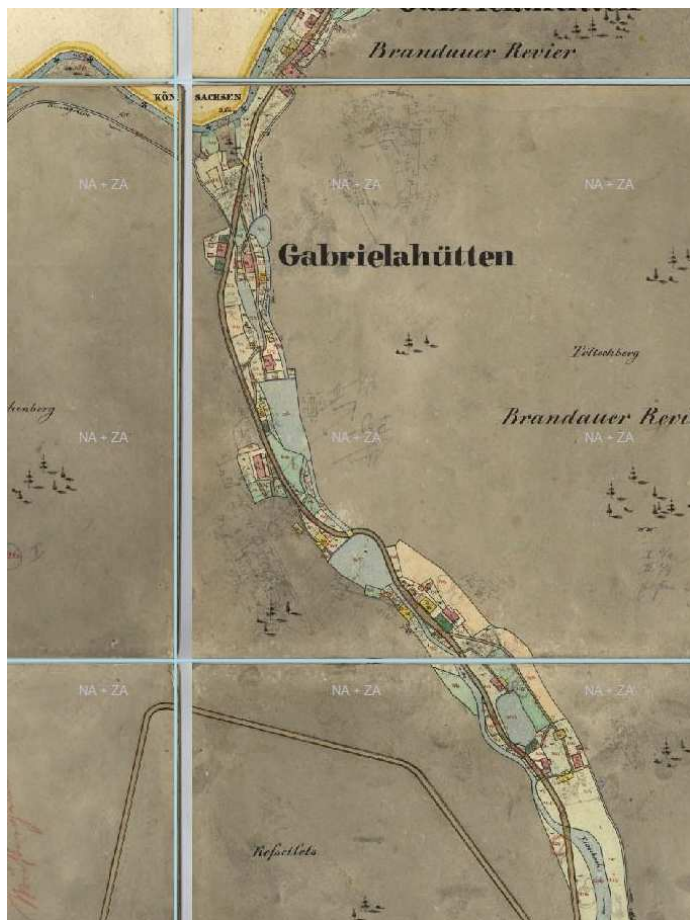
V roce 1859 patřily k huti 3 hamry se 3 nadhazovacími kladivy a 3 vodními koly, válcovna plechů s 5 žhavicími výhněmi na dřevo a hnědé uhlí a 2 nůžkami, válcovna na leštění plechu, pudlovací pec a válcovna tyčí. K pohonu sloužil parní stroj o 36 KS a vodní kolo o 10 KS. Roku 1857 byl již zaveden parní buchar a k vytápění pecí sloužil Siemensův generátor. Gabrielina Huť nebyla nikdy velkou vesnicí, neměla kostel ani hřbitov, pouze od roku 1838 jednotřídní školu. Farou i poštou patřila ke Kalku. Roku 1858 zde nechal hraběcí lesní úřad instalovat stroj na výrobu šindelů, poháněný vodním kolem. Konkurence nových železáren nakonec přivedla konec zdejší železářny, která měla nejen špatné dopravní cesty, ale i přísun málo bohatých surovin. Na počátku 60. let 19. století prodala hraběnka Trauttmannsdorfová, majitelka Červeného Hrádku, železářnu „Krušnohorské železářské a ocelářské společnosti v Chomutově“. Ani ta však neuspěla a provoz byl zastaven v roce 1874. Přes 6 let se pak ještě noví majitelé pokoušeli provoz obnovit, ale marně a výroba roku 1882 definitivně skončila.

Ke konci 19. století byla otevřena továrna na výrobu dřevité šedé lepenky a výrobní dřevěných pažeb k dětským puškám. Tehdy byly ve vsi 2 hostince, jejichž majitelé měli i řeznictví a 1 kramáře. Celá historie vesnice byla závislá na průmyslu, a když ten zanikl, lidé odcházeli. Po odsunu Němců nebyla ves osídlena a v roce 1955 byla úředně zrušena.

(zdroj: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1136269>)

Obr. č. 9,10 Zaniklá Gabrielina huť, 1930

Obr. č. 11 Současnost (mapy.cz)

Obr. č. 12 Indikační skica, výřez, 1842
(<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=ZAT052018420>, upraveno)

Stráž

Stráž, dříve Tschoschl, ležela 9,6 km SZ od Chomutova, v nadmořské výšce 725 m. Katastr obce měl 1388 ha. Stráž měla vždy dostatek vody, protože kromě tří potoků zde bylo také hodně studní. Osada měla původně dvě jména - Čáslav, znamenající Čáslavův dvůr a Stráž. Tento druhý název označoval místo, odkud se v případě nebezpečí dávala ohněm výstražná znamení. Německý název byl odvozen z poněmčeného názvu Čáslav.

Obr. č. 13 Stráž, 1907

První písemná zpráva o existenci Stráže je z roku 1228. Další pak z roku 1281, kdy Tschoschl se statkem Křimov a dalšími vesnicemi připadl řádu německých rytířů v Chomutově. V dalších staletích se o Stráži vyskytují jen nepatrné zmínky, vždy v souvislosti s chomutovským panstvím. Například v urbáři z let

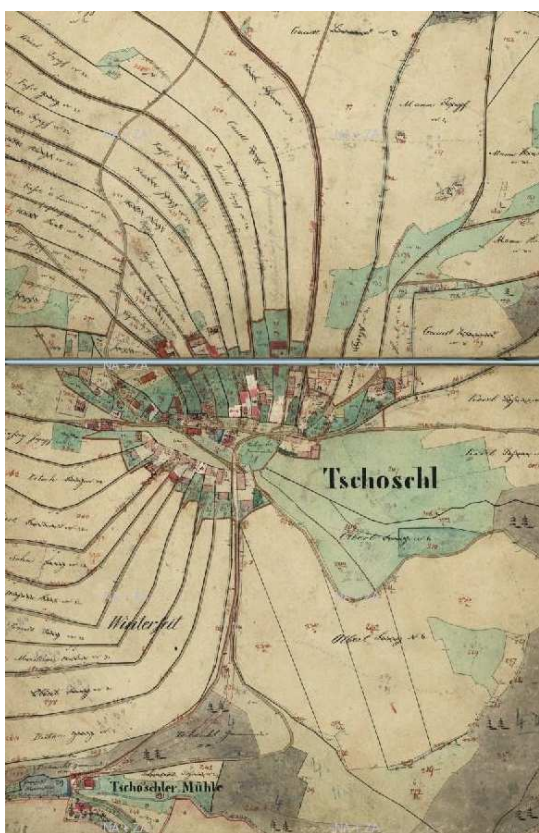
1560 až 1563 jsou ve Stráži uváděny horní a dolní mlýn a 20 usedlých, vlastnických dům s pozemky a platících daně. Celkem to mohlo být 5 6× více osob. Ve Stráži byla svobodná rychta, zmiňovaná v letech 1588 - 1612. Další zpráva z roku 1563 hovoří o pstružím potoce ve Stráži a o krčmě, která měla povinnost odebírat pivo z Chomutova.

Když roku 1594 Jiří Popel z Lobkovic, majitel chomutovského panství, ke kterému Stráž stále ještě patřila, upadl u císaře v nemilost a vše mu bylo zabaveno, byla Stráž s ostatním majetkem spravována několik let královskými úředníky. Teprve roku 1605 ji koupilo s dalšími vesnicemi město Chomutov, které se právě samo vykoupilo a stalo se královským městem. Tehdy bylo ve Stráži 22 poddaných.

Chomutov připojil Stráž ke svému statku Krásná Lípa a odtud byla ves spravována až do roku 1850. Podle Schallera bylo ve Stráži v roce 1784 29 domů. Jednotřídní škola zde byla od roku 1875, předtím chodily děti do školy v Křimově, kde byla škola již od 16. století. Při silnici ze Stráže do Křimova, asi 800 m od křimovského nádraží, vytváří Křimovský potok rybník, jehož voda poháněla mlýn a pilu, kde se vyráběly šindele. Později se mlýn změnil na hájovnu, jejíž budova stojí dodnes, i když už není obydlena (je rekreačním objektem).

Obyvatelé Stráže se živilí hlavně chovem dobytka a zemědělstvím. Vzhledem k nadmořské výšce se však pěstovaly jen brambory, trochu také oves, žito, tuřín, vikev a červený jetel. Část ženského obyvatelstva si přivydělávala paličkováním krajek a korálkovými výšivkami. Koncem 19. století byli ve Stráži 4 obchodníci s dřevem, 4 tesaři, 2 zedníci, 3 ševci, 3 hostince, kramář a krejčí. Farou i poštou patřila Stráž ke Křimovu. Na návsi stála novodobá kaplička. Když se roku 1850 obce osamostatnily, stala se i Stráž obcí. O sto let později byla připojena ke Křimovu. Postupně odsud i těch několik málo nových obyvatel odešlo a Stráž pro vysídlení v 1. polovině 80. let zanikla.

(<http://www.zanikleobce.cz>)

Obr. č. 14 Indikační skica, Stráž, 1842 (zdroj: <https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=skicic&idrastru=ZAT370018420>, upraveno)

Obr. č. 15 Letecké měřičské snímky, Stráž 1953 (zdroj:

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1953.CHOM62.02358>, upraveno)

Obr. č. 16 Letecké měřičské snímky, Stráž 1975 (zdroj:

<https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=lms&idrastru=WMSA08.1975.CHOM62.06302>, upraveno)

Menhartice

Menhartice ležely na pravém břehu Menhartického potoka, v nadmořské výšce 725 m. Od Chomutova byly vzdáleny 10 km SZ směrem a od Hory Svatého Šebestiána 3 km na VJV. Katastr měřil 506 hektarů. První osadníci byli uhlíři a jejich osada stávala údajně více na západ. Nedostatek vody je prý donutil přemístit svá obydlí níže.

Vesnice měla dvě části: v té starší stávaly domy kolem návsi, na které byla později, až v roce 1850, postavena kaplička, zasvěcená svatému Floriánovi. Domy novější části lemovaly ulici, vycházející z návsi na jihovýchod, směrem k jednomu ze tří menhartických rybníků. Zatímco kolem návsi byly zemědělské usedlosti, v domcích u silnice bydleli dělníci, pracující v lese nebo na dráze.

Obr. č. 17 Menhartice, 1904

První známá zmínka o Menharticích je z roku 1281 a ves se tenkrát jmenovala Meinhardesdorf, Meinhardova ves. Její tehdejší majitel Chotěbor z Račic ji i s dalšími vesnicemi postoupil řádu německých rytířů v Chomutově. Těm patřila ves do roku 1411, kdy zde éra tohoto řádu skončila a král jim majetek zabavil. Dalšími majiteli chomutovského panství, ke kterému Menhartice patřily až do roku 1850, byli různí majitelé, z nichž nejdůležitější byli Veitmilové a Lobkovicové. Roku 1605 se město Chomutov vykoupilo z poddanství a smělo si koupit i část dřívějšího panství Jiřího Popela z Lobkovic, které král zabavil. Menhartice patřily do té části, kterou si Chomutov také koupil. V roce 1654 zde bylo 13 selských usedlostí, z toho dvě byly pusté a dále tu žili 4 chalupníci a na obci jeden nádeník. Roku 1787 měly Menhartice již 32 domů a do roku 1895 vzrostl jejich počet na 41. Číslo 37 a 38 byla čísla strážních domků na trati z Křimova do Pohraniční.

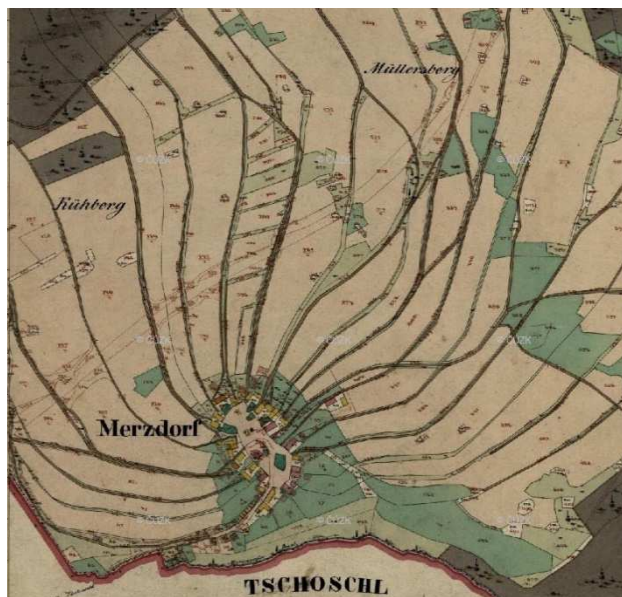
Chov dobytka, který již v 17. století poskytoval Menhartickým vedle práce v lese hlavní zdroj obživy, se v 19. století značně rozmohl. Pastvin byl dostatek a zemědělství stejně nemohlo zdejší obyvatelstvo uživit. Dařilo se tu jen bramborám, zelí a tuřínu, v menší míře i ovsu a žitu. V posledních desetiletích 19. století se i v Menharticích, stejně jako v okolních obcích, rozšířilo pěstování lnu. Ale ani to nemohlo zastavit postupné zhoršování životních podmínek a odchod lidí z vesnice.

Škola existovala v Menharticích od poloviny 18. století, ale do měšťanské školy musely děti chodit do Hory Svatého Šebestiána, kde byla pro ves i pošta, lékař a lékárna. Až do roku 1850 patřily Menhartice

ke statku Krásná Lípa, jehož majitelem bylo královské město Chomutov. Pak se staly obcí a v roce 1950 byly připojeny ke Křimovu. Do konce 1. světové války zde žilo jen německé obyvatelstvo, v roce 1921 zde bylo již 5 Čechů. Ještě před 2. světovou válkou patřily Menhartice k bohatým vesnicím, po odsunu Němců se však již nepodařilo ves dosídlit.

Když bylo počátkem 50. let rozhodnuto o výstavbě vodní nádrže Křimov, bylo tím rozhodnuto i o zrušení Menhartic, ležících ve druhém ochranném pásmu nádrže na pitnou vodu. Dnes v místech, kde ves stávala, najdete jen několik zbytků zdí a rybníky.

(<http://www.zanikleobce.cz>)

Obr. č. 18 Indikační skica, Menhartice, 1842

(zdroj:

https://ags.cuzk.cz/archiv/openmap.html?typ=oac&idrastru=B2_a_4C_4020_4,
upraveno)

Foto č. 13 Místo bývalých Menhartic s pěknými vyhlídkami do okolní krajiny

B.4 SOUČASNÁ SÍDELNÍ STRUKTURA

B.4.1 BLATNO (německy *Platten*)

Rozloha: 45,34 km²

Nadmořská výška: 660 m n. m.

Počet částí obce: 8 (Bečov, Blatno, Hrádečná, Květnov, Mezihoří, Radenov, Šerchov, Zákoutí)

Počet katastrálních území: 8

Počet obyvatel: (r.2022) 578

Obec vznikla nejspíše ve čtrnáctém století na panství řádu německých rytířů. Od patnáctého století patřila k chomutovskému a později k červenohrádeckému panství. Po zrušení poddanství se Blatno stalo samostatnou obcí. Název vesnice je odvozen ze staročeského přídavného jména *blatný* ve významu blátivý, ve kterém se po převodu do němčiny změnilo první písmeno na P (*Platten*). V historických listinách se jméno vyskytuje například ve tvarech: Blatno (1424), na vsi Blatnu (1561), Blattno (1564), ves Platna (1606) nebo Platten (1846).

Na konci třináctého století Blatno patřilo k panství řádu německých rytířů z chomutovské komendy. První písemná zmínka o vesnici pochází z roku 1352. **Osadou procházela obchodní stezka z Chomutova do Saska.** V roce 1384 zde stál farní kostel s hřbitovem. Zdejší komtur Albrecht z Dubé na začátku 15. století podnikal loupežné výpravy do širokého okolí, dokud nebyl roku 1404 zbaven úřadu. Němečtí rytíři v té době vedli spory s králem Václavem IV., který jim Blatno zabavil jako úhradu dluhů. V roce 1410 zabavil veškerý majetek řádu v Čechách.

Na začátku husitských válek blatenské posádce velel nejvyšší zemský písař a katolík Mikuláš Chudý z Lobkovic, který měl od ledna 1424 Chomutov i Blatno v zástavě od císaře Zikmunda. Později blatenský **hrad** dobyl husitský hejtman Jakoubek z Vřesovic a od roku 1437 ho získal do zástavy i s chomutovským panstvím. Blatno potom sdílelo majitele s Chomutovem. Jedním z významných držitelů byl od roku 1455 Jan Calta z Kamenné Hory. Teprve po smrti Jana z Veitmile prodaly jeho sestry Blatno **Václavu Hasištejnskému z Lobkovic**. Ten sem pozval německé evangelíky, aby dosídlili morem zdecimovanou vesnici.

Roku 1571 koupil panství Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic. Po něm majetek zdědil mladší syn Bohuslav Jáchym Hasištejný z Lobkovic, který kromě jiného i blatenské panství přenechal vzdálenému příbuznému Jiřímu Popelu z Lobkovic. Jiří Popel na panství zahájil proces rekatolizace, během kterého z panství vyhnal evangelické faráře. Po konfiskaci jeho majetku za vystoupení proti císaři Rudolfovi II. koupil Blatno s dalšími dvaceti vesnicemi roku 1605 Adam Hrzán z Harasova, a připojil ho k červenohrádeckému panství.

Během třicetileté války bylo **okolí často pustošeno vpády švédských vojáků** a mnoho zdejších obyvatel při nich bylo zabito. Zkázou dokončil generál Carl Gustav Wrangel se svým vojskem, které vesnici s okolím vydrancovalo tak, že lidé, kteří vpád přežili, později umírali hladem. V roce **1645 bylo Blatno Švédy vypáleno a místní zámek pobořen**. Podle Berní ruly z roku 1654 ve vsi po válce zůstávalo 26 pustých chalup. V ostatních žilo pět sedláků, osmnáct chalupníků a tři nádeníci. Jeden z chalupníků měl hospodu a jiný si vydělával také jako vozač.

V roce 1707 koupil panství kníže Jáchym Ondřej Lichtenštejn, který **nechal strhnout ruiny zámku a na základech hradu postavit nový barokní zámek**. Po smrti knížete zdědily majetek nejprve jeho manželka a později dcera. Od roku 1771 se novým majitelem stal Alexander Rottenhan, který na zámku zřídil lesnickou školu pod vedením lesmistra Ignáce Ehrenwertha. Navštívil ji i císař Josef II., ale když Ehrenwerth odešel do Prahy, byla škola po dvanácti letech uzavřena.

Roku **1782 byla zahájena stavba nového kostela svatého Michaela**, který nahradil starou kapli. Poloha vesnice na významné cestě přes hory se vesnici nevyplatila během napoleonských válek. V roce 1809 ji obsadil oddíl vestfálských vojáků, o rok později museli blatenští odevzdat všechny zlaté a stříbrné předměty z kostela na úhradu válečných nákladů a v roce 1813 opakovaně procházela územím různá vojska, která způsobila mnoho škod a zavlekla do Blatna nakažlivé nemoci. V roce **1848 vypukl požár**, ve kterém shořelo třináct domů a teprve deset let stará budova fary.

Obyvatelé se na konci devatenáctého století živil zemědělstvím, chovem dobytka a výrobou smrkového třísla. V budově hostince se vyráběl sýr. Len se již nepěstoval. **Ve vesnici byla pila a mlýn, výroba šroubů, pět hospod, tři kováři, dva krejčí, čtyři ševci a řada dalších řemeslníků. Kromě nich tu byla pošta, spořitelna a dva obecní domy pro chudé. Vodovod nechala obec postavit v roce 1905 a roku 1929 byla do vesnice zavedena elektřina z kadaňské elektrárny.**

K vesnici patří První Dolský Mlýn v Bezručově údolí, kde bývala před rokem 1945 také pila. Ve stejné době ve vsi provozovalo řemeslo pět krejčích, tři ševci, tři kováři, malíř, klempíř, bednář a dva pekaři. Kromě nich tu bylo **šest hostinců**, dva obchody řeznictví a holič. Po druhé světové válce museli odejít němečtí občané na Lounsko, kde do srpna 1946 pracovali v zemědělství, a teprve potom byli vystěhováni do Německa.

(zdoj: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Blatno_\(okres_Chomutov\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Blatno_(okres_Chomutov)), upraveno)

B.4.2 BOLEBOŘ (německy Göttersdorf)

Rozloha: 20,05 km²

Nadmořská výška: 620 m n. m.

Počet částí obce: 3

Počet katastrálních území: 3

Počet obyvatel: (r.2022) 311

Obec vznikla nejspíše v první polovině čtrnáctého století na panství hradu Nový Žeberk, ale později se stala součástí panství Červeného hrádku a ještě později Ahníkova. Obyvatelé se živil především málo výnosným zemědělstvím, chovem dobytka, prací v lese a zpracováním dřeva. Po zrušení poddanství se Boleboř stala samostatnou obcí.

Název vesnice je odvozen z osobního jména *Bolebor* ve významu Boleborův les nebo háj, ze kterého byl přenesen na blízkou vesnici. V historických listinách se jméno vyskytuje například ve tvarech: Gotfridi villa (1352), Boliborz (1392), Boleborss (1405), Gottessdorff (1549), w Boliborzy (1561) nebo Gettersdorff (1623).

První písemná zmínka o vesnici pochází z roku 1352. Boleboř patřila k panství hradu Nový Žeberk, na kterém na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let čtrnáctého století sídlil Ota z Bergova. Vrchnost měla patronátní právo k **bolebořskému kostelu, který byl v roce 1384 kostelem farním**. V roce 1383 Nový Žeberk koupil Těma z Koldic. Koldicům, kteří hrad několikrát zastavili, patřilo panství nejméně do

roku 1402, po kterém se v jeho držení vystřídal více majitelů, mezi nimiž byli Albrecht z Dubé, Albrecht z Ervěnic (1407) a snad také Dětrich Kraa z Borku. Od roku 1418 panství patřilo Vítovi ze Šumburka, po něm snad jeho synovi a v roce 1453 se majitelem stal Albert Konipas. Jeho sídelním hradem se stal Borek, a od té doby Boleboř patřila k červenohrádeckému panství.

Lorenc Glac roku 1516 odkázal veškerý majetek své dceři Anně, od které ho sňatkem získal Šebestián z Veitmile. Boleboř se stala součástí chomutovského panství, u kterého zůstala do roku 1605, kdy byl rozprodán majetek zabavený Jiřímu Popelovi z Lobkovic. Boleboř patřila k vesnicím, které koupil Linhart Štampach ze Štampachu z ahníkovského panství. Za Linhartova syna Jana Jindřicha byla Boleboř připojena k Březnu. Janu Jindřichovi byl v roce 1622 zabaven veškerý majetek za podporu a osobní setkání s králem Fridrichem Falckým během stavovského povstání. Přestože mu měla být vyplacena polovina částky, za kterou byl jeho majetek prodán, odešel Jan Jindřich Štampach roku 1628 do Saska. Boleboř získal do zástavy Jaroslav Bořita z Martinic, jehož zeť Florián Jetřich Žďárský ze Žďáru ji roku 1623 připojil ke spojenému panství Ahníkov-Pruněřov. Ze stejné doby pochází také první zmínka o **bolebořské tvrzi, po které ještě na konci dvacátého století zbývaly části příkopu a valů severovýchodně od zbořeného kostela.**

Po třicetileté válce byla vesnice ve špatném stavu. Deset usedlostí bylo pustých. Žilo zde šest sedláků, patnáct chalupníků a devatenáct poddaných bez většího majetku. Z nich byl jeden kolářem, další krejčím, jeden ze sedláků měl šenk a tři chalupníci se živili jako švec, krejčí a tkadlec. Někdy na přelomu sedmnáctého a osmnáctého století si u hospodářského dvora nechali **Martinicové postavit jako letní sídlo malý zámek upravený po roce 1880 na sídlo lesní správy.**

V roce 1794 ve vesnici bylo 71 hospodářství, kostel s farou a školou, panský zámek a poplužní dvůr. **Kromě zemědělství se obyvatelé věnovali předení lnu, bělení plátna a chovu ryb ve čtyřech rybnících. Potok Lužec (též Nivský potok) se používal k plavení dřeva k Jirkovu.** V devatenáctém století si většina obyvatel přivydělávala výrobou dřevěného zboží pro domácnost. **Na konci devatenáctého století se také vyráběly dřevěné zátky a dýhované krabice.**

Podle zpráv z roku 1898 v Boleboři fungovaly čtyři hostince, dva obchody, trafika a živnost provozovali pekař, kovář, řezník, holič, tři soustružníci dřeva, dva ševci a tři krejčí. Zemědělci pěstovali žito, ječmen, oves, len, brambory a jetel. Poblíž bývala parní pila, kde se zpracovávalo dřevo z okolních lesů, a v **kamenolomu se těžil štěrk.** Trojtřídní školu navštěvovalo okolo 170 žáků.

V roce 1900 byl v obci vybudován vodovod, na který bylo napojeno sedm požárních hydrantů. Největší požár zdejší hasiči hasili přímo v Boleboři, když 27. října 1947 vypukl po dlouhém období sucha požár, ve kterém shořelo čtrnáct domů a kostel.

Během šedesátých let dvacátého století byla část domů upravena k rekreačnímu bydlení a z jednoho hostince vzniklo rekreační středisko, které patřilo Velkodolu československé armády. Postaveny byly také budovy státního statku Chomutov určené k chovu jatečního skotu. Pracovalo v nich okolo třiceti zaměstnanců, kteří bydleli ve dvou nových bytových domech. Většina obyvatel však za prací dojížděla do průmyslových podniků v podhůří.

(zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Boleboř>, upraveno)

Obr. č. 19 (zdroj mapy: <https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/563005-bolebor>)

B.4.3 HORA SVATÉHO ŠEBESTIÁNA (německy *Sebastiansberg*)

Rozloha: 34,4 km²

Nadmořská výška: 843 m n. m.

Počet částí obce: 2 (Nová Ves, Hora S. Šebestiána)

Počet katastrálních území: 4 (Nová Ves, Hora S. Šebestiána, zaniklé obce: Jilmová, Pohraniční)

Počet obyvatel: (r.2022) 335

Obec byla založena pravděpodobně v první polovině šestnáctého století jako horní město na chomutovském panství. **Těžily se zde zejména rudy stříbra, mědi, olova a cínu. Roku 1597 ji císař Rudolf II. povýšil na královské horní město, které se v roce 1617 vykoupilo ze všech poddanských povinností.** Město velmi trpělo během třicetileté války, která ukončila činnost většiny dolů a pozdější pokusy o jejich obnovu byly jen krátkodobé a neúspěšné. K významnému rozkvětu došlo v poslední třetině devatenáctého století v souvislosti s rozvojem obchodu se Saskem. Další období úpadku přinesla druhá světová válka, po které počet obyvatel poklesl na necelé dvě stovky.

Pravděpodobným zakladatelem však byl **Šebestián z Veitmile**, který byl majitelem chomutovského panství, k němuž Hora Svatého Šebestiána patřila. Údajně zde měl roce **1529 nechat postavit kostel zasvěcený svatému Šebestiánovi**. Ve stejné době vznikla **obchodní cesta**, která spojovala Chomutovsko se saským Marienbergem založeným v roce 1521.

V roce 1560 bylo město rozděleno do čtyř čtvrtí a perkmistr v něm kontroloval dodržování jáchymovského báňského řádu. Ve stejném roce chomutovské panství koupil Ferdinand Tyrolský, jehož otec, král Ferdinand I., městu potvrdil starší výsady, udělil městský znak a povolil dva výroční trhy a výběr cla za projíždějící vozy jako náhrady za výdaje spojené s údržbou obchodní cesty. V téže roce ve městě žilo 232 poddaných, fungovala zde **hut', stoupa a štola**, ve které se dobývaly stříbrné a cínové rudy. Dalším majitelem se stal v roce 1571 Bohuslav Felix Hasištejský z Lobkovic. Listina vydaná jeho synem Bohuslavem Jáchymem Hasištejským z Lobkovic v roce 1585 upravuje užívání mlýna a nepřímě dokládá právo vaření piva. Rozvoj města ustal po roce 1589, kdy panství získal Jiří Popel z Lobkovic. Jako zapřisáhlý katolík zahájil na svém panství tvrdou **rekatolizaci**, což přimělo mnoho obyvatel města, kteří byli často protestanty, k odchodu do Saska. Zlepšení situace přinesl až jeho mocenský pád v roce 1594, kdy mu císař Rudolf II. nechal zabavit veškerý majetek. Město se dostalo pod královskou správu a v roce 1597 jej císař povýšil na královské horní město. Bylo však ve velmi špatném stavu, a císař mu proto udělil řadu významných privilegií, která měla pomoci s obnovením prosperity. Horníci byli osvobozeni všech od daní, poplatků, robot a služby ve vojsku. Zároveň jim udělil osobní svobodu a dědičné právo k veškerému majetku. Císař Matyáš tato práva potvrdil a město se v roce **1617** vykoupilo ze všech poddanských povinností. Došlo k rozvoji řemesel – zejména **děveřství a uhlířství** – a na pastvinách se začal rozvíjet **chov dobytka**.

Třicetiletá válka město zdevastovala. Opakované **průchody vojsk** různých stran drancovaly město a jeho okolí. Obyvatelé byli nuceni budovat opevněné šance a záseky a přispívat na platy jejich obránců. Zároveň jim královská komora radila ukrývat majetek, protože nebylo možné zabránit náhlým vpádům vojsk. S úpadkem dolování se **hlavním zdrojem obživy stala řemesla** (existovaly cechovní řády pro koláře, zámečníky, kováře a po skončení války také pro bednáře, truhláře a pláteníky) a nevýnosné zemědělství. Berní rula z roku 1654 uvádí 85 usedlostí obydlených a devatenáct pustých. Ve zbytku sedmnáctého století již hrálo hornictví jen zcela okrajovou úlohu a bylo udržováno jen proto, aby městu zůstaly výhody horních měst. V roce 1665 v obecním dole pracovalo na vlastní náklady jen několik

horníků. Pozdější pokusy o obnovení těžby zastavila sedmiletá válka, která probíhala v letech 1756–1763. Už od počátku osmnáctého století se lidé živili především službami spojenými s obchodní cestou. Provozovali také zemědělství, ale existují záznamy, ve kterých si radní stěžují na těžké podmínky: **krátké léto a kamenitou neúrodnou půdu, na které lze vypěstovat jen trochu ovsu nebo lnu a potom musí ležet i patnáct let ladem.** Během samotné války došlo k 36 vpádům vojsk. K nejhoršímu došlo v roce 1762, kdy pruské vojsko generála Kleista město vyplenilo a zapálilo. V požáru shořelo 36 domů. Ve stejném roce prušští husaři odvedli všechny dobytek do Saska. K dalším vojenským vpádům docházelo na počátku devatenáctého století a opakovaly se také roky nepříznivého počasí, ve kterých nedozrála úroda a ceny potravin byly velmi vysoké. V roce 1845 mělo město 1 588 obyvatel a 193 domů. Roku 1854 ho však postihl požár, při kterém 109 domů shořelo.

V poslední třetině osmnáctého století došlo k posledním pokusům o obnovu hornictví. V roce 1771 probíhalo čištění štoly na Císařském pásmu blízko Nové Vsi. Ta se na pracích finančně podílela, protože městu na zaplacení prací nestačil ani výnos daní, který mu stát k tomuto účelu ponechal. V roce 1787 byl v provozu **důl Palmbaum** a na přelomu 18. a 19. století také **štoly Leopold a Matouš**. Všechny doly tehdy byly provozovány jen krátce a pracovalo v nich nejvýše pět horníků. Severně od města byly u Chomutovky dva doly: **Požehnání boží a Kníže nebes**. Severovýchodně od nich se nacházela drobnější díla se štolou Palmbaum a pokusně ražená štola **Leopold**.

V sedmdesátých letech devatenáctého století se hospodářská situace města zlepšila. Vzniklo zde centrum obchodu s drůbeží a prasaty, která se prodávala do Saska. V řadě domů se začaly vyrábět ozdobné přímky a krajky. **V roce 1775 byl zahájen provoz na železniční trati z Chomutova do Marienbergu**, na které mělo město vlastní nádraží. Dřevěné domy byly nahrazeny kamennými. Byla postavena nová školní budova a kostel (1874–1877), vznikl hasičský sbor (1882), otevřena městská spořitelna (1892), vybudována kanalizace (1898) a vodovod (1900). V roce 1892 byla založena společnost *Rašelinářské závody v Hoře Svatého Šebestiána*, která těžila rašelinu z rašeliníšť severozápadně od města. Zanikla v roce 1916, ale hned ji nahradila nová společnost zřízená městem. Od roku 1902 ve městě začala působit také košíkářská škola a výroba košíků se udržela až do období po druhé světové válce. Byla zde otevřena také dvě muzea, která se věnovala dějinám zpracování rašeliny a košíkářství. Rozvoj skončil až roku 1914, kdy Německo omezilo obchod a o rok později uzavřelo hranici.

V první světové válce padlo 91 místních mužů. Ceny potravin už v roce 1915 velmi vzrostly a o dva roky později zemřela část obyvatel při epidemii úplavice. Po válce nebyl dostatek pracovních příležitostí. V továrně se zpracovávala rašelina, fungovala výroba krajek, košíků a střívek, ale část obyvatel se přesto živila pašováním. K formám zimního příjvídělku patřilo také získávání ledu z okolních rybníků. Led se prodával do pivovarů a hostinců, kde sloužil ke chlazení sklepů. V roce 1910 se odvážel po železnici i do Berlína, Magdeburgu, Lipska a dokonce i do Budapešti. Po druhé světové válce došlo k vysídlení Němců z Československa, a počet obyvatel se z 1 322 v roce 1930 snížil na méně než 300 v roce 1947.

Období po druhé světové válce se odehrálo ve znamení devastace. V roce 1951 zde žilo jen 181 obyvatel, a proto bylo o rok později zbouráno asi sto domů. Zanikla obě muzea a v jejich budovách byl umístěn dětský domov zrušený v roce 1985 kvůli havarijnímu stavu budov. Přibližně dva tisíce exponátů muzea rašeliny bylo v roce 1954 převezeno do chomutovského muzea a uloženo v depozitáři. **V roce 1967 odstřelili neudržovaný novorománský kostel**, ve stejném období obec přišla o železniční spojení, protože provoz na železniční trati byl koncem šedesátých let ukončen. Roku 1978 rozvoji trochu napomohlo otevření silničního hraničního přechodu, ale silnice výrazně zasáhla do vzhledu obce. Teprve po roce 1989 se vesnice začala znovu rozvíjet. Zejména poslední desetiletí dvacátého století bylo spojené s rozvojem nevzhledných tržnic a prostituce. Postupně však byla opravena řada budov a revitalizován prostor náměstí. (zdroj: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hora_Svat%C3%A9ho_%C5%A0ebesti%C3%A1na)

B.4.4 KALEK (německy *Kallich*)

Obr. č. 20 Kalek 1905, vpravo dole v rohu hut' (zdroj: <http://www.fotohistorie.cz>)

Rozloha: 48,69 km²

Nadmořská výška: 700 m n. m.

Počet částí obce: 3 (Kalek, Jindřichov, Načetín)

Počet katastrálních území: 4 (Jindřichov, Kalek, Načetín, zaniklá obec: Gabrielina Huť (a Kienhaid))

Počet obyvatel: (r.2022) 250

Kalek vznikl v polovině šestnáctého století okolo hamru, ve kterém se zpracovávala železná ruda z blízkého okolí. V polovině osmnáctého století došlo k rozvoji zpracování železa a zdejší železárna časem zaměstnávala až 400 pracovníků. Po jejím úpadku bylo zpracování železa nahrazeno výrobou smaltovaného nádobí a dřevěných výrobků. Průmysl z vesnice vymizel až ve druhé polovině dvacátého století, kdy se počet obyvatel snížil přibližně na desetinu stavu před druhou světovou válkou.

Název vesnice je odvozen ze slova *kalk* (vápno), které pochází z němčiny, nebo z českého slova *kal* (louže, kaluž). V historických pramenech se jméno vyskytuje ve tvarech: nad Kalkem (1555), Kholích (1606), Kholich (1622), Kalch, Kalk nebo Kalich (1787) a Kalek a Kallich (1854). První písemná zmínka o Kalku pochází z roku 1555. V té době zde nejspíše stával pouze železný hamr připomínaný roku 1577, ve kterém se zpracovávala železná ruda těžená nejspíše v těsném sousedství.

V šestnáctém století se většina obyvatel hlásila k protestantství. Ve druhé polovině šestnáctého století se majitel panství Jiřího Popela z Lobkovic pokoušel o rekatolizaci, ale prvního dosazeného katolického kněze zabili protestanti ze sousedního Rübenau. Časem byla ve vesnici postavena dřevěná kaple, ve které sloužil mše kněz z Boleboře.

Během třicetileté války Kalkem několikrát prošla vojska, která způsobila značné škody. Poprvé se tak stalo roku 1619 při průchodu oddílů generála Mansfelda. Podle Berní ruly z roku 1654 v Kalku žili dva zahradníci a šestnáct chalupníků, z nichž jeden byl mlynářem a další provozoval hospodu a přivydělával si jako forman. Pole byla neúrodná a hlavními zdroji obživy byl chov dobytka, výroba šindelů a jiného dřevěného zboží.

V polovině osmnáctého století se začal rozvíjet kalecký průmysl. V letech 1748–1753 je uváděn hamr, ve kterém se vyrábělo drobné nářadí. V roce 1749 sem byla z Načetína přestěhována železárna majitele červenohrádeckého panství. Jan A. z Rottenhanu, který koupil panství roku 1771, nechal železářnu podstatně rozšířit. Ve větší míře se výroba rozvinula až v sedmdesátých letech osmnáctého století za Jindřicha z Rottenhanu, ale nedostatek vody vedl majitele k založení pobočného závodu v Gabrielině Huti. V Kalku roku 1878 stály dvě vysoké pece, tři válcovny tyčí a hamr na výrobu nářadí. Přes úspěšný rozvoj podnikání docházelo také k nepříznivým událostem jako v letech 1770 a 1771, kdy zemřelo mnoho lidí hlady nebo na tyfus. Později Jindřich František z Rottenhanu v Kalku zavedl výrobu dřevěného zboží. Roku 1784 na jeho pokyn zřídil lesmistr Josef Hain továrnu na výrobu soustruženého dřevěného nádobí. Později ji koupil hrabě Jan Ferdinand z Rottenhanu, který ji nechal rozšířit. Výrobky z továrny byly úspěšně prezentovány na pražské výstavě konané u příležitosti korunovace Leopolda II. Později továrna rozšířila sortiment o hračky a další dřevěné výrobky.

S rozvojem konkurence se však továrna, i přes další rozšíření, postupně zadlužila a po smrti tehdejšího majitele Johanna Enzmanna v roce 1841 zanikla. Tovární soustruhy byly rozprodány místním soustružníkům, kteří se dále věnovali domácí výrobě hraček. Kromě nich se v Kalku vyráběly ještě dýhové krabice, dřevitá vlna nebo šachové figurky. Od roku 1885 se hračky vyráběly také v továrně Josefa Nitsche. Ta časem změnila zaměření na domácí nářadí, ale vydržela pracovat až do roku 1948, kdy byla zestátněna. Potom vyráběla až do roku 1965 školní hračky a pomůcky určené k vývozu. V roce 1965 se podnik stal součástí Severočeských státních lesů Teplice a začal vyrábět regály, přepravní bedny, zahradní nábytek apod.

Od roku 1832 ke kalecké železárně patřil také pobočný podnik v Kovářské, odkud byla k urychlení dopravy postavena nová silnice. Železárna v polovině devatenáctého století zaměstnávala okolo 400 pracovníků. Potraviny se dovážely a pečivo se do osmdesátých let peklo v pekárně u železářny. Kromě ní před rokem 1846 ve vesnici fungovaly **vápencový lom**, čtyři mlýny, hájovna, celnice, zájezdní hostinec a dvě hospody. V roce 1842 byl kalecký provoz rozšířen o cínovnu. V roce 1864 získala železářny hraběnka Isabella Trattmannsdorfová, ale v té době již krušnohorským podnikům silně konkurovaly levnější výrobky železáren v Kladně a Ostravě, a proto byl zdejší provoz v roce 1868 zastaven a závod později koupily chomutovské železářny (Krušnohorská železářská a ocelářská společnost, později Mannesmannovy závody).

V uvolněném areálu zahájil Pavel Netto výrobu smaltovaného nádobí, která se udržela až do doby krátce po roce 1914. Možnou příčinou zániku byla špatná dopravní síť. Řešením měla být výstavba železnice z Vrskmaně do Zeleného Dolu, ale projekt z roku 1908 nebyl uskutečněn. Prázdné budovy byly ve dvacátých letech dvacátého století využity ke zřízení několika podniků, ve kterých se vyrábělo dřevěné kuchyňské náčiní, hračky, nábytek a hřebíky.

Vlastní poštu měl Kalek od roku 1866 a o čtyři roky později byla otevřena také četnická stanice se třemi četníky. Elektrinu vyráběla desítka místních generátorů až do roku 1931, kdy byla vesnice napojena na rozvodnou síť kadaňské elektrárny.

<http://www.mistopis.eu/mistopiscr/krusnehory/chomutovsko/kalek.htm>

Obr. č. 21 Pomník padlým ve světové válce
v pozadí kostel sv. Václava (1926), (převzato:

Před druhou světovou válkou byla v Kalku aktivní Sudetoněmecká strana, a docházelo k častým ozbrojeným provokacím. Během války byl v roce 1940 poblíž Malého Háje **zřízen zajatecký tábor**, ve kterém bylo uvězněno 150 ruských zajatců zaměstnaných kácením stromů a odvozem dřeva. Na konci války byl tábor po osvobození spálen. **Od prosince 1944 stály na východním okraji vesnice domy pracovního tábora** pro šedesát mužů ze smíšených židovských manželství. Dalších šedesát vězňů z řad pražských živnostníků a inteligence bylo ubytováno ve dvou hostincích. Všichni pracovali v lese.

Po skončení války se výrazně snížil počet obyvatel. Zdejší pila musela být na čas uzavřena, protože nebylo dost lidí, kteří by v ní mohli pracovat. V roce 1957 bylo obnoveno zdravotní středisko, do kterého dojížděl lékař z Hory Svatého Šebestiána. O deset let později byl postaven vodovod. Postupně skončilo soustružnické zpracování dřeva, ale poslední dílna ukončila provoz až na konci osmdesátých let.

(zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kalek>, upraveno)

B.4.5 KŘIMOV (německy *Krima*)

Rozloha: 30,33 km²

Nadmořská výška: 725 m n. m.

Počet částí obce: 9 (Celná, Domina, Krásná Lípa, Křimov, Menhartice, Nebovazy, Stráž, Strážky a Suchdol)

Počet katastrálních území: 8

Počet obyvatel: (r.2022) 410

Vesnice stojí na náhorní planině Krušných hor v nadmořské výšce 725 metrů. Vznikla ve třináctém století, kdy ji získal řád německých rytířů a připojil ji k chomutovskému panství, u kterého zůstala až do zrušení poddanství. Potom se stala samostatnou obcí. Obyvatelé se živili především zemědělstvím, zejména chovem dobytka a v devatenáctém století také pěstováním a zpracováním lnu.

Název vesnice je odvozen z osobního jména *Křima* ve významu Křimův dvůr. V historických pramenech se jméno vyskytuje ve tvarech: Krimove (1281), Crymau (1352), Crimaw (1361), Crymow (1363), Kreykaw (1412), Crimow (1434), Krzimow (1571), Kryma (1595) nebo Krima (1787)

Křimov patří mezi nejstarší sídla v Chomutovské části Krušných hor. Archeologické doklady svědčí o vzniku vesnice na přelomu dvanáctého a třináctého století. **Vznikla na významné obchodní cestě zmiňované již v polovině dvanáctého století, která spojovala Chomutovsko se Saskem. Cesta měla několik větví, z nichž jedna vedla z Chomutova a druhá z Kadaně přes Vysokou. Z Křimova pokračovala přes Reitzenhain do Wolkensteinu.**

První písemná zmínka o vesnici pochází z roku 1281. Nachází se v listině, ve které Chotěbor z Račic se svou manželkou odkázal řádu německých rytířů z chomutovské komendy vesnice v tzv. Křimovském újezdu. Kromě Křimova to byly Stráž, Strážky, Nebovazy, Suchdol, Menhartice, Lideň, Vysoká a dříve zaniklé Hoděvice. Ve čtrnáctém století se část vesnice dostala neznámým způsobem do majetku pánů z Alamsdorfu, kteří sídlili na hradě Najštejně, ale patřily jim také další vesnice v okolí a pravděpodobně také hradek Hausberk. V roce 1363 nechali zřídit oltář svatého Erazima v březeneckém kostele a část vyhrazených peněz pocházela právě z jejich křimovského majetku. Vesnici spravovali rychtáři. K rychtě, která stála v těsném sousedství kostela, patřila kromě dalšího příslušenství také krčma.

V roce 1411 využil král Václav IV. oslabení řádu a zabavil mu většinu majetku. Křimov však zůstal součástí chomutovského panství, v jehož držení se zpočátku střídala řada zástavních majitelů. Posledním

šlechtickým majitelem se stal Jiří Popel z Lobkovic, jehož majetek zabavil v roce 1594 císař Rudolf II. Chomutov se potom v roce 1605 vykoupil z poddanství a zároveň si koupil jedenáct vesnic, mezi které patřil i Křimov. Tehdy v něm žilo 23 poddaných, kteří se museli podílet na platu rektora chomutovské jezuitské koleje.

Během třicetileté války Křimov trpěl opakovanými průchody vojsk. Podle berní ruly z roku 1654 zde po jejím skončení žilo devět sedláků, šest chalupníků a šest řemeslníků (tkalců a nádeníků). Pěstovali žito a dohromady měli 29 potahů, přes 200 krav a další dobytek. Jeden ze sedláků provozoval krčmu. Významným zdrojem příjmů bylo **formanství**. O sto let později, v roce 1748, stál ve vesnici mlýn o dvou kolech, pracoval zde kovář, krejčí, tkadlec, několik nádeníků a jeden forman. Z rychty se vyvinul svobodný statek a vesnici spravovali úředníci z městského statku v Krásné Lípě. Nadále však vesnici způsobovala škody vojska, která tudy procházela například v letech 1778 nebo 1813, kdy zde vznikl **vojenský a vězeňský tábor** pro 900 Francouzů. Kromě zemědělství a formanství si lidé vydělávali také obchodem s dřevem a domácí výrobou pozamentů a později také **zpracováním lnu, jehož pěstování se rozšířilo na konci devatenáctého století**. Roku 1894 vzniklo společenstvo pro pěstování lnu a jihozápadně od vesnice byla postavena továrna na jeho zpracování.

Na konci druhé světové války vesnicí v dubnu roku 1945 procházel pochod smrti z Reitzenhainu do Chomutova. Jeho oběti byly pochovány v celkem dvanácti společných hrobech, z nichž dva s celkem 31 mrtvými byly v Křimově.

Po druhé světové válce došlo k vysídlení původních obyvatel a populace obce prudce poklesla.

Po roce 1989 byl postaven vodovod a kanalizace. Část obyvatel pracuje v zemědělství, ale většina lidí dojíždí za prací do Chomutova nebo jsou nezaměstnaní. Před výstavbou silničního obchvatu zde bylo několik tržišť a rozvíjela se prostituce.

(zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Křimov>)

B.4.6 MÍSTO (německy *Platz*)

Rozloha: 13,39 km²

Nadmořská výška: 576 m n. m.

Počet částí obce: 3 (Blahuňov, Místo a Vysoká Jedle)

Počet katastrálních území: 3

Počet obyvatel: (r.2022) 424

Místo vzniklo v první polovině šestnáctého století jako hornická osada. Dobývání rud postupně ztrácelo na významu a většina obyvatel se začala věnovat zemědělství. Po skončení druhé světové války musela ze vsi odejít naprostá většina původních německých obyvatel, kteří byli nahrazeni přistěhovalci z různých částí Československa.

Původní německý název vesnice *Platz* znamená louka nebo volný prostor. V historických pramenech se jméno vesnice vyskytuje ve tvarech: Placz (1518), Placzs (1579), Platz nebo Placž (1787), Platz (1846) nebo Místo a Platz (1854). V letech 1869–1880 se obec jmenovala Město.

První sezónní osídlení v oblasti Místa vzniklo v souvislosti s těžbou rud asi 1000 let př. n.l. V blízkosti hradu bylo nalezeno sídliště knovízské kultury. Okolí Místa bylo ve středověku osídleno již v patnáctém století. Z roku 1449 pochází zpráva o hasištejnském hamru na zpracování rud v Prunéřovském údolí. Mikuláš z Lobkovic si v listině adresované Oldřichovi z Rožmberka stěžoval na Petra ze

Šternberka, který mu hamr pobořil. Ještě v roce 1518 je zmiňována pouze louka *Placz*, na které bylo městečko postaveno a jejíž jméno přijalo. Stalo tak pravděpodobně po roce 1538, kdy Šebestián z Lobkovic prodal městečko Kralupy, které bylo významným obchodním centrem panství. Novým střediskem se stalo Místo. První písemná zmínka však pochází až z roku 1549 a nejstarší záznam v místecké gruntovní knize je datován rokem 1569. **Roku 1606 bylo Místo označeno jako horní městečko, přestože nikdy neobdrželo žádná privilegia s hornictvím spojená.** Bylo sice založeno s velkým obdélným náměstím, ale ještě v polovině devatenáctého století stála zástavba pouze po jeho stranách.

Před koncem šestnáctého století získal převážnou část hasištejského panství císař Rudolf II., který ji roku 1606 prodal Linhartu Štampachovi ze Štampachu. V té době v Místě žilo 27 usedlíků s rodinami. Majetek Linharta mladšího byl zabaven za jeho účast na stavovském povstání, a v roce 1623 ho získal Jaroslav Bořita z Martinic. **Během třicetileté války byl švédskými vojáky vypálen Hasištejn i s městečkem a kostelem postaveným na náměstí roku 1572.** Válka také definitivně ukončila okolní hornické aktivity. Podle Berní ruly z roku 1654 v místě žilo pouze patnáct chalupníků a dva zahradníci bez vlastních pozemků. Jeden z chalupníků provozoval mlýn s jedním kolem, jeden měl hospodu, další se živili jako švec, zedník a tři tkalci. Dohromady jim patřilo deset potahů, 31 krav, čtrnáct jalovic, dvě prasata a dvě kozy. Kromě toho severozápadně od Hasištejna býval **vápencový lom a vápenka**, které fungovaly až do druhé poloviny devatenáctého století. Obyvatelé po třicetileté válce pracovali v zemědělství a v lese. Nízká úrodnost polí však způsobovala, že si museli hledat doplňkové možnosti příjmů, ke kterým patřila výroba krajek, košíků a sběr lesních plodů.

V době sedmileté války Místem prošel směrem k Hoře Svatého Šebestiána oddíl pruských vojáků. Nájezdy vojáků však vesnice trpěla během celé války. Do konce osmnáctého století se vesnice rozrostla. Časem bylo také obnoveno hornictví, protože část obyvatel pracovala na šachtách v okolí. Panský dvůr byl v té době již opuštěný a v pruněrovském údolí stály tři mlýny, dvě pily, drátovna a hamr. **Na polích se kromě běžných plodin pěstoval také len a chmel.** Ze lnu se v domácnostech vyráběla příze a plátno. Změnili se také majitelé vesnice. V letech 1791–1810 Místo patřilo hraběnce Marianě z Althanu, po ní až do roku 1840 byla majitelkou hraběnka Marie Anna z Firmianu a posledním šlechtickým držitelem se stal hrabě Karel Wolkenstein-Trostburg.

V letech 1838, 1848, 1880 a 1888 obec postihly požáry, při kterých shořelo po několika domech. Spolek dobrovolných hasičů byl založen až v roce 1896. O dva roky později byla postavena silnice z Ahníkova do Celné, která výrazně zlepšila do té doby špatnou dopravní dostupnost vesnice. Vodovod byl dokončen roku 1900. V budově bývalé drátovny v té době fungoval obilný mlýn, který v roce 1927 vyhořel, ale byl obnoven. Starý hamr fungoval ještě po roce 1900. Patřil Emanuelu Karschovi, který byl majitelem pruněrovského velkostatku. Předchozí majitel hamru vyráběl dřevěné uhlí, které dodával Karschovým podnikům.

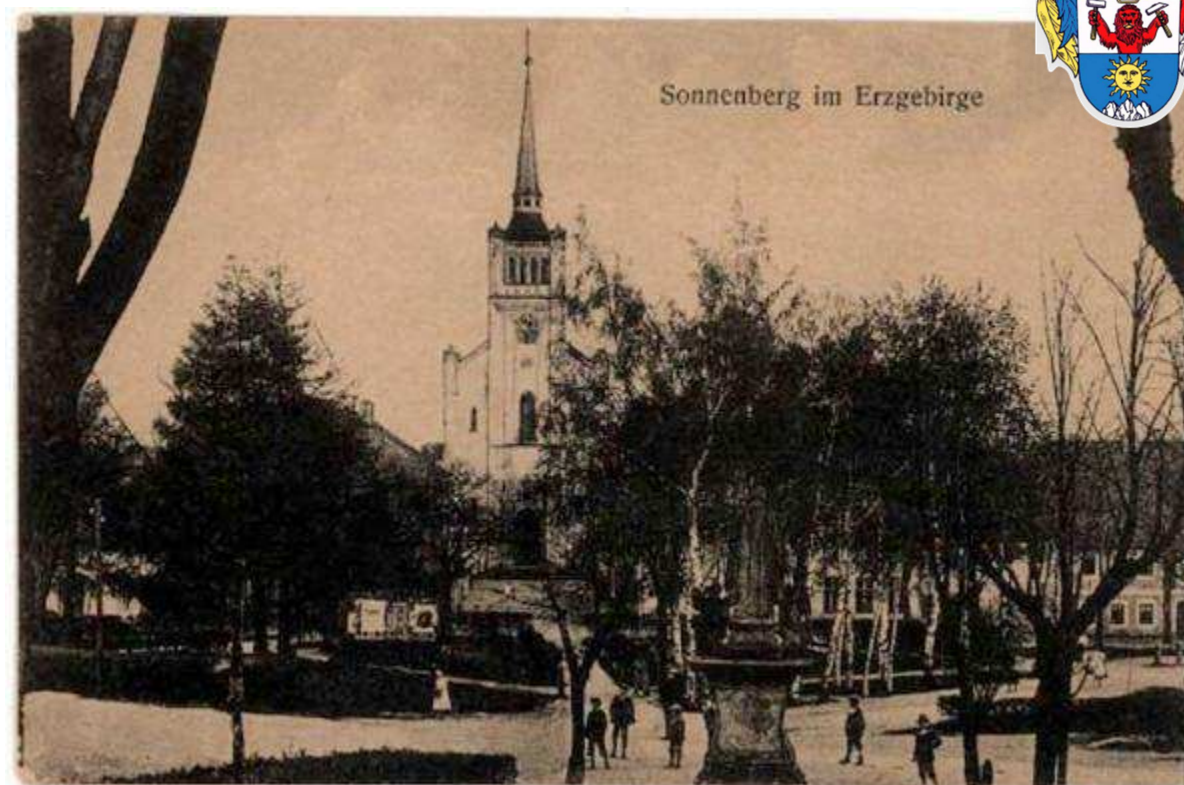
Emanuel Karsch se zasloužil o rekonstrukci Hasištejna, kde otevřel restauraci. V samotném Místě nechal roku 1914 vybudovat **lovecký zámek** pojmenovaný po své manželce **Margaretheim**. Již v následujícím roce však byl během první světové války zámek upraven na **zotavovnu pro děti** ze sociálně slabých rodin. Koncem druhé světové války budova sloužila jako doléčovací nemocnice, roku 1945 jako kasárna revoluční gardy a od roku 1946 jako dětská ozdravovna.

Po skončení první světové války se místo stalo součástí nově vyhlášené provincie Německé Čechy, kterou československá armáda obsadila až koncem listopadu 1918. V roce 1920 byla obec elektrifikována. Přímo ve vsi byly dva hostince, dva obchody s potravinami, cukrárna, pekařství a řezník, v jehož skladišti se maso **chladilo ledem dodávaným z Vysoké Jedle, který vydržel až do léta.** Z řemeslníků a živnostníků tu pracovali jen švec, krejčí, holič a kominík. Ve třicátých letech dvacátého století byla otevřena pošta.

Po mnichovské dohodě bylo Místo 5. října 1938 obsazeno německou armádou, kterou místní obyvatelé s jásotem vítali. V průběhu války zemřelo na bojištích devět místních mužů. Po válce musela většina původních obyvatel odejít do Německa a místo nich se přistěhovalo již během roku 1945 několik desítek obyvatel z Československa. Zbořením řady starých domů Místo ztratilo svůj historický ráz. Nový rozvoj vesnice začal až v šedesátých letech dvacátého století. V dalších dvou desetiletích byly postaveny nové domy, kanalizace, upraveno náměstí, vzniklo hřiště a zemědělský areál na východním okraji vesnice.

(zdroj: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Místo>, upraveno)

B.4.7 VÝSLUNÍ (německy *Sonnenberg*, česky v 19. stol. *Suniperk*)

Obr. č. 22 Výsluní, 1910, (zdroj: <http://www.fotohistorie.cz/Ustecky/Chomutov/Vysluni/Default.aspx>)

Rozloha: 30,34 km²

Nadmořská výška: 750 m n.m.

Počet částí obce: 6 (Kýšovice, Sobětice, Třebíška, Úbočí, Volyně, Výsluní)

Počet katastrálních území: 5

Počet obyvatel: (r.2022) 276

Výsluní stojí na náhorní planině v nadmořské výšce 740–783 metrů. Žije zde 276 obyvatel (v roce 2022). Založeno bylo v letech 1543–1547, a jak praví legenda, hrabě Bohuslav Felix z Lobkowicz poslal

své horníky do hor, aby začali kopat a hledat rudy tam, kde zasvítlí první ranní paprsky, a tak se i 'stalo', proto tento název. Nalezena zde byla bohatá stříbrná žíla.

Stalo se horním městem, u kterého se těžily rudy stříbra a železa. Přestože císař Rudolf II. v roce 1597 povýšil Výsluní na královské horní město, hornictví v té době již upadalo. Obyvatelé se proto postupně začali věnovat řemeslům a zemědělství. Dominantní plodinou se stal **len**, který zpracovávala řada dílen. Ve druhé polovině devatenáctého století se město stalo oblíbeným letoviskem. Úpadek nastal po druhé světové válce s odchodem německých obyvatel, ale po roce 1989 začali obyvatelé s postupnou obnovou města.

V severním výběžku katastrálního území Výsluní stávala ve středověku vesnice Spindelbach. Poprvé zmíněna byla roku 1356. Většinu své existence byla zřejmě rozdělena mezi dva majitele, kterými byli kromě jiných páni ze Šumburka, Fictumové nebo Hasištejnský z Lobkovic. Poslední zpráva o vesnici pochází z roku 1481 a poté se jméno **Spindelbach** objevuje již jen jako pomístní název.

Výsluní vzniklo v letech 1543–1547. Zakladatelem zřejmě byl Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic, který v roce 1542 získal Sobětice s okolními vesnicemi, na jejichž pozemcích bylo město vyměřeno. Jako městečko se Výsluní poprvé uvádí v roce 1562. V roce 1565 Bohuslav Felix městečku udělil, kromě jiných, práva volného pohybu, užívání pečeti, soudní právo, právo pořádat pravidelný týdenní a dva výroční trhy, právo obchodovat s pivem a vínem a potvrdil hornické výsady. Jeho syn Jan Waldemar Hasištejnský z Lobkovic navíc Výsluní v roce 1584 povýšil na horní město.

Posledním majitelem z hasištejnské větve Lobkoviců byl Bohuslav Jáchym, který své chomutovské panství vyměnil roku 1589 s Jiřím Popelem z Lobkovic za Mladou Boleslav.

Nový majitel zahájil na Chomutovsku proces **rekatolizace**, v jehož důsledku se část protestantů z Výsluní odstěhovala. Zlepšení situace přinesl až jeho mocenský pád v roce 1594, kdy mu císař Rudolf II. nechal zabavit veškerý majetek. V té době však již hornictví ve městě upadalo, a proto se císař rozhodl Výsluní povýšit na **královské horní město** a vybavil je mnoha privilegii, která měla pomoci s obnovením prosperity. Horníci byli osvobozeni od všech daní, poplatků, robot a služby ve vojsku. Zároveň jim udělil osobní svobodu a dědičné právo k veškerému majetku. Císař Matyáš v roce 1615 povolil používat městský znak, o rok později udělil právo svobodné pastvy a využívání vody z vodního kanálu. Roku 1617 se město za téměř 849 kop grošů vykoupilo ze všech poddanských povinností. Aby mohlo tuto částku zaplatit, muselo si půjčit 500 tolarů od Linharta ze Štampachu, kterému patřilo sousední panství.

Podobně jako nedalekou Horu Svatého Šebestiána Výsluní těžce postihla třicetiletá válka. Zničující bylo zejména období v letech 1639–1641, kdy v okolí proběhlo několik bitev. V březnu roku 1640 bylo město, údajně nešťastnou náhodou, dokonce vypáleno švédským vojskem generála Johan Banéra. Požár přečkalo pouze šest domů. Berní rula z roku 1654 zde uvádí pouze 39 obydlí. Většina obyvatel se tehdy živila řemesly. Provoz dolů byl finančně náročný, a proto stát ponechával část vybraných daní městu, aby je používalo k jejich údržbě. V letech 1644–1647 byla otevřena **štola Jonáš** a měšťané dolovali na vlastní náklady ještě po roce 1665.

Počátky hornické činnosti v okolí pozdějšího Výsluní mohou v omezené míře spadat již do 13. či 14. století, kdy začalo osídlování tohoto území. Nepřímou připomínkou nejstarší hornické činnosti v tomto období může být původní jméno obce Úbočí-Cibrle, což podle dalších analogií mohlo být zkomoleninou původního názvu Stříbrná. Hornictví se zcela jistě věnovali držitelé panství páni ze Šumburku, o čemž svědčí doklady z poloviny 14. století, a po nich i páni z Lobkowitz. Ti dostali roku 1458 od krále Jiřího z Poděbrad rozsáhlé horní privilegium, podle kterého mohli svobodně doložit v okruhu tří mil od Hasištejna. Toto privilegium bylo v dalších letech několikrát potvrzováno.

Jáchymovský pastor Johannes Mathesius uvádí v roce 1562 Výsluní mezi českými doly na stříbro, avšak teprve v roce 1565 uděluje Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkowitz těžařům první privilegium na dvacet let, v roce 1584 obnoveno. Ve výsadní listině se připomíná štola Jonáš. Výsluní podléhalo

v hornických záležitostech báňskému úřadu v Přísečnici a vrchnímu úřadu v Jáchymově. Dobrou největšího rozkvětu zdejšího hornictví byla druhá polovina 16. století, známé doly byly Jonáš (štola se nacházela a pozemku Matthese Hannela u dnes zaniklého mlýna Klingermuhle těsně za můstkem přes Zvonící potok, měla 160 metrů) a Eliáš na území Sobětic.

Na konci 16. stol. přichází pozvolný úpadek. pro pozdvižení důlní činnosti přiznává císař Rudolf II. městu další privilegia. Tehdy Výsluní i jiná hornická města nemusela platit daně, protože byla úplně zchudlá a téměř pustá. Usedlí horníci byli propouštěni z poddanství, směli volně držet majetek i volně s ním nakládat a dědit jej. Byli také osvobozeni ode všech poplatků. V listinách je uvedeno, že mnoho domů je opuštěných a pobořených. Část horníků, kteří byli z velké části protestanty, se tudíž nehodlala smířit s nucenou rekatolizací uplatňovanou do roku 1594 novým majitelem panství Jiřím Popelem z Lobkowicz a odstěhovala se ze země. navíc povrchová naleziště byla již vyčerpána a udržovat hluboké štolu bylo příliš nákladné. V té době byl také evropský trh zaplaven levným stříbrem z Chile, Peru a Mexika.

(*URBAN, M., a kol.*)

Na přelomu 17. a 18. století byla pokusně těžena stará opuštěná ložiska, ale bez ekonomicky zajímavých výsledků. S přestávkami se těžilo v dolech Antonín, Erasmus a v obecním dole Trojice, jehož provoz ustal až po roce 1720. Další tři doly byly otevřeny okolo poloviny 18. století: Požehnání Boží (1744–1745), Milostivá ruka Páně (1765–1767) a Juda Tadeáš (s přestávkami 1765–1767). Štola Judy Tadeáše se nacházela naproti Dolskému mlýnu v údolí Pruněrovského potoka a měřila 287 metrů. Poslední malé **stříbrné doly** byly uzavřeny až roku 1882. Kromě stříbra se mezi městem a Soběticemi těžila **železná ruda** v dole Václav, který s přestávkami fungoval v letech 1803 až 1849. Roční produkce se pohybovala mezi 40–150 tunami křevu za rok. Ruda obsahovala příměs manganu a v perštejnských železárnách, kam se dodávala, se používala jako přísada při tavení kvalitnějších rud.

S úpadkem hornictví si museli lidé hledat nové zdroje obživy. Vzhledem k nepříznivým přírodním podmínkám se zde příliš nerozšířilo zemědělství a mělo pouze doplňkový charakter. Řada lidí se začala živit **výrobou krajek, obchodováním s léčivými rostlinami a s kobaltovou barvou z Kryštofových Hamrů**. Postupně vznikaly velké **kapely**, které vydělávaly peníze hraním v řadě zemí světa. V osmnáctém století se rozšířilo **pěstování lnu, na které navazovala výroba textilních výrobků v ceších tkalců a pláteníků**. Kromě dalších řemeslníků mělo město dva **mlýny a pivovar**. Ve druhé polovině devatenáctého století byla otevřena **továrna na samet**, později přeměněná na **tkalcovnu**. **Stále se vyráběly krajky, prýmký, smuteční zboží (rubáše, polštářky) a v několika firmách také cikorka**.

Počátek devatenáctého století byl spojen s napoleonskými válkami. V roce 1813 rozšířili procházející vojáci nakažlivé nemoci, kterým podlehl řada obyvatel. Později však došlo k novému rozvoji města. V letech 1838–1842 byla postavena silnice z Křimova do Přísečnice a roku 1872 byla dokončena železnice z Chomutova do Vejprtu, díky které sem začalo přijíždět mnoho lidí na **letní byt**. Na bohatém společenském životě se podílelo patnáct spolků (dobrovolní hasiči, ostrostřelci, pěvecké, hudební aj.). V padesátých letech vznikl nový kostel. Teprve v roce 1898 místní postavili vodovod, který přiváděl vodu ze studní na Třebíšském vršku.

Ve dvacátém století začal počet obyvatel klesat, protože někteří lidé odcházeli do měst v krušnohorském podhůří, kde si nacházeli zaměstnání v rozvíjejícím se průmyslu. **Během druhé světové války byl roku 1940 zřízen v domě čp. 11 zajatecký tábor**. Postupně se v něm vystřídalo 25 francouzských zajatců, kteří pracovali u místních zemědělců a v lesích. **V domě čp. 55 byl od roku 1943 tábor pro ukrajinské zajatce**. Po vysídlení Němců z Československa počet obyvatel velmi poklesl. Na krátký čas se zde usadila skupina asi šedesáti **Slováků z Rumunska**, ale všichni brzy odešli jinam. Až do roku 1950 zde fungovala velká **truhlárna** a soukromé firmy, ve kterých se vyrábělo **pletené zboží a**

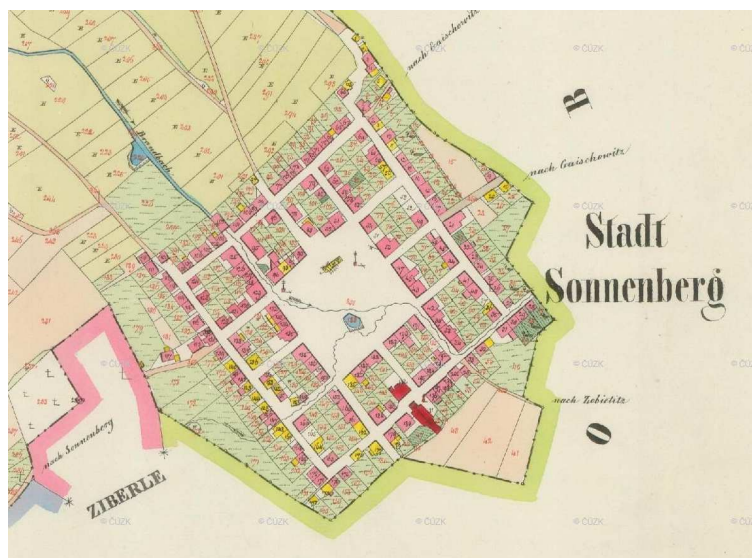
sýry. Po jejich zrušení vzniklo jednotné zemědělské družstvo převedené v roce 1954 pod správu státního statku. V šedesátých letech byl postaven nový vodovod s vodojemem na Šibeníčním vrchu západně od města. Zároveň byla zbořena řada domů a upraven park. Začalo také období postupného chátrání kostela, který byl několikrát vykraden, a nakonec v roce 1981 vyhořel. Většina obyvatel pracovala v zemědělství nebo v okolních lesích.

Po roce 1989 se začalo město pomalu rozvíjet. Soukromá firma koupila areál státního statku a začala chovat hovězí dobytek. Byla postavena nová kanalizace, čistírna odpadních vod a začala obnova kostela.

Obr. č. 23 Správní území obce (zdroj:

<https://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/563498-vysluni/787817-vysluni>)

Obr. č. 24 Výřez z Císařských otisků stabilního katastru, 1842

B.5 DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

V této kapitole přinášíme jen výpisy dat bez další příslušné interpretace. Nicméně je na první pohled zřejmý trend v počtu obyvatel, platný pro všechny obce:

1869-1930 postupný mírný pokles

1950-1991 dramatický pokles předválečného stavu na asi třetinu, pak další již plynulý pokles.

1991-20122 různě rychlý nárůst o třetinu počtu nebo až na čtyřnásobek (Křimov).

Blatno, části obce: Mezihoří, Bečov, Zákoutí, Květnov, Hrádečná, Radenov, Šerchov

	První písemná zmínka	Výměra v ha	Počet obyvatel														
			1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2018	2022
Blatno		4534	1870	1808	1740	1926	1664	1651	1524	422	452	304	305	224	315	557	578
Bečov	1207		154	156	172	281	147	175	137	51	60	35	12	9	23		
Blatno	1344		591	517	520	546	524	510	483	186	211	176	237	176	193		
Hrádečná	1477		153	173	160	160	157	144	148	55	25	10	5	5	18		
Květnov	1552		238	202	178	210	177	179	158	37	30	15	7	2	7		
Mezihoří	1570		202	200	192	223	194	183	177	19	21	7	7	10	20		
Radenov	1359		124	139	136	147	125	124	109	32	50	41	29	17	30		
Šerchov	1479		87	111	101	84	69	81	84	21	19	11	4	2	15		
Zákoutí	1357		330	310	281	275	271	255	228	21	36	9	4	3	9		
			Počet domů														
Blatno			282	297	300	307	306	305	313	156	117	86	72	74	103		
Bečov			17	19	21	25	22	22	23	22	-	8	3	3	8		
Blatno			87	95	95	94	95	94	98	54	117	48	48	48	51		
Hrádečná			28	29	29	29	30	30	31	27	-	5	3	2	10		
Květnov			31	31	30	30	29	28	29	14	-	4	3	3	5		
Mezihoří			30	31	33	36	37	37	39	8	-	2	2	2	8		
Radenov			21	21	21	22	24	24	26	10	-	12	8	9	13		
Šerchov			13	15	15	15	14	15	14	11	-	5	3	5	5		
Zákoutí			55	56	56	56	55	55	53	10	-	2	2	2	3		

Boleboř, části obce: Orasín, Svahová, (Pyšná)

	První písemná zmínka	Výměra v ha	Počet obyvatel														
			1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2018	2022
Boleboř		2005	941	885	847	826	788	785	788	239	233	277	222	171	194	271	311
Boleboř	1352		485	450	434	424	420	435	414	148	144	194	167	146	154		
Orasín	1383		295	272	270	260	240	243	264	69	81	72	48	22	32		
Svahová	1563		161	163	143	142	128	107	110	22	8	11	7	3	8		
			Počet domů														
Boleboř			167	166	164	164	166	168	170	131	62	71	66	80	100		
Boleboř			88	87	89	87	92	94	93	65	60	48	46	51	65		
Orasín			47	47	43	45	43	44	46	33	-	20	18	26	31		
Svahová			32	32	32	32	31	30	31	33	2	3	2	3	4		

Hora Svatého Šebestiána, části obce: Nová Ves, zaniklé obce: Pohraniční, Jilmová

	První písemná zmínka	Výměr a v ha	Počet obyvatel														
			1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2018	2021
Hora Sv. Šebestiána		3440	3235	3671	3779	3585	3437	2936	3092	543	524	486	368	180	219	318	339
Hora Sv. Šebestiána	1558		2133	2491	2578	2405	2178	1687	1670	305	280	334	243	106	138		
Nová Ves	1345		1102	1180	1201	1180	1259	1249	1422	238	244	152	125	74	81		
			Počet domů														
Hora Sv. Šebestiána			377	429	439	429	397	387	416	324	108	96	93	100	67		
Hora Sv. Šebestiána			240	274	282	281	249	238	241	217	108	59	47	60	38		
Nová Ves			137	155	157	148	148	149	175	107	-	37	36	40	29		

Kalek, části obce: Jindřichova Ves, Načetín, zaniklé obce: Gabrielina Huť

	První písemná zmínka	Vý měr a v ha	Počet obyvatel														
			1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2018	2022
Kalek		4870	2599	2759	2649	2690	2685	2131	2050	305	246	208	150	104	159	242	
Jindřichov a Ves	1787		506	599	567	583	642	465	422	102	54	57	38	17	44		
Kalek	1555		1219	1207	1180	1196	1170	910	923	132	141	120	87	76	78		
Načetín	1564		874	953	902	911	873	756	705	71	51	31	25	11	37		
			Počet domů														
Kalek			259	286	296	297	310	302	304	273	66	61	48	35	72		
Jindřichov a Ves			43	49	51	53	55	55	55	58	-	16	13	7	20		
Kalek			122	129	132	135	147	139	139	142	66	36	26	23	36		
Načetín			94	108	113	109	108	108	110	73	-	9	9	5	16		

Křimov, části obce: Celná, Domina, Krásná Lípa, Křimov, Menhartice, Nebovazy, Stráž, Strážky, Suchdol

	První písemná zmínka	Výměra v ha	Počet obyvatel														
			1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2018	
Křimov		3034	1711	1683	1705	1575	1506	1484	1588	468	402	322	199	99	152	417	
Celná	1787		54	37	43	32	48	51	63	2	-	2	2	-	8		
Domina	1359		267	210	223	204	208	228	249	111	82	57	41	14	32		
Krásná Lípa	1312		143	136	129	128	117	117	165	54	52	43	21	16	41		
Křimov	1281		391	451	452	410	427	397	407	456	173	150	115	63	49		
Menhartice	1281		224	226	224	214	195	166	168	12	-	-	-	-	-		
Nebovazy	1281		152	157	143	127	105	94	99	18	5	3	-	-	-		
Stráž	1281		233	230	263	230	211	188	182	18	8	5	2	-	-		
Strážky	1281		140	112	117	113	111	141	159	58	49	40	7	4	16		
Suchdol	1281		107	124	111	117	84	102	96	39	33	22	11	2	6		
			Počet domů														
Křimov			230	269	273	276	252	254	263	243	88	81	57	119	58		
Celná			6	6	7	7	8	8	9	8	-	2	2	7	1		
Domina			26	33	33	34	31	33	35	27	43	16	14	23	11		
Krásná Lípa			19	23	21	23	20	20	23	23	-	10	8	17	14		
Křimov			50	63	65	66	63	63	63	61	45	32	25	41	23		
Menhartice			36	40	41	39	36	38	38	34	-	-	-	2	-		
Nebovazy			23	24	24	24	21	20	20	13	-	1	-	1	-		
Stráž			35	40	40	40	36	34	33	37	-	1	1	1	-		
Strážky			18	19	20	21	19	19	23	21	-	12	3	13	7		
Suchdol			17	21	22	22	18	19	19	19	-	7	4	14	2		

Místo, části obce Blahuňov, Vysoká Jedle

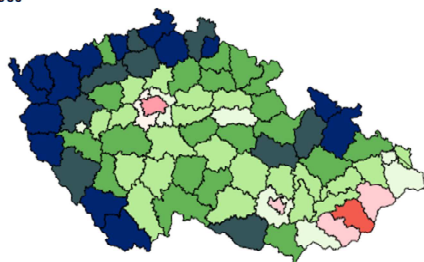
	První písemná zmínka	Výměra v ha	Počet obyvatel														
			1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2018	
Místo		1345	686	604	609	642	627	589	592	337	321	305	332	353	380	440	
Blahuňov	1367		134	133	146	156	151	146	120	82	75	62	46	44	60		
Místo	1518		372	325	313	338	340	305	351	211	204	202	257	298	306		
Vysoká Jedle	1367		180	146	150	148	136	138	121	44	42	41	29	11	14		
			Počet domů														
Místo			115	121	121	116	112	112	127	109	72	69	74	106	120		
Blahuňov			25	26	26	26	25	26	28	24	-	15	13	15	23		
Místo			61	64	64	61	61	60	71	65	72	44	54	81	88		

Vysoká Jedle			29	31	31	29	26	26	28	20	-	10	7	10	9	
--------------	--	--	----	----	----	----	----	----	----	----	---	----	---	----	---	--

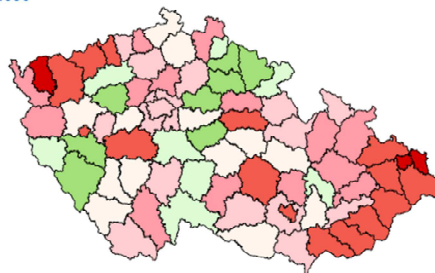
Výsluní, části obce: Kýšovice, Sobědice, Třebíška, Úbočí, Volyně

	První písemná zmínka	Výměra v ha	Počet obyvatel													
			1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2018
Výsluní		3033	2631	2617	2562	2604	2722	2280	2062	427	444	322	240	188	207	373
Kýšovice	1367		214	157	140	143	154	162	149	44	18	5	-	-	-	
Sobědice	1367		160	149	135	121	112	91	94	9	4	-	-	-	5	
Třebíška	1431		111	109	100	87	84	88	97	29	20	7	-	-	4	
Úbočí	1431		81	65	57	61	62	50	54	-	3	-	-	-	-	
Volyně	1352		307	323	302	296	325	303	331	70	5	1	-	-	1	
Výsluní	1292		1758	1814	1828	1896	1985	1586	1337	275	394	309	240	188	197	
			Počet domů													
Výsluní			336	362	363	363	334	337	340	324	103	77	64	84	68	
Kýšovice			33	35	28	29	27	27	27	27	-	1	-	-	-	
Sobědice			24	29	26	30	21	19	18	17	-	-	-	-	1	
Třebíška			22	20	22	22	20	18	20	19	-	1	-	-	2	
Úbočí			11	11	11	10	11	11	11	11	-	-	-	-	-	
Volyně			49	51	53	56	53	55	58	62	-	1	-	-	-	
Výsluní			197	216	223	216	202	207	206	188	103	74	64	84	65	

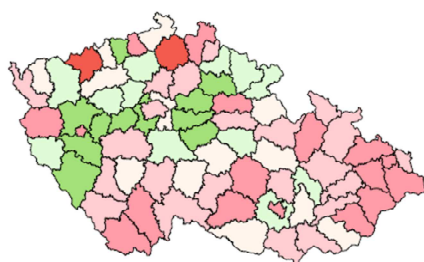
1950/1930

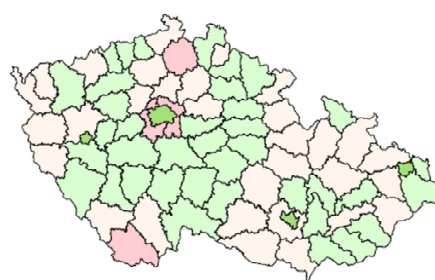
1970/1950

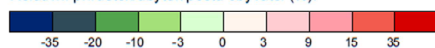
1991/1970

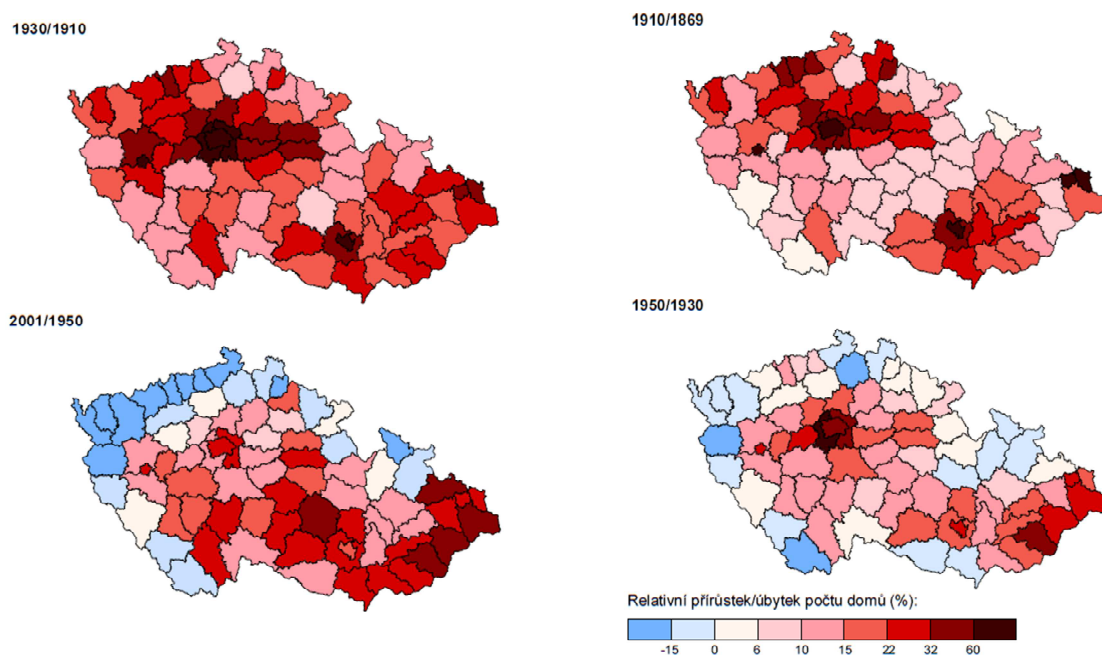
2001/1991

Relativní přírůstek/úbytek počtu obyvatel (%):

Obr. č. 25 Vývoj počtů obyvatel v letech 1930-2001 dle Statistického úřadu

Obr. č. 26 Vývoj počtů domů v letech 1869-2001 dle Statistického úřadu a Regionálního informačního systému (<https://www.risy.cz>)

B.6 AKTUÁLNÍ VYUŽITÍ ÚZEMÍ

Využití území je dáno specifickou horskou polohou, dominuje lesní a zemědělské hospodaření, rekreace a turistika, méně pak bydlení. Velkou část rozlohy zaujímají chráněná přírodní území. Celková rozloha navrhovaného PPK činí 21270 ha².

C. TERCIÁRNÍ STRUKTURA KRAJINY

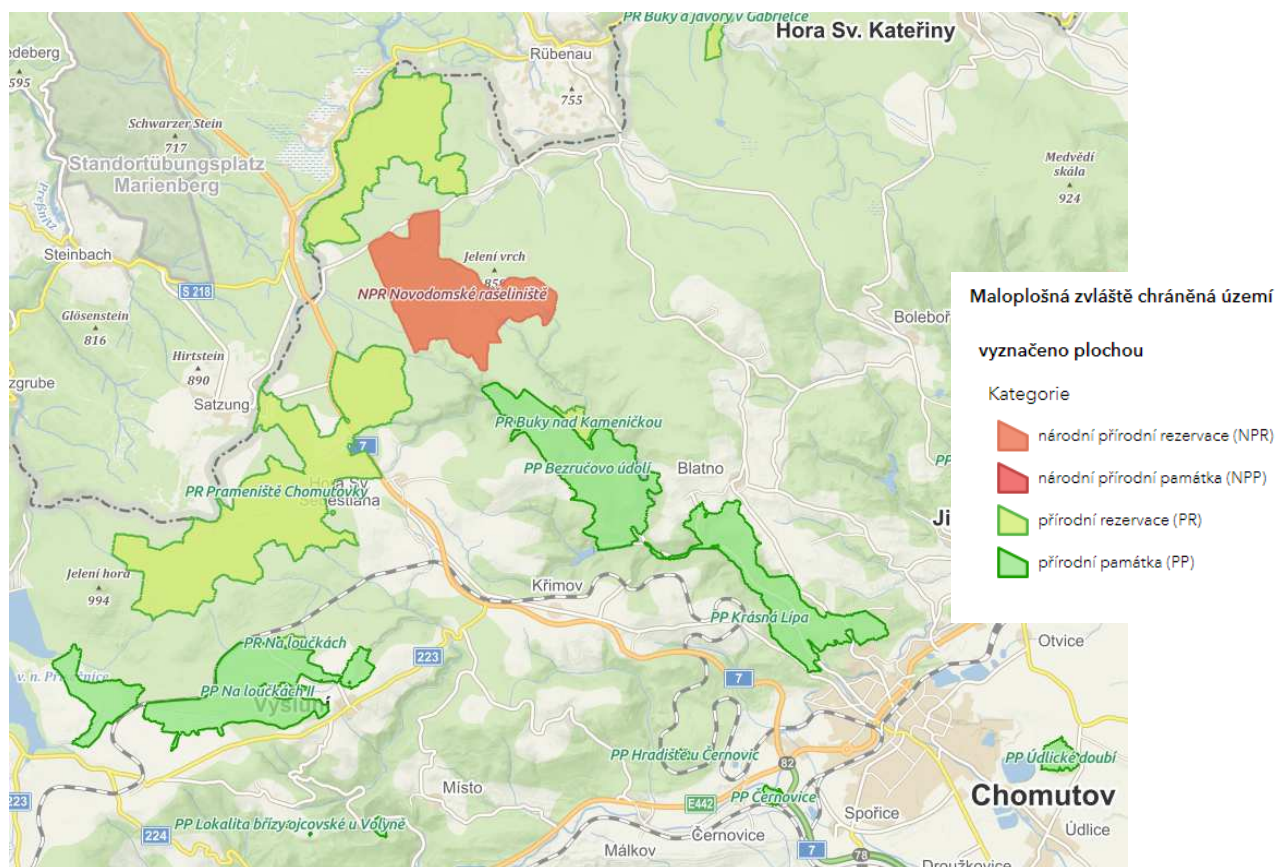
C.1 PŘÍRODNÍ HODNOTY KRAJINY, OCHRANA PŘÍRODY

Mapa v přílohách: A3/11 Přírodní hodnoty, MCHÚ a Natura 2000

Zájmové území není součástí žádného velkoplošného CHÚ. V zájmové lokalitě se vyskytují maloplošná zvláště CHÚ popsaná níže.

(zdroje dat: mapy.cz, gis-aopkcr.opendata a <https://drusop.nature.cz>, upraveno)

C.1.1 MZCHÚ, MALOPLOŠNÁ ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ

Obr. č. 27 (zdroj: <https://experience.arcgis.com>, upraveno)

NPR, NÁRODNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACE

NPR NOVODOMSKÉ RAŠELINIŠTĚ (rozloha 650,9 ha)

Obec: Hora Svatého Šebestiána, Kalek

Katastrální území: Načetín u Kalku, Pohraniční

Nadmořská výška: 778 – 838 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 6 (CH6)

Překryv s jiným chráněným územím: PO Novodomské rašeliniště Kovářská, EVL Novodomské a polské rašeliniště

Přirozené lesní porosty tvořené především společenstvy rašelinných smrčín, rašelinných březin a vrchovišť s klečí a přirozená bezlesí tvořená především společenstvy otevřených vrchovišť, vrchovištních šlenků a lučních pramenišť bez tvorby pěnvců. Rozvodnicové vrchoviště s mohutnými podzemními prameny je tvořeno dvěma samostatnými rašeliništi - Načetínským a Jezerním, která propojuje podmáčená smrčina, tvořící ochranné pásmo. Na tento biotop je vázána typická flóra i fauna. I když

smrkové porosty Krušných hor jsou silně poškozeny imisemi, patří komplex Jezerního a Načetínského rašeliniště k nejlépe zachovalým v Evropě.

Horniny krušnohorského krystalinika náleží mezi tzv. šedé ruly (starší, proterozoického stáří) a červené ruly (mladší, stáří svrchního proterozoika až spodního paleozoika, původně magmatické horniny pronikající do šedých rul). Šedé ruly jsou zastoupeny biotitickou a muskovit-biotitickou pararulou, červené ruly pak muskovitickou a dvojslídnu ortorulou až migmatity. Jílovité rulové zvětraliny jsou z větší části překryty mohutnou vrstvou čtvrtohorních organických rašelinných sedimentů o mocnosti až 7 m. V okolí vlastního rašeliniště převládají podzolové lesní půdy.

(zdroj: <https://www.chomutov-mesto.cz/cz/narodni-prirodni-rezervace-novodomske-raseliniste>)

Rezervaci charakterizují především rozsáhlé porosty **borovice kleče** (*Pinus mugo pseudopumilio*), které si přes dílčí negativní zásahy zachovávají svou přirozenou skladbu i značnou biodiverzitu. V podrostu nalezneme zvláště chráněné a typicky rašelinné druhy rostlin - **rojovník bahenní** (*Ledum palustre*), **břízu trpasličí** (*Betula nana*), **kyhanku sivolistou** (*Andromeda polifolia*), **rosnatku okrouhlolistou** (*Drosera rotundifolia*), **klikvu bahenní** (*Oxycoccus palustris*), **šichu černou** (*Empetrum nigrum*). Rozsáhlé porosty tvoří **suchopýr pochvatý** (*Eriophorum vaginatum*) a **borůvka bažinná** (*Vaccinium uliginosum*). V sušších partiích s řidším porostem kleče se uplatňují mohutné exempláře **břízy karpatské** (*Betula carpatice*) a v bylinném patře se kromě rašelinných druhů vyskytují i druhy rašelinných luk - zvláště chráněné: **ostřice mokřadní** (*Carex limosa*), **prstnatec listenatý** (*Dactylorhiza longebracteata*), zajímavý je v této nadmořské výšce výskyt **rákosu obecného** (*Phragmites australis*). V bylinném patře podmačených smrčín se mísí prvky smrčín a prvky vrchovišť, druhové složení je však dosti chudé—**borůvka černá** (*Vaccinium myrtillus*), **štavel kyselý** (*Oxalis acetosella*), **třtina chloupkatá** (*Calamagrostis villosa*), **suchopýr pochvatý** (*Eriophorum vaginatum*). Na lokalitě převládá fauna horských lesů. Rezervace je pravidelným hnízdištěm **tetřívky obecné** (*Tetrax tetrax*), v nedávné minulosti zde byl potvrzen výskyt **tetřeva hlušce** (*Tetrao urogallus*). Ze zvláště chráněných druhů obratlovců se zde dále vyskytuje např. **zmije obecná** (*Vipera berus*).

(Kuncová, 1999)

Obr. č. 28 Tetřívka obecná (zdroj: <https://lesy.cz/tiskova-zprava/do-krusnych-hor-se-vraci-tetrivek-obecny-lesnici-chystaji-dalsi-projekt/>)

V Krušných horách lesníci v roce 2005 napočítali 300 kusů tetřívky obecné, loni už jen 200. Tento ohrožený druh se přesto do lesů na severu Čech zase vrací. Lesy ČR totiž cíleně vytvářejí biotopy s podmínkami pro zachování a rozvoj jeho populací. Další projekt za osm milionů korun podnik chystá v příštím roce.

Poté, co v 70. a 80. letech 20. století došlo na severu Čech k rozvoji těžebního průmyslu a následné imise způsobily na obrovských plochách náhorního plata Krušných hor rozpad lesů, zejména smrkových, byla oseta velká část těchto holých ploch břízou. Vzniklo také bylinné patro s bohatým zastoupením brusnicových rostlin. Tento biotop zcela vyhovoval tetřívkovému obecnému, a tak bylo tehdy na tisíci hektarech lesa zaznamenáno až několik set kusů tetřívky. „Šlo o nejsilnější populační stav tetřívky

v severočeských lesích,“ řekl ředitel krajského ředitelství v Teplicích Zdeněk Růžek. V roce 1996 se však březové porosty masivně rozpadly a tetřívku začalo ubývat. „V horách bylo použito osivo břízy z nižších vegetačních stupňů. V této nadmořské výšce březové porosty nevydržely tehdejší tuhou zimu a chladné jaro, takže promrzly a odumřely,“ vysvětlil lesní správce z Litvínova Pavel Rus. Tetřívci tedy ztratili svůj přirozený biotop, navíc je hubili predátoři, lišky, jezevci a černá zvěř. „V posledních letech negativně působí i velmi početné stavy krkavce velkého. Tetřívku neprospívá ani velký turistický ruch a potýkáme se také s pytláctvím,“ pokračoval Pavel Rus. Pro tetřívku je však nejdůležitější vhodný biotop a stanoviště s dostatečnou potravní nabídkou. Proto začali lesníci ze státního podniku v roce 2004 tetřívku přikrmovat a v letech 2012 až 2015 pro něj vytvořili na deseti hektarech lesa planiny, lokality s odlišným lesnickým hospodařením, nová **tokaniště**.

„Vysadili jsme brusnicové keře, olši zelenou a břízu pýřitou, často v keříčkové formě, které slouží tetřívku jako úkryt. Jehnědami obou dřevin se například živí,“ pokračoval lesní správce Pavel Rus. Lokality lesníci vytipovali podle historických tokanišť. Roční náklady na úpravu těchto biotopů dosahují přibližně sto tisíc korun. „Náhorní plato Krušných hor je tak zvanou Evropsky významnou lokalitou. Východní Krušné hory jsou navíc „Ptačí oblastí“ specifickou pro ochranu zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů. Jedním z nich je i tetřívek obecný. Také proto připravujeme na dalších 30 hektarech nový projekt, tentokrát za osm milionů korun. S realizací počítáme v letech 2017 až 2020,“ zmínil výrobně technický ředitel Lesů ČR Václav Lidický.

(V Hradci Králové 21. října 2016, Mgr. Eva Jouklová, Tisková mluvčí Lesů ČR, s. p.)

PR, PŘÍRODNÍ REZERVACE

PR BUKY A JAVORY V GABRIELCE (rozloha 64,4 ha)

Obec: Kalek

Katastrální území: Gabrielina Hut'

Nadmořská výška: 570 – 750 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 6 (CH6)

Prekryv s jiným chráněným územím: PO Novodomské rašeliniště - Kovářská

Vyhlášena: 2000

Rezervace se rozkládá na západním svahu severní části Telčského údolí. Je chráněná díky starým bukovým porostům s výraznou příměsí mimořádně kvalitní populace javoru kleny. Z chráněných živočichů zde můžeme potkat ještěrku živorodou, slepýše křehkého, čápa černého či holuba doupňáka. Podloží tvoří biotitická pararula, částečně biotitická ortorula, v jižní části přírodní rezervace muskovitická ortorula. Podložní horniny vystupují na povrch v několika skalních útvech. Střední část svahu zaujmají bukové porosty s javorem klenem, staré místy až 180 let. V důsledku imisí a následných škod vypadly z porostů zbytky jedle a později i smrk. Zbyly pouze mladší smrkové monokultury při úpatí svahu a na plošině při horní hraně svahu. Mezery po vytěženém smrku byly při absenci bukového zmlazení v 80. letech zalesňovány modřínem a v menší míře i náhradními dřevinami (např. smrkem pichlavým) a částečně zarostly náletovými dřevinami (břízou). V 90. letech se ve dvou semenných rocích dostavilo hojné přirozené zmlazení buku.

PR PRAMENIŠTĚ CHOMUTOVKY (rozloha 1881,8 ha)

Obec: Hora Sv. Šebestiána, Kalek, Výsluní, Kryštofovy Hamry

Katastrální území: Hora Sv. Šebestiána, Výsluní, Kryštofovy Hamry, Načetín, Pohraniční, Jilmová, Nová Ves u Křimova

Nadmořská výška: 705 - 911 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 6 (CH6)

Překryv s jiným chráněným územím: PO Novodomské rašeliniště Kovářská, EVL Novodomské a polské rašeliniště

Vyhlášena: 2012

Foto č.14 PR Prameniště Chomutovky, Pohraniční

Typická společenstva a druhy vrcholových partií Krušných hor, kterými jsou aktivní vrchoviště, zahrnující otevřená vrchoviště a vrchovištní šlenky; degradovaná vrchoviště (ještě schopná přirozené obnovy); přechodová rašeliniště a třasoviště, zahrnující nevápnitá mechová slatiniště a přechodová rašeliniště; rašelinný les, zahrnující rašelinné březiny, blatkové bory, rašelinné smrčiny, vrchoviště s klečí (*Pinus mugo*); acidofilní smrčiny (*Vaccinio-Piceetea*), zahrnující horské třetinové smrčiny a podmáčené smrčiny, pro které byla vyhlášena evropsky významná lokalita Novodomské a Polské rašeliniště a které se nacházejí na území přírodní rezervace; acidofilní bučiny a vzácné druhy rostlin a živočichů, svým výskytem vázané na jmenované biotopy: střevlík lesklý (*Carabus nitens*), píďalka klikvová (*Carsia sororiata*), žlutásek borůvkový (*Colias palaeno*), lesklice severská (*Somatochlora arctica*), křížák rašelinný (*Nuctenea silvicultrix*), ostřice mokřadní (*Carex limosa*), bříza trpasličí (*Betula nana*) a tetřívek obecný (*Tetrao tetrix*).

Obr. č. 29 Žlutiásek borůvkový (zdroj: <https://motyli.kolas.cz/foto/zlutasci/11628215.htm>)

PR BUKY NAD KAMENIČKOU (rozloha 31,9 ha)

Obec: Blatno

Katastrální území: Bečov

Nadmořská výška: 680-807 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 7 (CH7)

Překryv s jiným chráněným územím: ne

Vyhlášena: 1994

Ochrana přirozeného 200 let starého porostu buko-klenového lesa s významnými druhy bylinného patra. Území je hodnotné z hlediska zachování genofondu původních lesních dřevin v oblasti Krušných hor. Zalesněný ostrůvek uprostřed komplexu imisních holin. Prudký sráz Mlýnského vrchu k říčce Kameničce asi 3 km severozápadně od obce Bečov. Horniny krušnohorského krystalinika proterozoického stáří jsou tvořené biotitickou a muskovit-biotitickou pararulou, zčásti migmatizovanou. Na strmém svahu a pod ním se hromadí suťové sedimenty. Skalní výchozy ve svahu jsou modelované mrazovým zvětráváním. Dno tektonicky podmíněného údolí (předpokládaný zlom) zakrývají aluviální náplavy Kameničky. Půdy jsou podzolové, převážně hlinitopísčité a písčitohlinité. Vegetace chráněného území náleží k bikovým bučinám s bylinným patrem, v němž se uplatňují věsenka nachová (*Prenanthes purpurea*), kokořík přeslenatý (*Polygonatum verticillatum*), pstroček dvoulistý (*Maianthemum bifolium*), sedmikvítek evropský (*Trientalis europaea*), některé druhy kapradin — kaprad' samec (*Dryopteris filix-mas*), kaprad' rozložená (*Dryopteris dilatata*), bukovník kaprad'ovitý (*Gymnocarpium dryopteris*). Z lokality jsou uváděny běžné boreální druhy. Ze savců je hojný jelen evropský (*Cervus elaphus*) a prase divoké (*Sus scrofa*). Z ptáků byl pozorován čap černý (*Ciconia nigra*), konipas horský (*Motacilla cinerea*), holub doupňák (*Columba oenas*) a skorec vodní (*Cinclus cinclus*).

Přírodní rezervace tvoří významný stabilizační prvek v imisemi postižené oblasti Krušných hor. Jedná se o ojedinělou lokalitu původních bučin. Stromy jsou v rezervaci vitální, plodí a přirozené zmlazení výrazně pomáhá k obnově. Vtroušeny jsou další dřeviny, hlavně javor klen, smrk ztepilý, ojediněle jilm horský. (Kuncová, 1999)

Foto č.15 Buky nad Kameničkou

PR NA LOUČKÁCH (rozloha 13,6 ha)

Obec: Výsluní

Katastrální území: Výsluní

Nadmořská výška: 780 - 786 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 6 (CH6)

Překryv s jiným chráněným územím: ne

Vyhlášena: 1977

Vrchoviště 0,5 km jihovýchodně od železniční stanice Výsluní. Krušnohorské rašeliniště je pozoruhodnou lokalitou **borovice bažinné** (blatky) - *Pinus rotundata*. Území je využíváno jako genofondová plocha pro sběr jejích semen. V podloží jsou horniny krušnohorského krystalinika proterozoického stáří řazené mezi tzv. šedé ruly (dvojslídlné pararuly místy porfyrickými vyrostlicemi živce). Na rulách spočívají čtvrtohorní organické rašelinné sedimenty. Na jižním okraji území byla v minulosti rašelina těžena. Maximální hloubka rašeliny je kolem 3,5 m. Vrchoviště je větší částí porostlé borovicí bažinnou, z charakteristických rostlinných druhů se vyskytují suchopýr pochvatý (*Eriophorum vaginatum*), šicha černá (*Empetrum nigrum*), klikva bahenní (*Oxycoccus palustris*), borůvka bažinná (*Vaccinium uliginosum*) a vzácně kyhanka sivolistá (*Andromeda polifolia*). Na lokalitě byl ze zvláště chráněných druhů ptáků pozorován skřivan lesní (*Lullula arborea*) a z plazů zmije obecná (*Vipera berus*).

(Kuncová, 1999)

PP, PŘÍRODNÍ PAMÁTKA

PP NA LOUČKÁCH II (rozloha 662,3 ha)

Obec: Kryštofovy Hamry, Výsluní

Katastrální území: Přísečnice, Rusová, Sobětice u Výsluní, Třebíška, Volyně u Výsluní, Výsluní

Nadmořská výška: 780-800 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 6 (CH6), chladná 7 (CH7)

Překryv s jiným chráněným územím: EVL Na loučkách, PO Novodomské rašeliniště

Vyhlášena: 2013

Foto č. 16 Na Loučkách II, Hadí údolí

Lokalita Na loučkách je rozsáhlá oblast mokřadních biotopů o rozloze přes 1.000 ha na náhorní plošině Krušných hor, mezi městem Výsluní a vodní nádrží Přísečnice. Oblast je prameništěm Prunérovského potoka a přítoků Přísečnice, vyskytují se zde ve velké míře podmáčená a vodou ovlivněná stanoviště, jako je rašelinný les, na otevřených plochách přechodová rašeliniště, slatinné louky, vlhké pcháčové louky, ojediněle i s výskytem rostlin vstavačovitých - **prstnatec Fuchsův** (*Dactylorhiza fuchsii*) a **prstnatec májový** (*D. majalis*). Sušší oblasti mohou zaujímat porosty smilkových trávníků, ve starých úvozech, na osluněných hranách údolí v okolí města Výsluní a pod elektrovodem se vyvinula zajímavá vegetace vřesovišť. Ze vzácných rostlinných druhů lze častěji nalézt **koprník štětinolistý** (*Meum athamanticum*), **klikvu bahenní** (*Oxycoccus palustris*), **zdrojovku potoční** (*Montia hallii*) nebo **prhu arniku** (*Arnica montana*). Právě vřesoviště, ale i další bezlesá stanoviště jako krátkostébelné smilkové trávníky, vlhké části luk a okolí rybníčků, živá rašeliniště a slatiny, poskytují vhodné podmínky pro život mnohých vzácných bezobratlých živočichů. Pozoruhodný je nález včely *Nomada similis*, žijící na chladných stanovištích ve vyšších nadmořských výškách, lokalita Na loučkách je jednou z pouhých dvou lokalit tohoto druhu v České republice. Dalším zajímavým druhem je kriticky ohrožená pískorypka *Andrena intermedia* vázaná na chladná písčité stanoviště. Bylo zde nalezeno i 11 druhů čmeláků rodu *Bombus*.

Oblast je významná hnízdním výskytem sýce rousného, kulíška nejmenšího, chřástala polního, opakovaně byl zaznamenán tetřívek obecný. Relativně početné populace zde mají chránění obojživelníci (např. čolek horský, čolek obecný, ropucha obecná) a plazi (zmije obecná, slepýš křehký, ještěrka živorodá, užovka obojková).

(Zdroj: 43 – Bezručovo údolí. ÚSTECKÝ KRAJ. NATURA 2000 v Ústeckém kraji [online]. [cit. 2014-06-03])

PP DRMALY (rozloha 137,8 ha)

Obec: Boleboř, Jirkov, Vysoká Pec

Katastrální území: Boleboř, Červený Hrádek u Jirkova, Drmaly

Nadmořská výška: 367 – 554 m n. m.

Klimatická oblast: hladná 7 (CH7), mírně teplá 4 (MT4), mírně teplá 9 (MT9)

Překryv s jiným chráněným územím: EVL Východní Krušnohoří

Vyhlášena: 2019

Lesní společenstva se vzácnými druhy hub a živočichů v údolí toku Lužce a na přilehlých svazích Krušných hor nad sídlem Drmaly zahrnující: a) přírodní stanoviště: 9110 Bučiny asociace *Luzulo-Fagetum*, 9130 Bučiny asociace *Asperulo-Fagetum*, 9170 Dubohabřiny asociace *Galio-Carpinetum*, 9180 Lesy svazu *Tilio-Acerion* na svazích, sutích a v roklích, 91E0 Smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperátní a boreální Evropy (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*); acidofilní doubravy svazu *Quercion roboris*; b) druhy živočichů: kovařík (*Hypoganus inunctus*), kovařík (*Ischnodes sanguinicornis*), holub doupňák (*Columba oenas*) a lejsek malý (*Ficedula parva*) a c) lignikolní a saprotrfní druhy hub.

PP KOKRHÁČ (rozloha 9,24 ha)

Obec: Kadaň

Katastrální území: Prunéřov

Nadmořská výška: 450 – 640 m n. m.

Klimatická oblast: mírně teplá 4 (MT4)

Překryv s jiným chráněným územím: ano

Vyhlášena: 22. 11. 1990

Nachází se v Prunéřovském údolí asi jeden kilometr jihozápadně od vsi Místo v okrese Chomutov. Důvodem ochrany území je ukázka selektivního zvětrávání ortorul s reliktním borem a výskytem medvědice lékařské. Okolí Místa patřilo od středověku k menším hornickým střediskům lokálního významu v Krušných horách. Počátky těžby surovin spadají do patnáctého století, ale z raných dob zdejšího dolování se dochovalo jen málo informací. Doly na stříbro se údajně nacházely západně od Místa. Pokusně byly bez úspěchu obnovovány ještě v osmnáctém a devatenáctém století. V širším okolí se těžily také rudy železa v podobě křemenných žil s hematitem. Po druhé světové válce se v Prunéřovském údolí západně od Hasištejna zkoumala ložiska fluoritu. Území je součástí evropsky významné lokality Kokrháč – Hasištejn a nachází se v přírodním parku Údolí Prunéřovského potoka. Geologické podloží tvoří drobně až středně zrnité muskovitické až dvojslídne ortoruly až migmatity ze svrchního proterozoika až spodního paleozoika. Ortorula na Kokrháči se svou načervenalou barvou patří do skupiny červených rul krušnohorského krystalinika. Z geomorfologického hlediska území leží v Krušných horách, v podcelku Loučenská hornatina a okrsku Bolebořská vrchovina. Nachází se na strmém svahu Prunéřovského údolí, na kterém vodní eroze a mrazové zvětrávání vymodelovaly stupňovitě rozčleněný hřeben tvořený odolnějšími horninami. Svah údolí je pod skalními útvary pokrytý sutí a kamenitohlinitými sedimenty. Svah údolí porůstá hospodářský les s převahou druhotně rozšířeného smrku. V okolí skalních útvarů se ostrůvkovitě vyskytují reliktní bory s vtroušeným dubem a bukem, ve kterých roste silně ohrožená medvědice lékařská (*Arctostaphylos uva-ursi*). Zvířena je zastoupena běžnými lesními druhy a z ochrannářského hlediska nemá zvláštní význam.

PP LOKALITA BŘÍZY OJCOVSKÉ U VOLYNĚ (rozloha 1,033 ha)

Obec: Výsluní

Katastrální území: Volyně

Nadmořská výška: 692-720 m n. m.

Klimatická oblast: chladná oblast CH7

Překryv s jiným chráněným územím: ano

Vyhlášena: 1986

Nachází se asi jeden kilometr jihovýchodně od Volyně u Výsluní v okrese Chomutov. Území je rozděleno do dvou částí, z nichž menší leží na území Přírodního parku Údolí Pruněrovského potoka.

Geologické podloží je tvořeno horninami krušnohorského krystalinika ze svrchního proterozoika až spodního paleozoika. Ve větší části území, která leží blíže vesnici, jsou zastoupeny svory a rulami, zatímco v menší části se v podloží nachází dvojslídne ortoruly. Z geomorfologického hlediska lokalita leží v Krušných horách, v podcelku Loučenská hornatina a okrsku Přísečnická hornatina. Půdní pokryv tvoří kambizem dystrická.

Důvodem ochrany je výskyt kriticky ohrožené břízy ojcovské (*Betula oycoviensis*), která v chráněném území roste v počtu 23 jedinců, ale dalších šedesát jedinců roste také v blízkém okolí. U některých jedinců výrazně převažují fenotypové znaky břízy bělokoré (*Betula pendula*). Při mapování výskytu břízy ojcovské v letech 2011–2017 bylo v chráněném území, přilehlých ladech, mezích a okrajích cest zaznamenáno celkem 57 jedinců, z nichž pouze sedmkrát rostlo v přírodní památce. Místem s významným výskytem býval pás obnažené půdy pod blízkým vedením vysokého napětí, ale v důsledku jeho zarůstání tam počet jedinců klesá. Ke snižování početního stavu také přispívá snadné křížení s břízou bělokorou.

PP BEZRUČOVO ÚDOLÍ (rozloha 952,7 ha)

Obec: Blatno, Chomutov, Křimov

Katastrální území: Bečov, Blatno u Chomutova, Domina, Hrádečná, Chomutov I, Chomutov II, Krásná Lípa u Křimova, Menhartice u Křimova a Suchdol u Křimova

Nadmořská výška: 381 – 810 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 7 (CH7), mírně teplá 11 (MT11), mírně teplá 4 (MT4)

Překryv s jiným chráněným územím: ne

Vyhlášena: 2013

Lokalita je jedním z nejdelších a nejmalebnějších údolí východní části Krušných hor. Význam lokality tkví především v zachovalosti rozsáhlého komplexu typických krušnohorských lesních biotopů, pozoruhodně formovaných kontrastními stanovištními podmínkami. Zatímco osluněné, k jihu ukloněné svahy jsou charakteristické teplomilnější biotou, dno údolí a severovýchodně až severně exponované svahy se vyznačují biotou chladnomilnou, podhorskou až horskou. V řešeném území dominují lesy (celkem cca 95% celého území), z větší části zachovalé porosty bučin, doubrav a jiné typy přírodních lesních biotopů. Ostatní část lesních porostů tvoří především jehličnaté kultury, kde je prostor pro postupnou rekonstrukci druhového složení. Bučiny, ať acidofilní (*Luzulo-Fagion*) či květnaté (*Eu-Fagion*), zaujímají přibližně polovinu rozlohy lesů v evropsky významné lokalitě, acidofilní doubravy

(*Genisto germanicae-Quercion*) rostou přibližně na 10 % lesní půdy, lužní lesy tvoří cca 5% porostů, suťové lesy (sv. *Tilio-Acerion*) jsou zastoupeny jen maloplošně.

Biotopem vzácnějších rostlinných druhů v přírodní památce je především lužní les, kde roste např. měsíčnice vytrvalá, mléčivec alpský, pryskyřník platanolistý, žlutůcha orlíčkolistá, udatna lesní. Z nelesních biotopů mají význam především vlhké až mezofilní louky. V lokalitě byl zaznamenán i výskyt některých vzácnějších druhů hub, např. bělochoroš Kmetův, bělochoroš lužní, liška Friesova, mecháček síťnatý, pazoubek zelený (druh zvláště chráněný jako silně ohrožený), zvonkovka žlutavá.

Význam lokality je spatřován i z hlediska fauny obratlovců. Lokalita je důležitá pro výskyt druhů vázaných na zachovalé lesní porosty doubrav a bučin s dostatkem starých stromů a odumřelého dřeva, jedná se zejména o zástupce sov, šplhavců a pěvců. Významný je také výskyt druhů vyhledávajících prostředí čistých horských toků a jejich okolí. Vyskytuje se zde 26 zvláště chráněných druhů obratlovců, jsou to kriticky ohrožená zmije obecná; silně ohrožené čolek horský, mlok skvrnitý, ještěrka živorodá, ještěrka obecná, slepýš křehký, čáp černý, krahujec obecný, křepelka polní, chřástal polní, holub doupňák, krutihlav obecný, lejsek malý, žluva hajní, rys ostrovid (v roce 1998), vydra říční; a ohrožené ropucha obecná, jestřáb lesní, sluka lesní, rorýs obecný, vlaštovka obecná, bramborníček hnědý, ůuhýk obecný, ořešník kroupenatý, krkavec velký, veverka obecná.

Významnou složkou bioty území je fauna bezobratlých živočichů, což souvisí mimo jiné s kontrastem stanovištních podmínek (žijí zde druhy horské či podhorské, i druhy teplomilné). Z hlediska fauny bezobratlých je důležitá i poloha území - blízkost Českého středohoří a kaňonu Ohře na jihu, na severu pak přístup k vrcholovým partiím Krušných hor. Díky těmto podmínkám zde nalezneme horské druhy, jako jsou můry *Antitype chi*, *Crypsedra gemmea*, vosa *Dolichovespula norvegica*, čmeláci *Bombus barbutellu* a *Bombus soroeensis*; z brouků například chráněného zdobence *Gnorimus nobilis* nebo kovaříka *Denticollis rubens* a z pavouků např. slíďáka *Pardosa sordidata*. Na druhou stranu zde žije ohrožená západnice křovinná *Cheiracanthium oncognathum*, preferující otevřená, velmi suchá stanoviště skalních stepí, nebo mravčík obecný *Zodarion germanicum* žijící mezi trávou a lišejníky na xerothermních stanovištích, na suchých lesních svazích a v dubových lesích. Jako zástupce teplomilných druhů hmyzu lze zmínit hrabalku *Calliadurgus fasciatellus*. Z blanokřídlých je patrně nejvýznamnější nález včely *Nomada kohli*, druhu, který byl dlouho považován v ČR za vymizelý.

V Bezručově údolí dominují lesní porosty, významnou složku bezobratlých druhů tak tvoří lesní druhy. O příznivějším stavu porostů poměrně pěkně vypovídá xylofágní fauna bezobratlých. Kromě druhů nevyhraněných nároků na dřevinu (např. tesařík *Evodinus clathratus*) zde nalezneme celou řadu specialistů. V odumřelých stojících bucích se vyvíjí například tesařík *Stictoleptura scutellata*, v oslabených přestárlých nebo čerstvě odumírajících smrcích např. kozlíček *Monochamus sutor*, v dubech pak tesařík rudonohý *Anoplodera rufipes*.

Na vlhké louky jsou vázány populace modrásků bahenního a očkovaného *Maculinea nausithous* a *M. teleius*, kteří jsou předmětem ochrany evropsky významné lokality. Modrásek bahenní a očkovaný mají specifický životní cyklus. Samice kladou vajíčka pouze na květy krvavce totenu (*Sanguisorba officinalis*), na kterých housenky přežívají několik týdnů. Poté se nechají zanést do mraveniště určitých druhů mravenců, kde požírají jejich larvy a kukly, posléze se tam i zakuklí a prezimují. Životní cyklus je završen v červnu následujícího roku, kdy se z kulek líhnou dospělí modrásci, kteří vyletují a vyhledávají rostliny krvavce totenu, aby na ně nakladli vajíčka. V Bezručově údolí se oba druhy modrásků vyskytují na vlhkých loukách podél toku Chomutovky, protože jejich živná rostlina, krvavec toten, je vázána na zamokřené luční lokality.

PP, PŘÍRODNÍ PARK

PP BEZRUČOVO ÚDOLÍ

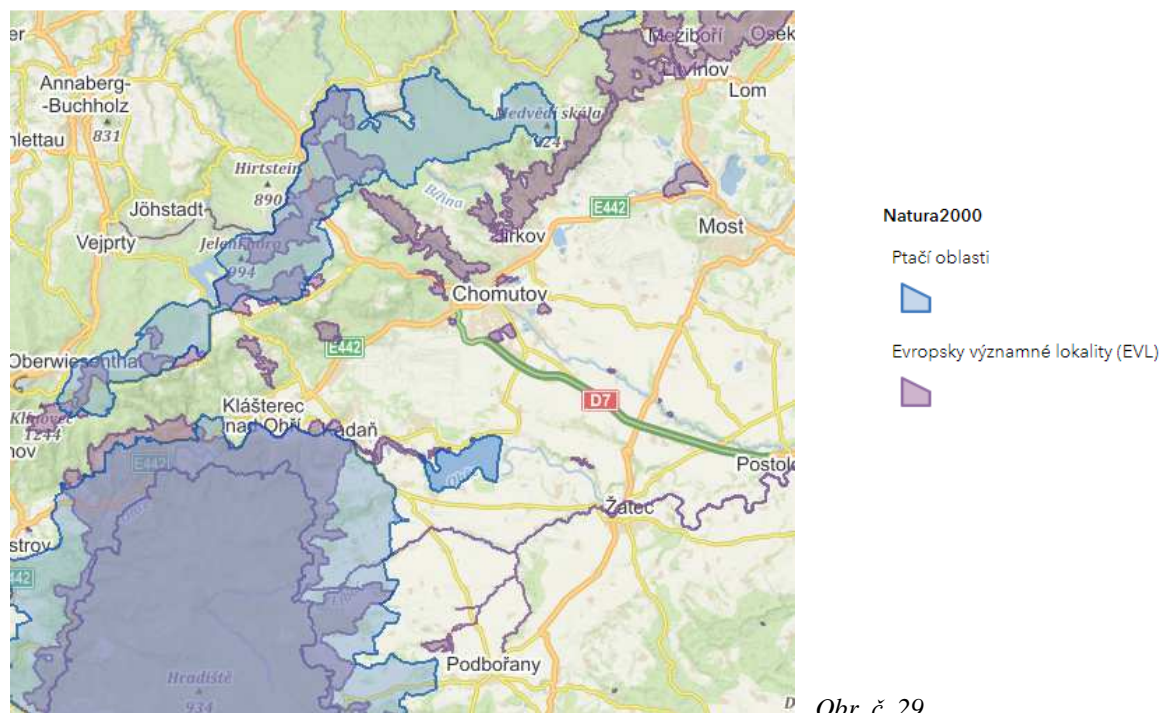
Jedno z nejdelších údolí (13 km) Krušných hor, bylo vyhlášeno přírodním parkem v roce 2002. Rozloha parku je přibližně 6 500 ha. Nadmořská výška se pohybuje v rozmezí 380–850 m n. m. Součástí parku jsou přírodní památka Bezručovo údolí, přírodní rezervace Novodomské rašeliniště, dále přírodní rezervace Buky nad Kamenickou a přírodní památka Krásná Lípa. U Prvního mlýna je instalována pamětní deska zasvěcena Petru Bezručovi. U Třetího mlýna vyúsťují do Bezručova údolí dvě boční údolí, kterým protékají potoky Kamenický a Křimovský. Na těchto potocích jsou postaveny menší stejnojmenné údolní přehrady Křimov a Kamenička s kamennou hrází z roku 1904. Údolím vede šest kilometrů dlouhá naučná stezka a přibližuje rozmanitou přírodu Přírodního parku Bezručovo údolí. Vychází od prvního zastavení na louce nad rybníkem Hřebíkárnou a sleduje pravý břeh Chomutovky až k místu, kde stával Třetí dolský mlýn. Naučná stezka má 6 zastavení s informačními tabulemi seznamující s přírodními zajímavostmi místa.

Bezručovo údolí je protkáno pěšími a cyklistickými stezkami. Z údolí je možné pěší a cyklistické propojení na Horu Sv. Šebestiána, Načetín, Kalek, přes Blatno do Jirkova a zpět do Chomutova.

Foto č. 17 Zvonečník černý, louky nad Křimovem

C.1.2 NATURA 2000

Obr. č. 29

EVL, EVROPSKY VÝZNAMNÉ LOKALITY

EVL BEZRUČOVO ÚDOLÍ (rozloha 1195,1 ha)

Obec: Blatno, Chomutov, Křimov

Katastrální území: Bečov, Blatno u Chomutova, Domina, Hrádečná, Chomutov I, Chomutov II, Krásná Lípa u Křimova, Menhartice u Křimova, Suchdol u Křimova

Nadmořská výška: 378 – 820 m n. m.

Klimatická oblast: mírně teplá 4 (MT4)

Překryv s jiným chráněným územím: PP Bezručovo údolí, PP Krásná Lípa, PR Buky nad Kameničkou

Vyhlášena: 2013

Chasmodifická vegetace silikátových skalnatých svahů (8220); bučiny asociace *Luzulo-Fagetum* (9110); bučiny asociace *Asperulo-Fagetum* (9130); lesy svazu *Tilio-Acerion* na svazích, sutích a v roklích (9180); smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperátní a boreální Evropy (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0); koniklec otevřený (*Pulsatilla patens*); modrásek bahenní (*Maculinea nausithous*); modrásek očkovaný (*Maculinea teleius*).

EVL NOVODOMSKÉ A POLSKÉ RAŠELINIŠTĚ (rozloha 2614,3 ha)

Obec: Blatno, Hora Sv. Šebestiána, Kalek, Výsluní

Katastrální území: Hora Sv. Šebestiána, Jilmová, Kryštofovy Hamry, Načetín, Načetín u Kalku, Nová Ves u Křimova, Pohraniční, Radenov, Výsluní

Nadmořská výška: 700 – 911 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 6 (CH6), chladná 7 (CH7)

Překryv s jiným chráněným územím: NPR Novodomska rašeliniště, PO Novodomska rašeliniště – Kovářská, PR Prameniště Chomutovky

Vyhlášena: 2016

Aktivní vrchoviště (7110); degradovaná vrchoviště (ještě schopná přirozené obnovy) (7120); přechodová rašeliniště a třasoviště (7140); rašelinný les (91D0); acidofilní smrčiny (*Vaccinio-Piceetea*) (9410); puchýřka útlá (*Coleanthus subtilis*); šurpek Rogerův (*Orthotrichum rogeri*).

EVL NA LOUČKÁCH (rozloha 1015,1 ha)

Obec: Kryštofovy Hamry, Výsluní

Katastrální území: Přisečnice, Rusová, Sobětice u Výsluní, Třebiška, Volyně u Výsluní, Výsluní

Nadmořská výška: 738 – 850 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 6 (CH6)

Překryv s jiným chráněným územím: PP Na loučkách II, PR Na loučkách, PO Novodomska rašeliniště – Kovářská

Vyhlášena: 1013

Typické krušnohorské rašeliniště s význačnou květenou a s kříženci kosodřeviny. Chráněné území bylo vyhlášeno ministerstvem kultury dne 31. října 1977 jako státní přírodní rezervaci. Přírodní rezervace je v Ústředním seznamu ochrany přírody evidována pod číslem 646 a spravuje ji Krajský úřad Ústeckého kraje. Od 13. ledna 2005 je součástí ptačí oblasti Novodomska rašeliniště – Kovářská (159,63 km²) a od 15. dubna 2005 také evropsky významné lokality Na loučkách, jejíž celková rozloha dosahuje 10,15 km² a nachází se v ní také rozsáhlá přírodní památka Na loučkách II.

Okolní lesy byly již ve středověku těženy pro potřeby železnorudných dolů, manufaktur a průmyslovou výrobu, což vedlo ke snížení podílu buku lesního (*Fagus sylvatica*) v lesních porostech. Umělé monokultury smrku ztepilého (*Picea abies*) byly ve druhé polovině dvacátého století zničeny imisními zátěžemi z průmyslového Podkrušnohoří. Pro původní společenstva v širším okolí mělo negativní vliv také odvodňování území a vysazování nepůvodních dřevin jako je smrk pichlavý (*Picea pungens*), modřín opadavý (*Larix decidua*) ale také jeřáb ptačí (*Sorbus aucuparia*) nebo nepůvodní břízy (*Betula* sp.), které křížením ohrožují genofond původních populací bříz. Smrkové porosty byly po roce 2010 napadeny houbami sypavkou (*Lophodermium*) a v případě smrku pichlavého také kloubnatkou smrkovou (*Cucurbitaria piceae*). V minulosti se na jižním okraji chráněného území těžila rašelina.

EVL KOKRHÁČ-HASIŠTEJN (rozloha 168 ha)

Obec: Kadaň, Klášterec nad Ohří, Místo, Výsluní

Katastrální území: Místo, Pruněrov, Potočná u Verněrova, Volyně u Výsluní

Nadmořská výška: 404 – 656 m n. m.

Klimatická oblast: mírně teplá 4 (MT4)

Překryv s jiným chráněným územím: PP Kokrháč

Vyhlášena: 2013

Chasmodytická vegetace silikátových skalnatých svahů (8220); bučiny asociace *Luzulo-Fagetum*; bučiny asociace *Asperulo-Fagetum* (9130); lesy svazu *Tilio-Acerion* na svazích, sutích a v roklich.

EVL ÚDOLÍ HAČKY (rozloha 106 ha)

Obec: Chomutov, Křimov

Katastrální území: Domina, Chomutov II, Krásná Lípa u Křimova, Strážky u Křimova

Nadmořská výška: 399 - 600m n. m.

Klimatická oblast: mírně teplá 11 (MT11)

Překryv s jiným chráněným územím: ne

Vyhlášena: 2013

Vlhkomilná vysokobylinná lemová společenstva nížin a horského až alpínského stupně; smíšené jasanovo-olšové lužní lesy temperátní a boreální Evropy (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*).

PO, PTAČÍ OBLAST

PO NOVODOMSKÉ RAŠELINIŠTĚ – KOVÁŘSKÁ (rozloha 15962,6 ha)

Obec: zasahuje i do dalších krajů a ORP, Blatno, Boleboř, Hora, Kalek, Kovářská, Kryštofovy Hamry, Křimov, Loučná pod Klínovcem, Měděnec, Perštejn, Výsluní, Vysoká Pec

Katastrální území: -

Nadmořská výška: 605 – 113 m n. m.

Klimatická oblast: chladná 6 (CH6)

Překryv s jiným chráněným územím: 5 MCHÚ, 3 EVL, 1 NPR

Vyhlášena: 2005

Předmětem ochrany je tetřívka obecná (*Tetrao tetrix*) a žluna šedá (*Picus canus*) a jejich biotopy.

C.1.3 MOKŘADY MEZINÁRODNĚ VÝZNAMNÉ (RAMSARSKÁ ÚMLUVA)

RS12 Krušnohorská rašeliniště, zapsáno v roce 2006, stupeň ochrany:

EVL, PO, PP, PR, NPR

Podlokality:

RS12.04 SVATOŠEBESTIÁNSKÁ

RS12.06 NOVODOMSKÉ RAŠELINIŠTĚ

Rašeliniště se starým, dnes zarostlým odvodňovacím systémem a regenerujícími, dříve roztěženými okrajovými plochami. Střední část porůstá kompaktní porost borovice blatky. Okrajové části přecházejí v smrkový porost s vtroušeným javorem klenem a břízou, místy i bukem. V rezervaci je živá tůňka o rozloze asi 1 ha, pokrytá vrstvou rašeliničku.

RS12.07 NA LOUČKÁCH

Vrchoviště o celkové rozloze 60,9 ha, PR zaujímá pouze jeho nejméně narušenou část. V jižní okrajové části (mino PR) je zvodnělé staré doloviště s významnou rašeliništní faunou, která je přítomna i v zarůstajících odvodňovacích kanálech.

RS12.08 POLSKÉ RAŠELINIŠTĚ

Jedno z nejméně narušených krušnohorských vrchovišť, S od Hory Sv. Šebestiána. Porost z 80% kleč, okraje smrčina, místy loučky, hojně jsou různé typy stojatých vod, na okrajích dva rašeliništní rybníčky s charakteristickou faunou vodních brouků.

RS12.09 PRAMENIŠTĚ CHOMUTOVKY

(zdroj dat: <https://mokrady.ochranaprirody.cz>)

C.1.4 PAMÁTNÉ STROMY

Hora Svatého Šebestiána, Kalek, Boleboř, Křimov - není evidován žádný památný strom

Blatno – lípa Šerchov, lípy u kostela Blatno (skupina)

Místo – dvě lípy (Hasištejn, Místo hřbitov), dva smrky (Vysoká Jedle), skupina smrků u Pruněrovského potoka

Výsluní – javor u Volyně

C.2 KULTURNĚ-HISTORICKÉ HODNOTY KRAJINY

C.2.1 ARCHITEKTURA, TYPOLOGIE ZÁSTAVBY

Architektura

Krušnohoří je mimořádně dynamicky lidskou činností utvářená krajina. Dodnes je svědectvím hmotných a nehmotných příčin vývoje formovaných hornictvím a další navazující průmyslovou a hospodářskou činností. Zásadním principem po celé období středověku a novověku bylo jednotné prostředí celého krušnohorského kulturního okruhu, společného saské i české straně. V době největšího rozmachu dolování byly Krušné hory nejhustěji obydleným pohořím nejen v Českých zemích, ale i v Evropě. Horské oblasti s extrémními přírodními podmínkami nedávaly moc příležitostí plně rozvinout vesnické zemědělské osídlení, pouze s výjimkou pastevectví. **Tyto vesnice se vyznačovaly nepravidelnou roztroušenou zástavbou. Typické pro domy této oblasti je uspořádání všech funkcí pod jednou střechou.**

Typickým domem je dům hrázděný se zděným přízemím a sedlovou střechou. Hrázděné konstrukce saského typu jsou zpravidla kryté bedněním. Je pravděpodobné, že řada obytných domů vznikla transformací výrobních objektů. Od 19. století začíná převládat zděná architektura, a to i u drobnější zástavby, následně další realizace odkazují na saské vlivy i silně zakořeněný tradicionalismus.

(Bohdálek, 2013)

Typický krušnohorský dům

Domy typicky kombinovaly funkci stáje/chléva a obytného domu – stáj byla v přízemí proti kuchyni, aby byl dobytek snadno dostupný a zvířata i pomáhala dům vyhřát. Tento Wohnstallhaus (česky nesprávně

“obytný chlév“ byl částečně podsklepený (sklep s klenbou a studánkou), s přístavkem situovaným na severovýchod. V přízemí se nachází obytná místnost s kuchyňskými kachlovými kamny a kuchyně s pecí na pečení chleba, která má pracovní vstup na sázení chleba z předsíně. Součástí objektu je dále stáj s klenbovým stropem a kamenným žlabem na vodu či krmení. Zde mohou být např. dvě stání pro koně a osm stání pro jiná domácí zvířata (kozy, ovce). Na stáj navazuje mlat s pernou (meziskládka vymláčeného obilí). Prostor přístavku je vybaven jako černá kuchyň či vejminek. Součástí druhého podlaží budovy jsou dvě místnosti, jež slouží pro spaní a rodinný odpočinek. Nad stájí a mlatem je prostor sloužící jako řemeslná místnost, sýpka či prostor pro uskladnění sena. Za domem bývalo hnojiště. Popis je podle vzorového domu nově vystavěného v Lesné u Boleboře.

(zdroj: <https://www.muzeumlesna.eu>, upraveno)

Foto č. 18 Lesná (převzato: <https://www.muzeumlesna.eu>)

Foto č. 19 Zákoutí, stodola

Foto č. 20,21 Hrázdné domy v Radenově

C.2.2 PAMÁTKOVÁ OCHRANA KULTURNÍHO DĚDICTVÍ

Mapa v přílohách: A3/12 Kulturní hodnoty krajiny v zájmovém území

Památkově chráněné objekty jsou **specifickou součástí sídelní i volné krajiny**. Typ zástavby sídel s navazujícími cestami, na niž se vážou drobné stavby (kříže, boží muka, smírčí kameny) jsou součástí krajinného rázu, tedy tváře konkrétních krajin, míst.

Kulturní památky jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti, jako projevy tvůrčích schopností a práce člověka z nejrůznějších oborů lidské činnosti, pro jejich hodnoty revoluční, historické, umělecké, vědecké a technické jsou chráněny.

Následující informace čerpány z památkového katalogu NPÚ.

Blatno

celkem 17 památkově chráněných objektů

2 kostely: kostel sv. Michaela archanděla, Blatno, pozdně barokní kostel s nástěnnými obrazy, postaven v roce 1782 a kostel Navštívení Panny Marie, Květnov, poutní jezuitský kostel původně z 16. století, barokně přestavěn

klasicistní fara, z roku 1800, Blatno

(bývalá) komenda Řádu německých rytířů, původně gotická stavba, prvky secese, postavena před rokem 1377, Blatno, (dnes OÚ)

3 usedlosti, krušnohorská forma stavby

zřícenina hradu Neustein, 14. stol.

8 domů se stavebními prvky typickými pro dané území

Boleboř

celkem čtyři památkově chráněné objekty (KP)

4 domy s charakteristickými stavebními prvky

Hora Svatého Šebestiána

celkem dva památkově chráněné objekty (KP)

sloup se sochou Dobrého pastýře, Hora S. Š. (původně Rusová), 1750

radnice, Hora S. Š., 1800

Kalek

celkem 12 nemovitých kulturních památek

barokní kostel sv. Václava s ohradní zdí, hřbitovem, významná pohledová dominanta

11 domů typických pro lidovou architekturu Krušných hor

Křimov

celkem 3 objekty památkově chráněné

středověký kostel sv. Anny (1530)

smírčí kříž (1746) a pozdně barokní budova fary

Místo

celkem 15 památkově chráněných objektů (KP)

barokní kostel Nejsvětější Trojice

zřícenina hradu Hasištejn

barokní socha sv. Jana Nepomuckého, barokní kamenný kříž, barokní socha sv. Floriána, 4x barokní boží muka, barokní sloup se sochou Panny Marie, sloup se sousoším Piety a sloup se sousoším Nejsvětější

Trojice, 2 domy

barokní kamenný kříž z pískovce

Výsluní

celkem 10 památkově chráněných objektů (KP)

2 kostely: kostel sv. Petra a Pavla, Volyně, gotický kostel barokně upraven, 14. stol. a kostel sv. Václava, Výsluní, neoromantismus, 19. stol.

radnice, Výsluní, empír, 1846

1 dům, hrázděný patrový dům, Třebíška

sloup se sochou Panny Marie, Výsluní, 1705

sloup se sochou sv. Anny Samětřetí, Výsluní, 1695

sousoší sv. Jana Nepomuckého, Výsluní, 1765

památník obětí války, Výsluní, 1897

2 smírčí kříže, Volyně, 1700

Hasištejn (rej. č. 25554/5-653 ÚSKP)

Bergfritové feudální sídlo bylo založeno kolem roku 1340. Další stavební úpravy se vztahují k 1. čtvrt. 16. století. Po roce 1623 je objekt opuštěný.

Hrad chránil průsmyky s důležitými obchodními cestami. Karlem IV. byl zařazen mezi tzv. Majestas Carolina, objekty, které nelze prodat. Bohuslav Hasištejnský Lobkowitz zde vytvořil kulturní středisko evropského význam, byla zde založena škola a velká soukromá knihovna i vynikající umělecká sbírka. Tento šlechtic a učenec se na hradě narodil a také zde zemřel, pohřben byl do hrobky v kostele sv. Mikuláše v Přísečnici, zbořeno v roce 1963. Kenotaf byl přenesen do kostela sv. Jakuba v Louchově. Jméno B. Hasištejnského bylo v roce 1891 zařazeno mezi 72 jmenovek slavných českých osobností na průčelí Národního divadla v Praze. (*památkový katalog*)

Foto č. 22,23 Hrad Hasištejn

Najštejn(Neustein) (rej. č. 21047/5-521)

Zřícenina hradu Neustein se nachází na ostrohu nad vodní nádrží Jirkov. Přístupný byl pravděpodobně pouze po šíji, která byla navíc přetáta příkopem a valem. Hrad byl užíván k svému účelu jen velmi

krátkou dobu v průběhu 14. století. Do dnešní doby se dochovaly viditelné valy a příkopy obepínající zbytky hradu, kamenné okno. Zbytky hradu byly hodně poškozeny po nájedu německých hledačů pokladů. Přístup je celkem složitý, jelikož leží mimo značené cesty a pod ostrohem je přehrada s ochranným pásmem. (*památkový katalog*)

Hradiště u Černovic

Oválné opevněné hradiště o rozloze 6 ha vybudovali lidé knovízské kultury v mladší době bronzové (cca 1300 – 1050 př. n. l.). Sídli zde také Slované, a to v 8. – 10. stol. n. l. Obranný val se zachoval v délce 240 metrů, další zajímavé pozůstatky se nachází na ploše hradiště. O místě zvaném Schlösbrunnel - Zámecká studánka - se usuzuje, že mohlo jít o cisternu na vodu, není však jasné, z jakého období. Pak je tu šachta Bergloch - je hluboká 98 metrů a při průzkumu v ní byly nalezeny nejrůznější předměty, například motyky, kladívka, ale také ozubený srp, keramické střepy a dokonce tři zlaté kruhy. (*mapy.cz*)

Brandovský hrad (mimo hranici PP, u Hory sv. Kateřiny)

O hrádku se nedochovaly žádné písemné zprávy, takže ani není známo jeho jméno. V literatuře se o něm proto píše jako o hradě u Brandova nebo Brandovském hradu. Podle archeologických nálezů byl založen nejspíše ve druhé polovině 13. století a na přelomu 13. a 14. století vyhořel a poté byl opuštěn. Nálezy zuhelnatělého dřeva dokládají, že hrad byl především dřevěný a jednalo se pravděpodobně jen o malou a jednoduchou stavbu. Jejím zakladatelem mohl být panovník.

Podle umístění hradu v sousedství zemských hranic u obchodní cesty do Saska mohl sloužit jako strážní bod, kde se vybíralo clo. Není jasné, zda stál na české nebo saské straně hranice, ale pravděpodobnější je příslušnost k českému království. Průběh staré cesty, která procházela kolem hradu, se podařilo zrekonstruovat v úseku od německého města Olbernhau až k Malému Háji.

Pozůstatky hradu byly objeveny až v roce 1986 německými badateli, kteří návrší zkoumali na základě pověstí a údajů v mapě z konce 16. století, která v těchto místech uvádí hrad. Společně s pracovníky Archeologického ústavu v Mostě se jim podařilo nalézt střepy a podle terénních pozůstatků jednoznačně prokázat existenci hrádku. Archeologické průzkumy zde probíhaly v letech 1986–1989.

(zdroj: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Brandov_\(hrad\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Brandov_(hrad)))

Archeologická naleziště

Na hlavním výkrese je řada lokalit vedena územně plánovací dokumentací jako archeologická naleziště, evidované AN jako kulturní památku máme v území pouze jedno:

Blatno, bývalá komenda Řádu německých rytířů (KP).

Součástí areálu je doposud dochovaný obranný val (1377), který je v terénu zřetelně rozeznatelný z jižní strany. Tento val byl již značně poškozen nedávnými stavebními zásahy, přesto se jedná o velmi cennou archeologickou lokalitu s množstvím archeologických nálezových situací. Stavba si přes četné úpravy v minulosti zachovává fortifikační ráz (při pohledu od jihu) a tvoří dominantu jádra obce. (*památkový katalog*)

C.2.3 CESTY, KOMUNIKACE, TRASY

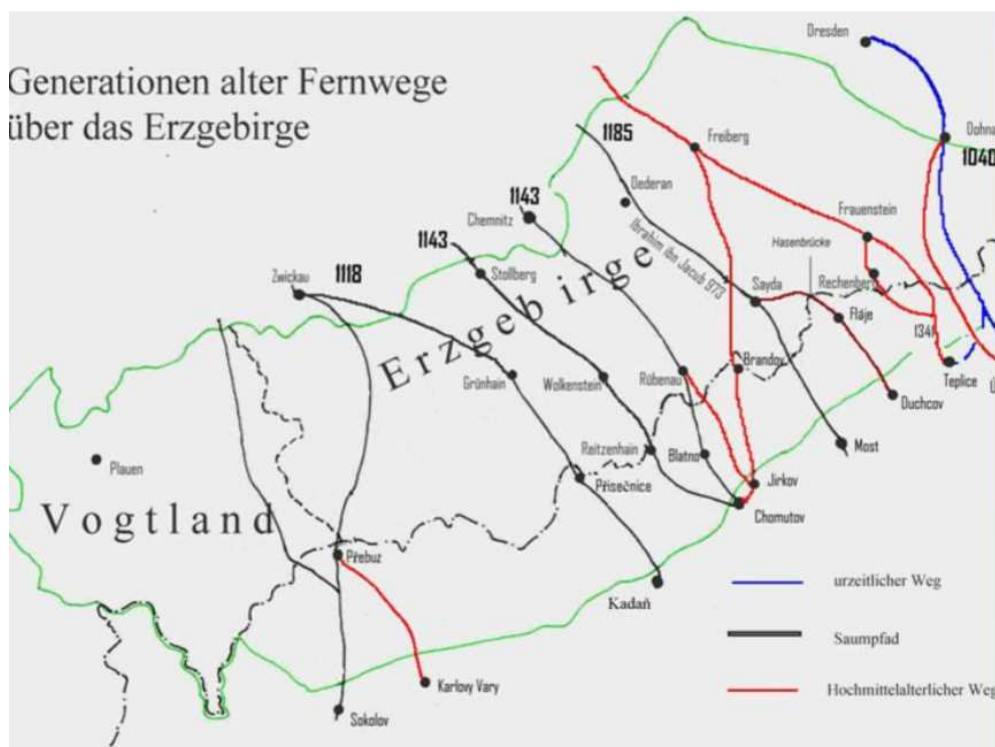
Historické dálkové cesty.

Krušnohoří kopíruje politickou hranici našeho státu či spíše naopak, hranice území jde po horách a dělí českou kotlinu od Saska. Tyto a další naše hory byly vždy prvotní ochranou a vymezením (českého) území. Horský terén umožňuje vést tudy cesty a současně limituje pohyb za hraniční linii. Vždy zde byla potřeba hory překonávat napříč v obou směrech, šli tudy lidé a transportovalo se zboží.

Jak uvádějí dostupné prameny před 2 tis. lety vedly přes Krušnohoří cesty soumarské, zmiňovaná (ibn Jákúbem) je obchodní cesta v roce 970. Kolem roku 1100 jsou Halle an der Saale, Reichenhall a Salzburg centrem produkce soli ve střední Evropě. Česká solná cesta je zmiňovaná jako "antiqua Bohemiae semita" v roce 1185, v opise soupisu vlastnictví kláštera Altzella. Mnohé z těchto středověkých cest nesou pojmenování "solná" podnes. Turisticky je zajímavá Stará solná stezka od severních moří k moři Středozemnímu, z Lübecku-Möllnu-Lauenburgku-Lüneburgku dál přes Magdeburk, Halle, Lipsko, přes Krušné hory do Prahy a dál na jih.

(<https://sites.google.com/site/starasolnastezka/home/o-soli/solne-cesty>)

Druhým důvodem vzniku cest je osídlení hor. Od pravěku podnes se Krušnohoří vyznačuje kolísavou kolonizací: každá úrodná a úspěšná etapa vývoje v nížině se promítá do zesílené kolonizace hor, a naopak osídlení hor je první, co mizí za dob krize. Podle toho se stále měnila cestní síť. Ne vždy se cesty jen nově vytvářejí a udržují – často se také ruší nebo samy mizí. Roli v tom hraje i těžba hornin, kvůli ní byly cesty často budovány, ale i měněny a překládány. Například počátky osídlování (kolem r.1200) jsou spojeny s první stříbrnou horečkou v Krušných Horách a přinesly i rozvoj i cestní sítě. A třetím zdrojem historické kolonizace Krušnohoří, jako ve všech horách, bylo zemědělství, i když to zde bylo poměrně pozdní.

Obr. č. 30 Schéma vedení starých dálkových cest, černě značené horské cesty, v území patrné cesty z Chomutova trasované přes Blatno, Kalek do Rübenau a Chemnitz, a z Chomutova přes Křimov, Horu Svatého Šebestiána,

Reizenhain a Stollberg (zdroj: <https://docplayer.cz/958263-Stara-solna-stezka-halle-praha-alte-salzstrasse-halle-prag-e-v.html>, upraveno)

V dnes již zaniklé obci Jilmová bývalo výrobní centrum, tvořené třemi hutěmi, leželo SZ od dnešní Hory S. Šebestiána blízko předpokládané trasy tzv. české cesty (semita bohemia, Böhmischer Steig) spojující oblast kolem Chemitz s Chomutovskem. Její průběh není zatím ověřen terénním průzkumem, ale je přijímáno, že směr této historické komunikace, její západní větev, se příliš neliší od směru dnešní státní silnice vedoucí z Chomutova přímo na sever přes Křimov na Horu SŠ a na saský Reizenhain. Stáří této cesty sahá podle svědectví písemných pramenů ještě před polovinu 12. století a je více než pravděpodobné, že byla také využívána skláři z hutí nalezených u obce Jilmová. Další oblast výroby se nalézá v okolí obce Bečov a Radenov. Tady zasahovala tzv. východní větev této cesty, vedla z Chomutova na Blatno a Vysokou a dále přes Krigwald. (Květ, 1997)

Prameny nezmiňují další staré cesty vedoucí do Německa přes Kalek, jednou je Stará Blatenská cesta, nyní vedená jako turistická trasa, která nekopíruje původní cestu v celé délce, a tzv. Stará Bolebořská cesta, i nadále funkční komunikace pro motorová vozidla, jen v zimních měsících hůře sjízdná.

Obr. č. 31 Na dobové mapě z roku 1720 zachyceny pouze dvě přeshraniční cesty: Chomutov-Křimov-Hora Svatého Šebestiána-Marienberg a Kadaň-Verněřov-Přísečnice-Jöhstadt
Müllerova mapa, 1720, výřez (zdroj: <https://ags.cuzk.cz/archiv/>, upraveno)

Silnice.

Územím prochází jediná silnice I. třídy I/7, po modernizaci se jedná o silnici pro motorová vozidla, SMV.

Železnice a zrušená železniční trať Křimov – Reitzenhein.

Trať Chomutov - Ústí nad Labem byla vystavěna roku 1870, o dva roky později jednokolejka Chomutov – Vejprty. Mezi lety 1872 a 1972 pak byla v provozu další jednokolejná větev trati Křimov – Reitzenhein.

Tři roky poté, co byla v roce 1872 uvedena do provozu železniční trať Chomutov – Vejprty, postavila společnost Buštěhradská dráha ještě vedlejší trať, která od hlavní trati odbočovala v Křimově a přes Horu Svátého Šebestiána vedla k hraničnímu přechodu v Reitzenhaimu a dále do Saska. Tato trať, dlouhá 14,5 km, začala fungovat 23. srpna a sloužila především k nákladní dopravě ve velkém se po ní přepravovalo uhlí ze severských hnědouhelných pánví do Saska. Po druhé světové válce byl železniční provoz 9. května 1948 pro malý zájem zastaven, přeprava cestujících byla nahrazena autobusovou přepravou. Trať pak do konce padesátých let fungovala jako vlečka do stanice Hory S. Š., později pak už jen jako odstavná kolej. V letech 1985-1987 byl snesen její svršek. Trať měla jedno nádrží v Hoře S.Š. a dvě zastávky – Menhartice a český Reitzenhaim. Unikátní byly mostní konstrukce, především tři ocelové příhradové mosty, ty byly později, stejně jako dalších sedm menších ocelových, tři dřevěné a několik kamenných mostů, odstraněny. Do současnosti se dochovala pouze torza některých mostních objektů, náspy, zářezy, zbytky pražců, několik bývalých strážních domků je využíváno k rekreaci. Místy je úsek stále průchozí. (Urban, 2015)

Obr. č. 32 Původní most u Hory S. Šebestiána, dnes se dochoval jen pilíř

Foto. č. 24 Železniční násep bez kolejí (foto převzato: <https://www.k-report.net/clanky/z-krimova-temer-do-reitzenhainu/>)

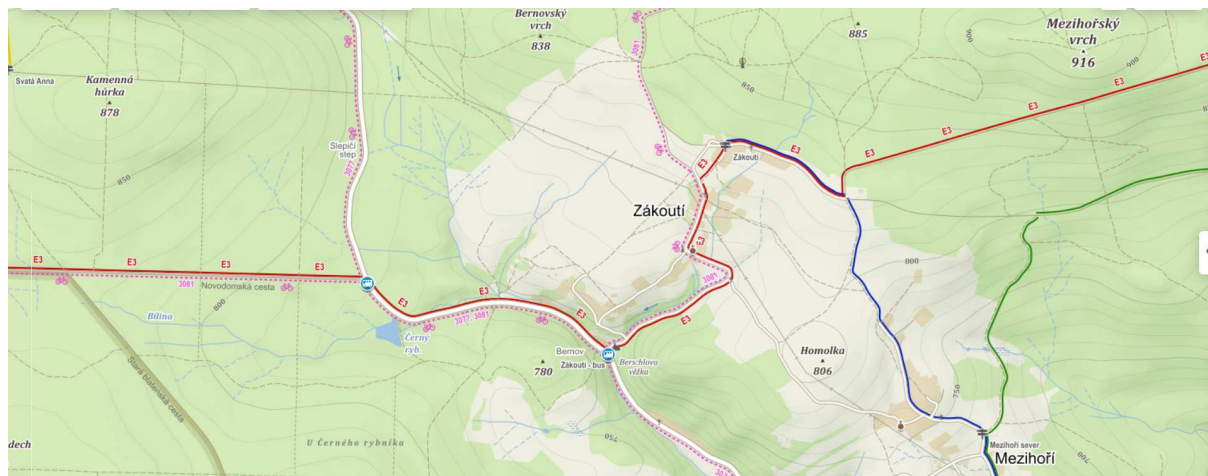

Foto. č. 25 Železniční můstek v Menharticích

Evropská dálková trasa E3 (Stezka Českem) je turisticky vyznačená trasa v projektované délce 6950 km pro pěší turisty po Evropě od Španělska (Santiago de Compostela) na východ do Bulharska. Českou republikou prochází při severní hranici, v terénu je vyznačena tabulkami s uvedením E3 a pásovým značením různých barev. Spojuje pobřeží Atlantského oceánu s Černým mořem.

Mezinárodní E trasy se navzájem kříží, na území Česka se dálková trasa E10 kříží s E3 poblíž Jedlové v Lužických horách. Trasa E3 je vedena po již existujících značených cestách, které na řadě úseků měly své regionální označení.

V zájmové lokalitě prochází obcemi Nové Vsi, Hory Sv. Šebestiána, Zákoutím a Svahovou.

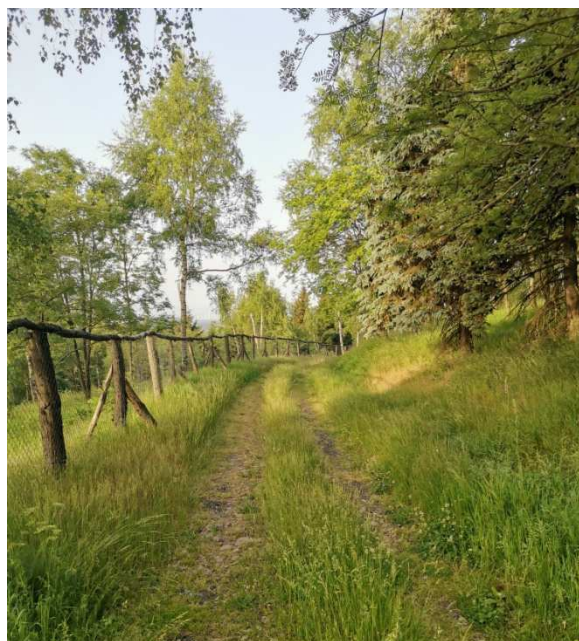

Obr. č. 33 Část mezinárodní turistické trasy E3 v řešeném území, výřez z map (mapy.cz)

Stezky pro pěší.

Síť turisticky značených cest, fenomén České republiky, nepřekvapivě zahrnuje rovněž zájmovou lokalitu. Na výše uvedenou mezinárodní, téměř hřebenovou trasu navazují další značené cesty pro pěší, nejdelší, modře značená, vede přes Bezručovo údolí a na Načetínské cestě se láme vlevo a pokračuje do Vejprty. Na modrou trasu v dolní partii Bezručova údolí navazuje zeleně značená trasa, která pokračuje ve směru Bečov, Blatno, Radenov, Mezihorí, Svahová a dále mimo zájmové území.

Žlutě značená trasa vede jednak kolem Křimovské přehrady a další cesta propojuje Jirkov, Boleboř, Svahovou, Kalek, s vazbou na dálkovou cestu E3 a modrou trasu v Bezručově údolí.

V místě státní hranice se značené trasy prolínají s německým trasováním pěších cest.

Foto. č. 26 Cesta po vrstevnici s dálkovými pohledy dolů do údolí, trasa Zákoutí-Svahová

Cyklotrasy.

Národní cyklotrasa 23 (Magistrála Krušné Hory) prochází v zájmovém území Pohraniční, Načetínem a Kalkem. Trasa značená číslem 23 vede po hřebeni Krušných hor od Chebu až po Děčín v délce 96 km. V Karlovarském kraji začíná na hrázi přehrady Skalka v Chebu a opouští Kraj pod Klínovcem, nejvyšší horou Krušných hor.

3003 Vejprty – Hora Sv. Šebestiána, silnice a účelové komunikace, 28,5 km

3077 Kalek - Chomutov, silnice, 16,5 km

3078 Načetín – Chomutov, silnice a účelové komunikace, 21,5 km

3081 Hora Sv. Šebestiána - Rudoltice v Horách, silnice a účelové komunikace, 20,5 km

C.2.4 PLUŽINA

Plužina zahrnuje všechny zemědělské pozemky vesnice. V některých terénech bylo potřeba ukládat kamení z polí na tzv. kamenice čili agrární haldy a tam byl tvar polí konzervativní, nedal se měnit scelováním, přerozdělováním apod. Tyto změny vymezení polí se děly celý novověk, ne výlučně jen za socialismu, takže u většiny vsí v nížině je plužina už moderní a nic o původní urbanistice vsi nevypovídá. V Krušnohoří se však zachovaly původní plužiny, tedy přímé svědectví z doby založení vsí. Dnes je na leteckých mapách vidíme jako soustavy paprscitých nebo rovnoběžných polních mezí, dnes krytých vysokou zelení. Zachovaly se dokonce i ve vsích, které byly těžce poškozeny, zničeny nebo radikálně přestavěny po vyhnání německého obyvatelstva. Terénní tvary na starých plužinách proto patří mezi velmi cenné dochované složky historické krajinné struktury a jsou pro nás cenným historickým svědectvím o původním rázu kulturní krajiny.

Tvar plužiny ovlivnily jak přírodní podmínky, tak náradí zprvu používané k orbě, systém obdělávání a majetkové vztahy v území. Pojem plužina zahrnuje většinou zemědělsky využívané pozemky v daném katastrálním území mimo pole a pastviny to mohou být i vinice a chmelnice.

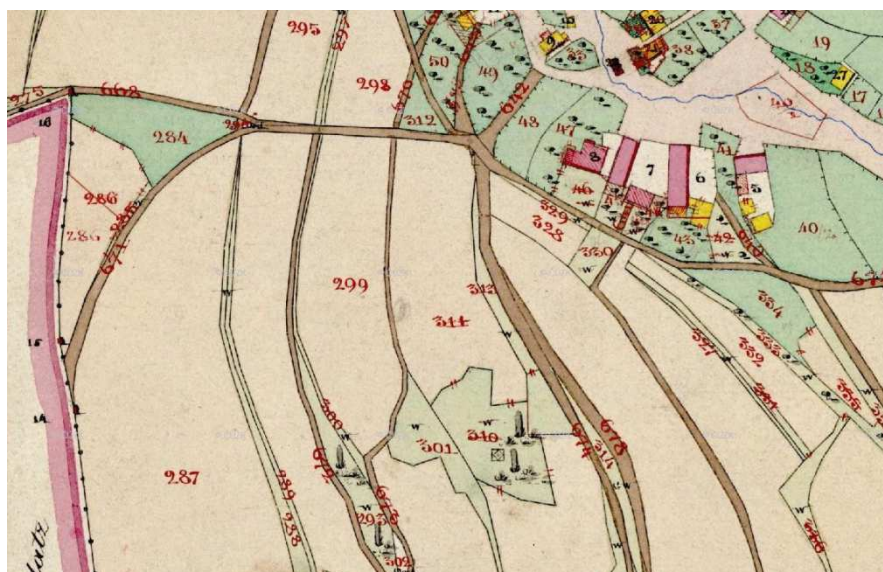
Vesnické osídlení v Krušných horách je představováno třemi typy sídel. Prvním je **lánová ves s ulicovou návší**, druhým je **roztroušená horská zástavba** (obec Stráž) a třetí tvoří jakousi kombinaci dvou předchozích, tedy **rozptýlená lánová ves**, proto i plužina je lánovou, místy radiální a místy lineární.

Obr. č. 34 Výrazné rozložení místně typické lánové plužiny

Obr. č. 35,36,37 Proměna liniové lánové plužiny ve vybrané lokalitě v čase, s náznakem redukce, Vysoká Jedle

1838

1953

2019

C.2.5 OBORY

Obora je specifickým ohraženým územím, které primárně slouží k chovu vysoké zvěře, mnohdy jsou historicky cenné odkazující na územní vlastnické vztahy šlechtických rodů.

Obora Úbočí

Novodobá obora Úbočí byla založena roku 2003 u obce Výsluní v Krušných horách a její rozloha je 120 ha. Věnuje se chovu daňčí a jelení zvěře, které je tu kolem 120 kusů.

Přezimovací obora Načetín

Rozloha 170 ha

Přezimovací obora Kalek

Rozloha 10 ha

Obora Červený Hrádek

Obora Červený Hrádek se rozkládá severně od města Jirkov, v těsné blízkosti zámku Červený Hrádek, po kterém dostala své jméno. Její rozloha čítá 281 ha. Hranice novodobé obory (od r. 1989) kopírují z velké části hranice původní obory z 19. století, kterou zde nechal založit šlechtický rod Buquoyů. Obora se věnuje chovu daňčí a mufloní zvěře. Veřejnosti je částečně přístupná.

Obora Blatno

C.2.6 STARÁ DÍLA DŮLNÍ A PRŮMYSLOVÉ ČINNOSTI

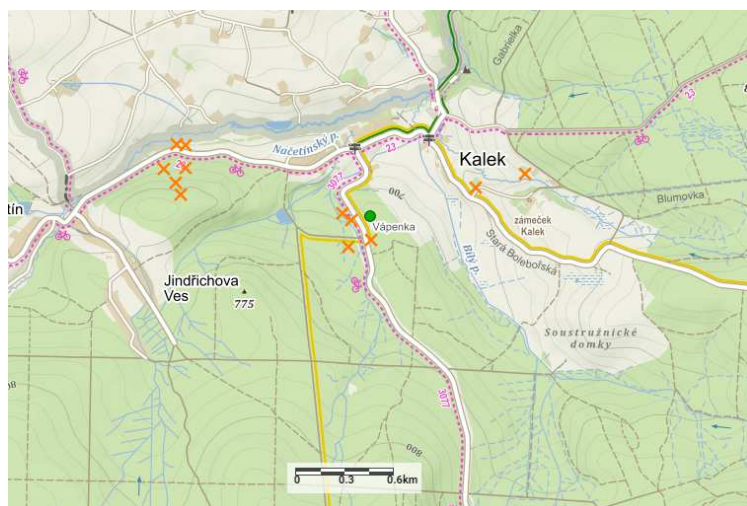
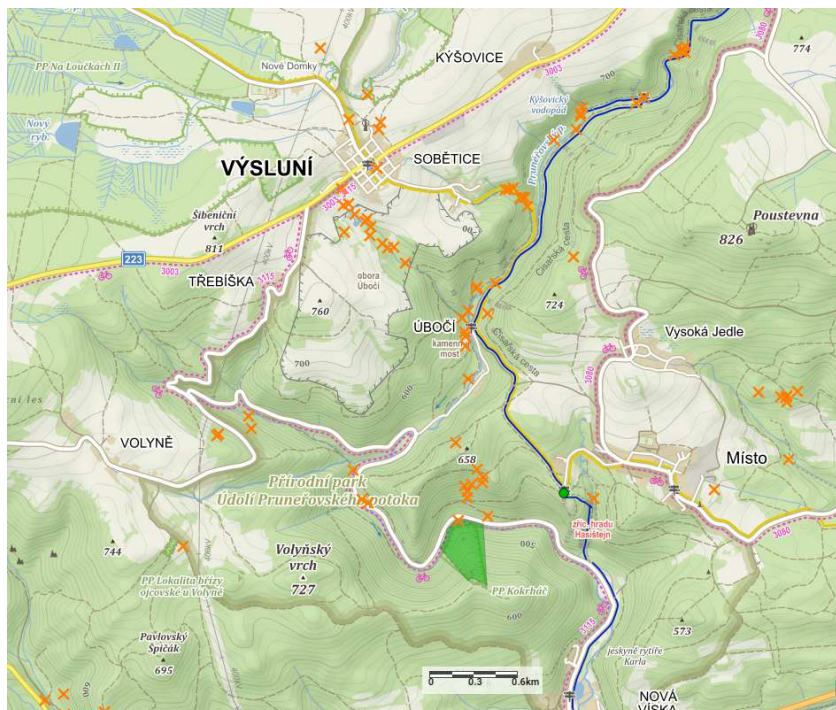
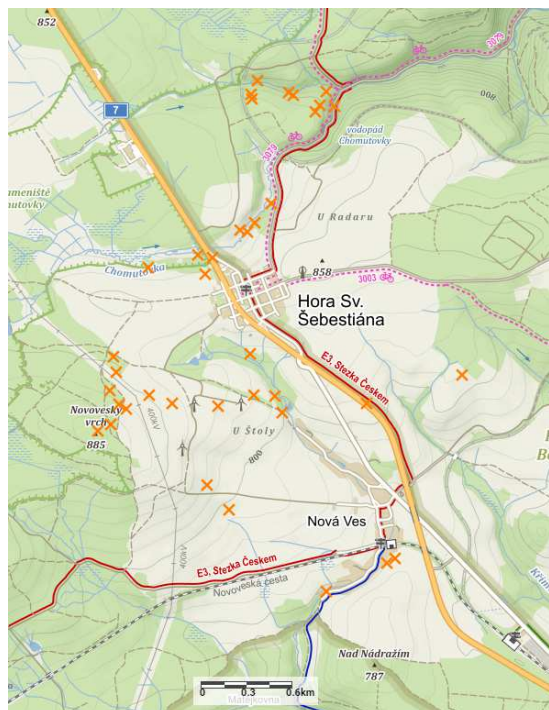
Česká geologická společnost mimo jiné rovněž registruje stará a opuštěná důlní díla, v okolí **Výsluní** eviduje na 40 dolů, a to jejich počet byl pravděpodobně ještě vyšší. Většinou šlo jen o mělké šachty a krátké štoly, jejichž délka jen zřídka přesahovala 100 m. Doly se koncentrovaly do tří oblastí: jednak do bezprostředního okolí Výsluní a údolí Zvonícího potoka (Klingenbach) pod ním, kde v pozdějších dobách byl hlavním důlním dílem důl Václav, dále do údolí Pruněrovského potoka poblíž jeho soutoku se Zvonícím potokem, kde byla naražena mj. Ametystová štola, i dále níže po proudu Pruněrovského potoka u někdejšího Dolského mlýna, kde existovala štola juda Tadeáš, a třetí větší důlní oblast se rozprostírala v údolí Sobětického potoka pod Soběticemi a Kýšovicemi.

Obr. č. 38 V Müllerově mapě značka pro stříbrné doly u Sobětic (Tzibetitz), rok 1720

Doly se nacházely i přímo v intravilánu Výsluní, ale povědomí o jejich umístění je dnes minimální. Jedna z mála zpráv hovoří o propadu hlavní těžní šachty na náměstí v roce 1903. Na dřívější těžbu, dnes upomínají jen četné **pinky** v místě starých **šachet**, **haldy** nebo zpola zavalená **ústí štol**. Nejvíce pozůstatků po dolování se nachází na území obce Sobětice a Úbočí, v údolích Sobětického a Zvonícího potoka, v údolí Pruněrovského potoka po Kýšovicemi a u Dolského mlýna. Několik dolů pracovalo i nad levým břehem Pruněrovského potoka, ty se však nacházely již na katastrálním území obce Místo. Minimálně ve svých počátcích byly ovšem tyto doly součástí jednoho společného revíru Výsluní-Místo.

O všech rudních výskytech u Výsluní lze konstatovat, že byly malé a nikdy neměly pozoruhodnější ekonomický význam. I některé archívní prameny hovoří o suniperských dolech již v 16. století jako o sešlých a chudých. Přesto byly i v následujících staletích mnohokrát obnovovány, hlavním motivem těchto prací však nebyla kvalita rudy, ale spíš snaha zachovat městu jeho báňská privilegia.

Obr. č. 39,40,41 Stará důlní díla (výřez z map, zdroj: <https://mapy.geology.cz/zajimavosti/>, upraveno)

Z historie dolování na **Hoře Svatého Šebestiána** je známo poměrně málo, neboť mnoho písemností shořelo při katastrofálním požáru Přísečnice v roce 1811, jímž byl zničen i archív zdejšího horního úřadu. Počátky dolování pravděpodobně spadají do dvacátých let 16. století. Doly měly malý rozsah i hloubku, a to kvůli plochému terénu a nemožnosti čerpat vodu z dobytých pod úrovní mělkých štol. Tak jako i na jiných místech bylo i zde hornické podnikání pro město spíše záminkou pro získání či udržení různých výhod než skutečným zdrojem obživy. Na zdejších žilách byly podle dobových údajů dobývány hlavně rudy stříbra, olova a mědi, ale také rudy cínové. V podřadném množství byl údajně zjištěn i kobalt, zinek, nikl a vizmut. Největším dolem zde byl Kaisezug (konec provozu na konci 18. století) situovaný jihozápadně od města poblíž Novoveského vrchu se stejnojmennou dědičnou štolou založenou v údolí potoka při severním okraji Nové Vsi.

Specifické objekty spojené s dobýváním nerostů:

Pinka (zřejmě z německého *die Pinge* – propadlina) je reliéfní útvar v krajině vzniklý převážně v důsledku hornické činnosti.

Tyto tvary mohou mít buď pravidelný kruhovitý půdorys (často vznikají nad křižovatkou důlních chodeb), případně eliptický (spojením dvou sousedních pinek kruhovitého půdorysu) nebo nepravidelný (vzniklý rychlým prosednutím, propadnutím nebo zřícením podpovrchových důlních děl). Rozdíl mezi pinkou a poklesovou propadlinou je pouze kvantitativní a to, že pinky jsou zpravidla plošně nevelké a kratší než 25 m (nejčastěji 6–12 m), hloubka se pohybuje mezi 3 a 5 metry, stěny mají větší sklon. Pinky se dají dělit na:

- *sesedlé*: vznikají rychlým sesedáním terénu nad vyrubanými prostorami a mají profil hlubokých pánví nebo až trychtýřů, stěny jsou skloněné, ale ne strmé, na dně pinek leží povrchový materiál a proto zde můžeme najít zbytky původní vegetace, oba typy jak pánvovité tak trychtýřovité mají zaoblené okraje a tímto se podobají závrťům (krasový tvar, okrouhlá deprese)
- *provalené*: vznikají jednorázově náhlým propadnutím v jediném okamžiku, mají strmé stěny a nenacházíme na nich původní vegetaci
- *pinkové tahy*: početnější seskupení pinek, kdy jsou pinky seřazeny v liniích
- *pinková pole*: také pinkoviště, pinky jsou v terénu rozloženy nelineárně (<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pinka>)

Foto. č. 27 Pinka u Hory Svatého Šebestiána

Dále: **jámy/šachty, štoly, dobývky, odvaly/výsypky/haldy a sejpy**, menší či skryté útvary, jejichž lokace a identifikace předpokládá hlubší analýzu terénu.

Ostatní (průmyslové) objekty, zaniklé a zanikající

Jak je uvedeno v předchozích kapitolách, zejména v B.1.3, součástí obživy byla drobná domácí výroba, manufaktura, která probíhala v jednotlivých chalupách. Vyráběly se krajky, prýmky, hračky ze dřeva a tak podobně. Z výrobních či průmyslových objektů jakými byly mlýny, železárny, hutě se mnoho nedochovalo, ačkoliv některé stavby, zejména mlýny, byly přestavěny a slouží nyní jako rekreační objekty.

Toto téma, zaniklé obce a průmysl, je podrobně zpracováno Univerzitou J.E. Prurkyně v Ústí nad Labem projektem podpořeným Ministerstvem pro místní rozvoj.

Celá oblast Krušných hor byla významným zdrojem nerostných surovin, které bylo potřeba zpracovat. Oblast Krušných hor byla bohatá na zásoby železné a stříbrné rudy. Obě rudy jsou specifické nižším obsahem prvku v rudnině a z toho důvodu se ruda netransportovala na větší vzdálenosti a zpracovávala se nedaleko místa těžby. V oblasti dolů tak vznikaly nové objekty jako hamry, mlýny apod. Dolování a zpracování rud přineslo lidem práci a rozvoj do blízkých obcí, nicméně po třicetileté válce těžba na většině míst v Krušných horách ustala a bylo potřeba hledat nové možnosti obživy. Samotné zemědělství bylo pro mnoho oblastí Krušných hor velice problematické, neboť klimatické podmínky umožňovaly pěstování pouze několika druhů plodin. Z toho důvodu si obyvatelé začali hledat jiné pracovní možnosti. Někteří pracovali v lesích, jiní zakládaly dílny, cechy a různé manufaktury. V některých místech vznikaly významnější výrobní celky, či komplexy. Jinde posloužily lidem jejich vlastní domy. V Krušných horách se začala rozšiřovat výroba a průmysl, která nebyla přímo ovlivněna těžbou rud v horách. Průmysl vždy do značné míry ovlivňoval okolní krajinu. Velké průmyslové objekty zasahovaly do krajiny, měnily její podobu a byly s ní ve vzájemné interakci. Ještě dnes se na mnoha místech nacházejí torza starých objektů, které krajinu dotvářejí a utvářejí zde osobité „Genius Loci“. V mnoha ohledech tyto objekty také dotváří podobu horských obcí a měst, kde se zachovaly a našlo se pro ně nové uplatnění. Na mnoha místech ovšem tyto objekty zanikly. Pro mapování těchto zaniklých objektů byla prozatím zvolena oblast Krušných hor, která se nachází v oblasti bývalého okresu Chomutov. (zdroj: <http://zanikleobce.fzp.ujep.cz>)

Příklady cenných průmyslových objektů

Továrna na len pod Křimovem, založena 1894. V posledních desetiletích 19. století se v Krušnohoří rozšířilo pěstování lnu. V roce 1894 bylo v Křimově založeno společenstvo pro pěstování lnu. Do tohoto společenstva později vstoupila také dnes již zaniklá obec Menhartice. Následně byla postavena provozovna pro zpracování lnu. Jednalo se o největší podnik v obci Křimov. K budově náležely dva bazény potřebné pro namáčení lnu. Roku 1897 se zájmové společenstvo přejmenovalo na Společnost pro pěstování lnu v Krušnohoří, s. r. o. K odběratelům lnu z Křimova patřily přádelny z Česka a Německa. Dnes z budovy zbylo pouze torzo uprostřed luk. Nachází se něco přes půl kilometru jihozápadně od obce Křimov. Vlastní prospekci bylo zjištěno, že se zde stále nachází obvodové zdivo a samostatný tovární komín. Dle katastru nemovitostí tento objekt patří soukromníkovi. U továrny se nachází staré stromořadí a vodní nádrž, která je ve vlastnictví státu.

Obr. č. 42 Dobový snímek továrny

Hora Svatého Šebestiána, Jilmová

Mlýn, nacházel se v místech zaniklé obce Jilmová (Ulmbach). Dnes je zde patrný pouze vodní náhon a je zde k vidění část sklepení.

Místo

Mlýny. Vznik 14. stol.
V údolí Pruněřovského potoka se nacházely 3 mlýny. Schabelmühle byl zmiňován již v roce 1561 a bývala u něj i pila. Dále Dolní mlýn, uváděn již v roce 1583. Poslední byl Horní mlýn z roku 1600.

Všechny 3 mlýny, se nacházely na Pruněřovském potoce.

Železná huť. V údolí Pruněřovského potoka se také nacházel hamr na železo, který fungoval až do roku 1900 a drátovna – Drahtmühle, která se časem změnila na obilný mlýn. Tento mlýn v roce 1927 vyhořel, nicméně byl opět postaven.

Vápenka. V blízkosti vápencového lomu, kousek od Hasištějna, se nacházela vápenka, která zde údajně již stála při budování hradu Hasištějn, což bylo někdy mezi 13. a 14. stoletím. Vápenec se zde lámal až do roku 1870 a vápenka byla v provozu do roku 1894. V roce 1930 byla budova ještě v dobrém stavu. Později začala chátrat a zanikla.

Železárna v Kalku, Kovářské a Gabrielině huti (1749-1914)

V roce 1749 byla do Kalku přestěhována načetínská železárna. Zpočátku neprosperovala, také z důvodu krize. Nicméně v roce 1771 se jí ujal nový majitel – Jindřich F. Rottenham a z železářny se stal úspěšný podnik. V roce 1787 měla 2 vysoké pece a 3 válcovny tyčí a hamr na nářadí. Roku 1832 byly železářny rozšířeny a začala jim být podřízena železárna v Kovářské. K železárně v Klaku také patřila drtírna rudy, vysoká pec, slévárna, tři výhně, kuplovna, tyčovna, cínovna, kovárna, válcovna a 2 pudlovací pece. Po roce 1856 začalo docházet k úpadku, až byla demontována. Železárna se nacházela nejen v Kalku, ale také v okolních obcích a byla jí také podřízena železárna v Kovářské. Samotná výroba hřebíků se nacházela v č. p. 65.

Železárna Gabrielina huť (1779-1869)

Železárna Gabrielina huť (1876-1882)

Foto č. 28,29 Torzo továrny
v Gabrielině huti dnes, modrá struska,
která je v místě všudypřítomná

C.2.7 DROBNÉ ARTEFAKTY V KRAJINĚ

Pomníčky, kříže, smírčí a hraniční kameny

Jedná se o tzv. malou architekturu, drobné stavby či jen opracovaný kámen, objekty, které vytvořil člověk a nainstaloval na konkrétní místa, často ve vazbě na cesty. Jsou místa, kterými kdysi vedly pěší cesty, lesní nebo polní, při nichž stály kříže, souvisely se silnou vírou, potřebou boží ochrany a možností modlitby. Tyto aspekty v 21. století blednou, způsoby pohybu se mění, mění se cíle cest, některé cíle zanikly a tím se ztrácí i propojení, s vírou a křesťanstvím je to podobné. V krajině jsou patrné kříže či podobné pomníky jakoby ztracené, bez vazeb.

Foto č.30 Detail kříže u Kameničky

Příkladem jsou dva rozpadající se kříže v příkopu či újezdu skryté v porostu trnky nad Březencem, kamenné podstavce, které padly a už je nikdo nezvedl.

Foto č.31,32 Rozpadající se kříže

Takové objekty mohou být i současné, dřevěné plastiky s omezenou životností, které ale dají tušit zájem a lásku ke svému kraji.

Foto č. 33 Místo pod Květnovem

C.2.8 VODNÍ DÍLA

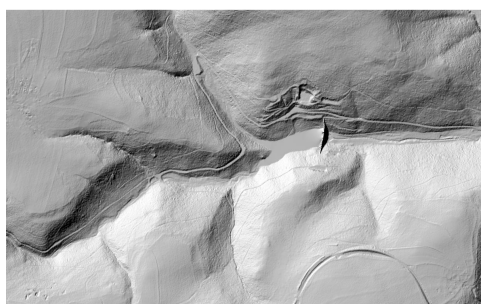
Podkrušnohorský přivaděč (součást systému Přivaděč Ohře-Bílina) (1973-1982)

Přivaděč Ohře-Bílina je vodní dílo, soustava vodních kanálů, potrubí a nádrží, které chrání podkrušnohorské povrchové doly před povodněmi z menších krušnohorských toků, zásobuje vodou z řeky Ohře průmysl v oblasti města Chomutov a celoročně přivádí dostatek vody do řeky Bíliny. Celé dílo o délce 33,8 km vede od města Klášterec nad Ohří až za Jirkov. Vlastníkem a správcem přivaděče je státní podnik Povodí Ohře.

V zájmovém území je objekt součástí katastru Nová Víska, jako vodní dílo ovlivňuje okolí v širších souvislostech.

Křimovská přehrada (1953 – 1958)

Účelem VD Křimov je akumulace vody pro zásobení severočeské hnědouhelné oblasti pitnou vodou. Dalším účelem je snížení povodňových průtoků v Křimovském potoce a částečná ochrana území pod hrází před povodněmi. Projektantem díla je Hydroprojekt Praha, stavbu dodal: Ingstav n. p. Brno. Celková zatopená plocha je 10, 40 ha, je součástí území obce Křimov.

Obr. č. 43 Přehrada Křimov na Křimovském potoce, 540 m n.m., výřez digitálního terénního modelu (zdroj: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/?p=22517>, upraveno)

Obr. č. 44 VN Křimov, pohled shora (převzato: <https://www.poh.cz/vodni-dilo-krimov/>)

Foto. č. 34 VN Křimov, pod hrází

Vodní nádrž Kamenička (1899-1904)

Účelem VD Kamenička je akumulace vody pro zásobení severočeské hnědouhelné oblasti pitnou vodou. Dalším účelem je snížení povodňových průtoků v Kameničce a částečná ochrana území pod hrází před povodněmi. Původní název vodního díla je Údolní přehrada císaře Františka Josefa a byla vybudována pro zásobování vodou města Chomutova. Projektoval Rumpel & Niklas z Teplic, stavbu dodal: G. A. Wayss & Cie z Vídně. Celková zatopená plocha je 6,01 ha, je součástí území obce Blatno.

Obr. č. 45 Kamenička (převzato: <https://www.poh.cz/vodni-dilo-kamenicka/>)

Dieterova štola

Současně se stavbou vodní nádrže Kamenička, v letech 1899-1904, byla severovýchodně od Hory Svatého Šebestiána vyražena tzv. Dieterova štola jako vodní regulační dílo, jehož pomocí je možné převádět vodu z Kameničky nad přehradu do Chomutova. Štola o profilu 1,2 x 1,8 m začíná u rozdělovacího objektu poblíž soutoku Kameničky s Novodomským potokem a vede jihozápadním směrem k Chomutovce na vzdálenost 1200 m, na nichž překonává převýšení 95 m. Účelem tohoto díla je, aby se při vysokých stavech vody nedostala voda znečištěná huminovými látkami z rašeliniště do vodní nádrže s pitnou vodou.

Vodní nádrž Jirkov (1960-1965)

Účelem VD Jirkov je akumulace vody pro zásobení severočeské hnědouhelné oblasti pitnou vodou, zajištění minimálního průtoku v toku Bílina v profilu limnigrafu Jirkov-odtok. Dalšími účely jsou energetické využití odtoku vodní elektrárnou Jirkov a snížení povodňových průtoků v Bílině a částečná ochrana území pod hrází před povodněmi. Vodní dílo je součástí vodohospodářské soustavy v oblasti severočeské hnědouhelné pánve (VS SHP). Mezi další nádrže této soustavy patří VD Přísečnice, VD Křimov, VD Kamenička a VD Fláje. Autorem díla je Hydroprojekt Praha.

Foto. č. 35 Vodní nádrž Jirkov (převzato: <https://www.poh.cz/otevreni-cesty-kolem-jirkovske-prehrady/d-4065>, upraveno)

Gabrielka

Na Telčském potoce svého času byla řada vodních děl, souviselo to s provozem železáren s hamry. Vodní nádrž Gabrielka byla obnovena Lesy ČR a.s., má objem 12,6 m³, plocha hladiny je zhruba půl hektaru. V okolí jsou stále patrné kamenné náhony.

Foto. č. 36 Vodní dílo Gabrielka

C.2.9 MÍSTA S DUCHOVNÍM ČI HISTORICKÝM OTISKEM

Celé Krušnohoří je dotčeno událostmi, které zde proběhly zejména v období druhé poloviny 20. století. Předchozí kapitoly zmiňují zánik obcí i průmyslu, demografické proměny, průmyslové znečištění ovzduší s destruktivními následky pro lesní porosty.

Jednou z nezmiňovaných historických stop v krajině, částečně nehmotnou, je linie cesty, po níž šly tzv. pochody smrti.

12. dubna 1945 bylo v pracovním táboře Treglitz, který byl pobočkou koncentračního tábora Buchenwald, nahnáno do vagónů 2 350 lidí. Ti dojeli do železniční stanice Reitzenhain (na saské straně hranice), kde byl vlak napaden spojeneckým hloubkovým letcem. Odtud vězni pokračovali pěšky přes Ulmbach (Jilmová), Horu Sv. Šebestiána, Novou Ves, Křimov, Dominu, Krásnou Lípou a Chomutov. Zde přenocovali. Ráno pokračovali přes Údlice a Nezabylice do Terezína. Došlo jen zhruba 800 vězňů, z nichž mnoho následně zemřelo na útrapy pochodu.

(zdroj: <http://www.ohremedia.cz/clanek/8454-trasou-pochodu-smrti-na-chomutovsku>)

Na stránkách muzea 'Na Kočičáku' se lze dočíst: *'Počty válečných zajatců všech národností, kteří prošli na jaře 1945 sudetskou župou, se v literatuře pohybují mezi 50 000 až 90 000. Také přes území okresu Chomutov prošly a projely transporty a pochody smrti. Dva vlakové transporty buchenwaldských vězňů, které byly směřovány do Terezína, projely přes Chomutov a zastavily se v Březně u Chomutova. Kolem 10. dubna dorazil do Března první transport buchenwaldských vězňů, který měl 63 otevřených vagónů a zdržel se zde několik dnů. Ve vagónech bylo namačkáno kolem 4 200 - 4 400 vězňů. Nikdo z nich nesměl z vagónů vystoupit a kdo neuposlechl, byl zastřelen. Vězni z tohoto transportu nedostávali ani vodu. 13. dubna pokračoval vlak z Března dále na Kadaň a Žatec.*

Druhý transport buchenwaldských vězňů přešel hranice v Reizenheinu, kde zůstalo stát 60 vagónů se 4 200 - 4 400 vězni 6 dnů bez jakéhokoliv přídele jídla. Pak se vydal na cestu přes Chomutov a zastavil také v Březně u Chomutova. V transportu byli mladí muži. Jeho účastníci byli ještě zbědovanější, pokud to bylo ještě vůbec možné, než předcházející transport. Vězni ... „pohybovali se volně po kolejišti a hladý trhali všechno listí z lip a trávu s jetelem na železničních náspech a vše snědli“ ... Vyčerpaní a hladoví vězni houfně umírali a střelba stráží řady mrtvých ještě rozmnožovala. Ráno 18. dubna 1945 odejel tento transport zpět na Chomutov a odtud pokračoval dále směrem na Most a Terezín. Oběti obou transportů - 286 mrtvých - byly v Březně pohřbeny do společného hrobu u hřbitovní zdi.

Další transport vyjel z pobočného koncentračního tábora Treglitz - koncentračního tábora Buchenwald, dne 12. dubna 1945. Vězni byli v noci zalarmováni a nacpáni do otevřených železničních vozů bez jídla a bylo jim řečeno, že odjíždí do koncentračního tábora Flossenbürgu. Celý pracovní tábor v celkovém počtu 2 350 lidí, včetně nemocných a mrtvých (té noci zemřelých v počtu asi 20), byl navagónován. Když vlak vjížděl do pohraniční stanice Reitzenhain byl napaden americkými hloubkovými letci, tzv. kotláři. Vznikla velká panika. Kdo měl k tomu ještě sílu vyskákával z vagónů a vězni se rozutekli do lesa. Po náletu byl transport SS-many, Volkssturmem a Hitlerjugend zase sehnán do rozbité nádražní budovy. Všichni ti, kteří se na nádraží zpět nevrátili, byli bandami Volkssturmu a Hitlerjugend pochyťáni a postřeleni.

Po delším čekání bylo velitelem transportu Oberscharführerem SS (praporčík) Schmidtem řečeno: „Půjde se pěšky do Terezína. Jídlo nemáme žádné a nevím, zda po cestě něco dostaneme. Kdo se cítí dosti silný, aby mohl tuto cestu pěšky nastoupit, nechť se shromáždí před nádražím. Nemocní a pochodu neschopní, nechť zůstanou na svých místech ve vagónech, postarám se o jejich odvoz.“ Po odchodu transportu směrem k Chomutovu přijelo do Reitzenhainu gestapo z Chomutova a nemocné a pochodu neschopné, kteří cestu pěšky nastoupit nemohli, do jednoho postřelili v celkovém počtu asi 500 lidí.

Cesta pochodu smrti začala v Reizenheinu a přes Jilmovou, Horu sv. Šebestiána, Novou Ves, Křimov, Dominu, Krásnou Lípou, Chomutov, Údlice, Nezabylice a skončila v Terezíně. U každé z výše jmenovaných obcí jsou hroby obětí této smutné události, které jsou mementem hrůzy a utrpení. Jen cestu z Reizenheinu na hranice okresu do Nezabylic nepřežilo z tohoto pochodu na 360 vězňů.

Po celou dobu pochodu dostali vězni 3 brambory a půl litru polévky. Živili se trháním pampelišek a různých travin, které ovšem přispívaly k tomu, že většina z nich onemocněla velkými průjmy a tím počet ztrát stále stoupal. Kdo nemohl stačit s kolonou (šlo se denně 20-30 km), byl bez milosti ubit nebo zastřelen. Celá cesta byla vroubena mrtvými vězni. Chomutovem procházel transport okolo půlnoci ze 17. na 18. dubna 1945. Ráno pak odvážela nákladní auta na hřbitov desítky ubitých a zastřelených vězňů z ulic města, aby pohled na ně nejitřil místní německé obyvatele. Mrtvých bylo 111. Na okraji města odpočívali vězňové do rána. Ráno pak pokračovali přes Míchanice, Údlice a Nezabylice na Terezín. Kromě pěšího pochodu smrti, který prošel Chomutovem, přijel v oněch dnech na chomutovské nádraží transport vězňů, po jehož odjezdu zde bylo nalezeno 25 mrtvol. Ty byly také odvezeny na hřbitov v Chomutově-Horní Vsi. Na tomto hřbitově, kde je ve společných hrobech pohřbeno 111 obětí pochodu smrti spolu s 25 oběťmi vlakového transportu, je také pohřbeno 92 válečných zajatců a nuceně nasazených dělníků, kteří ve městě zahynuli v průběhu války.

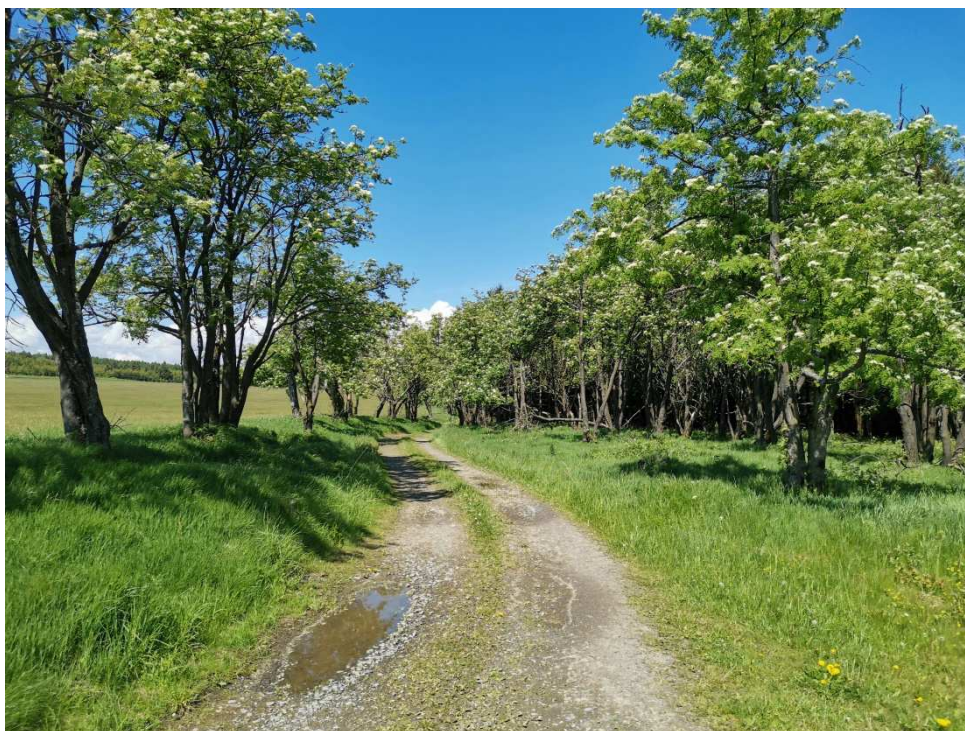

Foto. č. 37 Cesta kudy vedl tzv. pochod smrti, v místě dva hroby s pomníčky, JZ od Hory Svatého Šebestiána

V letech 2013-2014 byla zpracována mapa v rámci projektu ZČU SGS-2012-054 "Právní skutečnosti nacistické okupace a jejích důsledků" na Katedře právních dějin Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni, a to na základě archivních pramenů i literatury. Tato mapa vizualizuje v rámci aplikace Google Maps přehled jednotlivých násilných činů ozbrojených složek nacistického Německa, ke kterým došlo na konci 2. světové války na území dnešní České republiky. Její součástí jsou informace o konkrétních jednotlivých akcích a jejich obětech.

V okolí města Hory Svatého Šebestiána bylo nalezeno 14 hromadných hrobů s celkem 95 mrtvými těly, jednalo se nejspíše i o vězně z jiných pochodů smrti. Další tři hroby byly objeveny v širším okolí lokality.

Paní Milena Městecká pořádá každoročně pietní cesty po těchto trasách, aby spolu s dalšími účastníky, uctila památku zemřelých a trpících.

C.2.10 KULTURNĚ SOCIÁLNÍ ASPEKTY

Kulturní hodnoty nehmotné povahy, komunitní život, spolky

V okolí obce Blatno lze pozorovat určitou stmelenost mezi lidmi, dobře se znají a tráví spolu čas během tradičních oslav svátků případně jiných kulturních nebo sportovních událostí. Tato sounáležitost byla patrná i během veřejného projednání tohoto projektu.

V území působí i občanské spolky, např.:

Spolek Němců a přátel regionu Krušné hory a jejich předhůří vznikl jako reakci na výzvu Spolku Němců v Československu zakládat samostatné regionální spolky. Cílem je přeshraniční spolupráce (podpora, propojující stezky, kulturní akce, obnova krajiny). Spolek je členem zastřešujícího Shromáždění německých spolků v České republice. Mezi pravidelné akce spolku patří tzv. Hutznstuben, které se konají jednou za dva týdny. Také oslavy masopustu, Velikonoc, Dne matek, adventu či Vánoc jsou pevnou součástí pravidelného programu. Spolek také pravidelně spolupracuje s místními školami a muzei, pořádá v prostorách setkávacího střediska výstavy i přednášky k nejrůznějším tématům a pěstuje přeshraniční vztahy s německými městy Schwarzenberg a Öderan.

(<http://landesversammlung.cz/cs/bund-der-deutschen-region-erzgebirge-und-sein-vorland>)

Horský klub Lesná v Krušných horách, z. s. Zapsaný spolek Horský klub Lesná v Krušných horách, z.s. sídlí v Horském hotelu Lesná ve východní části Krušných hor, nedaleko měst Chomutova a Mostu, v obci vzdálené 5 km od hranic s Německou spolkovou republikou. Horský klub Lesná klade hlavní důraz na rozvoj volnočasových aktivit, podporuje myšlenku obnoveného Krušnohoří a usiluje o kulturní vnímání Krušných hor jako společného středoevropského celku. Po pěti letech svého působení na vrcholcích Krušných hor úzce spolupracuje i za hranicemi ČR a podílí se na konkrétní realizaci příhraničních projektů, které mají v současné době konkrétní podobu a své příznivce.

Hlavním posláním Horského klubu Lesná je vytváření příznivých podmínek pro provozování zimních sportů, zejména sjezdového a klasického lyžování, agroturistiky, turistiky, vysokohorské turistiky, cyklistiky – MTB a paraglidu. V projektu GPS se snaží o vybudování sítě cyklostezek a lyžařských stop a propojení velkých podkrušnohorských měst přes vrcholky Krušných hor dále do Německa. Pořádá kulturní akce, semináře, workshopy, výstavy, vernisáže, exkurze, výlety se zaměřením na ochranu životního prostředí a propagaci historie Krušných hor s přiblížením života horalů v dávných dobách. Nedaleko sídla klubu se nachází Krušnohorské muzeum a replika kaple se zvonící, které poskytují zázemí pro uskutečňování těchto událostí.

Snahou a soustavnou prací členů Horského klubu Lesná bylo založení Krušnohorské bílé stopy, která obstarává údržbu běžecké lyžařské stopy v regionu. Ta se na dvou místech setkává se stopou na německé straně. Horský klub Lesná spolupracuje s lyžařským svazem SRN na společné propagaci Krušnohorské bílé stopy a společného navigačního systému.

(<http://www.horskyklublesna.cz/cz/uvod/o-klubu/>)

C.2.11 JINÁ SPECIFIKA MÍSTA

Pevnostní obranná linie v okolí Chomutova z roku 1938

Ve 30. letech minulého století se Česká republika připravovala k obraně, bylo nutné zabezpečit státní hranice proti nečekanému rychlému útoku nepřítelů.

Areál československého lehkého opevnění z let 1936 - 1938 "Na Kočičáku" je součástí linie lehkého opevnění stáčené se od železniční stanice Krásná Lípa, dále napříč Bezručovým údolím kolem vrchu Na Kočičáku (571 m.n.m.) z průběhu po úpatí Krušných hor nad Chomutovem dolů k městu Jirkov a dále do Mostecké pánve.

Areál muzea je tvořen objektem lehkého opevnění (vzor 37, 10/A-160/šik.) v provedení šikmý, který je kompletně zrekonstruován včetně výstroje a výzbroje do stavu, v jakém se nacházel ve chvíli, než měl být uplatněn v boji proti nepříteli v roce 1938. Dále je tvořen šesti objekty (vzor 36 č. 83 - 88 v provedení A, B i C, z nichž je objekt V.b/ 87/C celorepublikovou raritou. V prostoru celého areálu se nachází velké množství zákopů a okopů pro kulomety a minomety. K přehledu základních informací při nepřítomnosti průvodců o výstavbě lehkého opevnění byla v roce 2009 vytvořena naučná stezka.

Vznikly i stavby, které měly na komunikacích v pohraničí omezit nebo zcela znemožnit provoz. Šlo většinou o přehrazení silnic a cest závorami, trvalé uzavření komunikací stálými překážkami a přípravnými pracemi pro možnost jejich zničení.

Muzeum na Kočičáku provedlo průzkumu těchto zařízení na hranicích nad městem Chomutovem, takřka většina zařízení, tj. závor, překážek z kolejnic či příkopy byly zničeny a zahlazeny. Po detailním průzkumu byly nalezeny alespoň zbytky některých zařízení, tato zařízení byla očištěna a je na ně upozorněno na stránkách místního muzea.

(zdroj: <http://www.kocicak.cz/opevnovaci-prace-realizovane-na-chomutovsku-v-letech-1937-1938/>, a https://www.ropiky.net/clanky_item.php?id=1272552669, upraveno)

Foto. č. 38,39 Obranné zařízení (foto převzato: <http://www.kocicak.cz/zvlastni-zarizeni-v-krusnych-horach/>, upraveno)

Místa významných událostí

Pohraniční (původně Raizenhainer) je zaniklá obec na české straně, původní hraniční přechod s železniční stanicí, tragické události na konci 2. světové války.

Bitva u Přísečnice (v blízkosti hranice navrhovaného PP) byla menším válečným střetem mezi císařskými oddíly a ustupující švédskou armádou generála Johana Banéra během třicetileté války.

Odehrála se 27. března 1641 v okolí horního města Přísečnice, které bylo v sedmdesátých letech 20. století zatopeno vodou vodní nádrže Přísečnice. Výsledek střetnutí je považován za taktický úspěch generála Banéra, pro kterého byl zároveň jeho poslední bitvou.

Obr. č.45 Bitva u Přisečnice, 1648, autor Pieter Snayers (zdroj: <https://cs.wikipedia.org>)

C.3 ESTETICKÉ HODNOTY KRAJINY, PROSTOROVÉ VZTAHY

C.3.1 HARMONICKÉ MĚŘÍTKO

Podle definice jde o takové členění krajiny, které odpovídá harmonickému vztahu činností člověka a přírodního prostředí. Z hlediska fyzických vlastností krajiny se jedná o soulad měřítka celku a měřítka jednotlivých prvků. Je vyjádřením přírodních a kulturních hodnot, harmonického měřítka a vztahů v krajině. Předpokladem vzniku estetické hodnoty jsou subjektivní vlastnosti pozorovatele, objektivní okolnosti pozorování a objektivní vlastnosti krajiny (skladba a formy prostorů, konfigurace prvků, struktura složek). Blíže je toto kritérium diskutováno v syntetické části práce.

C.3.2 PANORAMATA, VÝHLEDY A POHLEDY

Veduty a pohledové horizonty

Pohoří je obrazem samo o sobě, měnící se s ubývající vzdálenosti i volbou příjezdové cesty. Je to obraz proměnlivý stejně jako roční období, jako objekt je tvořen svým pozorovatelem. Na úpatích pohled směřuje vzhůru, nejdříve k celku později k jednotlivostem. Z hřebene pozorujeme daleké horizonty, shlížíme do údolí vně i uvnitř horského prostoru. Každá cesta může být tou vyhlídkovou, pokud k ní nepřiléhá les.

V případě Krušných hor nejsou to pohledy pouze malebné, shlížením z úbočí do odtěžené krajiny mezi Chomutovem a Kadaní v pozadí s komíny Tušimické elektrárny může člověk pocítit obavu opustit bezpečné lůno přírody. Ale také může cítit úžas z nového estetického prožitku „kosmické krajiny“, tak vzdáleného povrchním klišé „milovníků přírody“.

Pohledové vazby

Zájmová část Krušných hor není krajinou komponovanou, nepotkáme zde honosné stavby šlechtických sídel, rozsáhlá hospodářská stavení vzájemně propojené bezpečnými cestami malebně lemovanými stromořadím. Vše je přiměřené, odpovídající účelu i možností, občasný pohled na místní kostelík navodí známý pocit poznaného a dobře čitelného. Ovšem záleží na tom, zda v krajině hledáme jen idylickou přiměřenost a čitelnost, anebo chceme jít v estetickém prožitku hlouběji, dokonce třeba zpět k romantismu, který si však dnes mylně ztotožňujeme právě s tou povrchní nasládlou selankou.

Vyhlídkové body (rozhledny)

V území je jediná formálně evidovaná rozhledna, a to v podobě hradní věže Hasištejna.

Foto č. 40 Zákoutí

C.3.2 KRAJINNÉ DOMINANTY

Krajinná dominanta je útvar či objekt, který se uplatňuje v obraze krajiny některou svou vlastností, zejména svou hmotou či výškou, a tím vstupuje i do panoramat, stává se součástí charakteru místa.

Krajinné dominanty přírodní

Přírodní památka Kokrháč (Místo), jako by hrad zrcadlil hmotu skály této přírodní památky.

Foto č. 41,42 Skála Kokrháč a hrad Hasištejn

Krajinné dominanty kulturní

V zájmovém území to jsou zpravidla kostely na vyvýšených místech nezacloněné vegetací. Vzhledem k velkému podílu zalesnění jsou tyto dominanty patrné jen v průsecích z určitých míst.

Kostel Navštívení Panny Marie v Květnově, v Kalku barokní kostelík sv. Václava a novorománský kostel sv. Václava ve Výsluní, hrad Hasištejn.

Menší dominantou může být i tradiční stavení či kaple, které jsou součástí pohledových os a svým tvaroslovím vynikají.

Foto č. 43 Kostel sv. Václava, Kalk

Krajinné dominanty technické

Dominantou jsou i větrné elektrárny, které máme možnost vnímat jako rušivé a nezvyklé, anebo jako krásnou a elegantní uměleckou intervenci, která novým způsobem ozvláštňuje krajinu. Tyto bílé vertikály na mnoha místech překvapí svou náhlou přítomností a silným výrazem, jsou to obdivuhodné technické monumenty, které rozhodně promlouvají do celkového krajinného rázu a vnášejí tam novou estetickou vrstvu.

Foto č. 43 U Hory Sv. Šebestiána

C.3.3 ESPRIT, DUCHOVNÍ CÍLE A CESTY

POUTNÍ MÍSTA. Poutní kostel Navštívení Panny Marie je jediným takto známým cílem.

HŘBITOVY (VČETNĚ ZANIKLÝCH A ZANIKAJÍCÍCH). Funkční hřbitovy jsou pouze v obci Kalek, Boleboř, Hora Svatého Šebestiána, Výsluní a Místo. Z původního Křimovského hřbitova zbyly jen obvodové zdi a přístupová cesta s rozpadajícím se jírovcovým stromořadím.

Foto č. 44 Opuštěný hřbitov, Křimov

D. STÁVAJÍCÍ ÚZEMNĚ PLÁNOVACÍ DOKUMENTACE

D.1 ÚP, ÚAP

Jednotlivé územní plány sídelních celků mimo jiné specifikují využití ploch v rámci katastru, hranice zastavitelného území, definují parametry pro rodinné a rekreační bydlení i stavby občanského vybavení. Zpravidla kladou důraz na ochranu identity místa jako souboru urbanistického, architektonického řešení i přírodních podmínek. Řeší celkovou urbanistickou koncepci i koncepci uspořádání krajiny.

Blatno

Pořizovatelem ÚP obce Blatno je Město Chomutov, aktuální ÚP je v účinnosti od roku 2021, zhotovitelem je SM – Projekt spol. s r.o., Blatenská 2306, 430 03 Chomutov.

ÚP mimo jiné ustanovuje:

Společný požadavek na funkční regulaci zastavěného, zastavitelného a nezastavěného území:

Na správním území obce Blatno nebudou umísťovány větrné elektrárny a bude zachován krajinný ráz venkovské horské zástavby. Nová zástavba musí respektovat hmotovou strukturu – půdorys, výšku dle regulativy příslušného funkčního využití, tvar a sklon střechy, rozložení otvorů charakteristické pro stavby typické pro místní ráz tak, aby nenarušila nebo nesnížila přírodní, kulturní a historickou charakteristiku místa.

Boleboř

Pořizovatelem ÚP obce Blatno je Město Chomutov, aktuální ÚP je v účinnosti od roku 2021, zhotovitelem je urbanistický ateliér Architekti Černí, Pražského 604, 152 00 Praha 5.

ÚP mimo jiné ustanovuje:

Prioritně dodržovat zadání plynoucí z Politiky územního rozvoje (priority 14, 16, 20, 22):

(14) Ve veřejném zájmu chránit a rozvíjet přírodní, civilizační a kulturní hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Zachovat ráz jedinečné urbanistické struktury území, struktury osídlení a jedinečné kulturní krajiny, které jsou výrazem identity území, jeho historie a tradice. Tato území mají značnou hodnotu, např. i jako turistické atraktivity. Jejich ochrana by měla být provázána s potřebami ekonomického a sociálního rozvoje v souladu s principy udržitelného rozvoje. V některých případech je nutná cílená ochrana míst zvláštního zájmu, v jiných případech je třeba chránit, respektive obnovit celé krajinné celky. Krajina je živým v čase proměnným celkem, který vyžaduje tvůrčí, avšak citlivý přístup k vyváženému všestrannému rozvoji tak, aby byly zachovány její stěžejní kulturní, přírodní a užitné hodnoty. Bránit upadání venkovské krajiny jako důsledku nedostatku lidských zásahů.

(14a) Při plánování rozvoje venkovských území a oblastí dbát na rozvoj primárního sektoru při zohlednění ochrany kvalitní zemědělské, především orné půdy a ekologických funkcí krajiny.

(16) Při stanovování způsobu využití území v územně plánovací dokumentaci dávat přednost komplexním řešením před uplatňováním jednostranných hledisek a požadavků, které ve svých důsledcích zhoršují stav i hodnoty území. Vhodná řešení územního rozvoje je zapotřebí hledat ve spolupráci s obyvateli území i s jeho uživateli a v souladu s určením a charakterem oblastí, os, ploch a koridorů vymezených v PÚR ČR.

(20) Rozvojové záměry, které mohou významně ovlivnit charakter krajiny, umísťovat do co nejméně konfliktních lokalit a následně podporovat potřebná kompenzační opatření. S ohledem na to při územně plánovací činnosti, pokud je to možné a odůvodněné, respektovat veřejné zájmy např. ochrany biologické rozmanitosti a kvality životního prostředí, zejména formou důsledné ochrany zvláště chráněných území, lokalit soustavy Natura 2000, mokřadů, ochranných pásem vodních zdrojů, chráněné oblasti přirozené akumulace vod a nerostného bohatství, ochrany zemědělského a lesního půdního fondu. Vytvářet územní podmínky pro implementaci a respektování územních systémů ekologické stability a zvyšování a udržování ekologické stability a k zajištění ekologických funkcí i v ostatní volné krajině a pro ochranu krajinných prvků přírodního charakteru v zastavěných územích, zvyšování a udržování rozmanitosti venkovské krajiny. V rámci územně plánovací činnosti vytvářet podmínky pro ochranu krajinného rázu s ohledem na cílové charakteristiky a typy krajiny a vytvářet podmínky pro využití přírodních zdrojů.

(22) Vytvářet podmínky pro rozvoj a využití předpokladů území pro různé formy cestovního ruchu (např. cykloturistika, agroturistika, poznávací turistika), při zachování a rozvoji hodnot území. Podporovat propojení míst, atraktivních z hlediska cestovního ruchu, turistickými cestami, které umožňují celoroční využití pro různé formy turistiky (např. pěší, cyklo, lyžařská, hipo).

Hora Svatého Šebestiána

Pořizovatelem ÚP obce Blatno je Město Chomutov, aktuální ÚP je v účinnosti je od roku 2015, zhotovitelem je Ing. arch. Ladislav Komrsk, č. autorizace ČKA 02748.

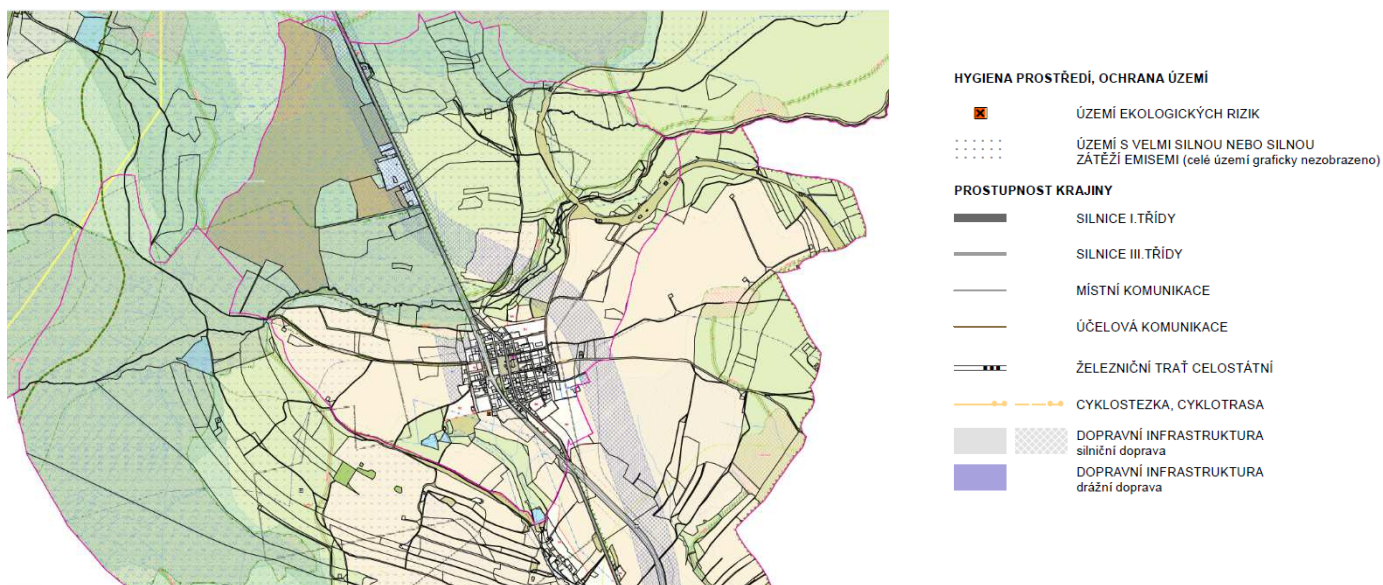
ÚP mimo jiné ustanovuje:

Významným prvkem, který ovlivní výhledově život obce, je zachování příznivého nenarušeného přírodního prostředí, které je podmínkou pro rekreační využití území.

V textové části ÚP, v kapitole 5. Návrh rozhodnutí o námítkách a jejich odůvodnění:

Investor záměru Větrná farma Hora Sv. Šebestiána s plánovaným umístěním na dotčených pozemcích v rozsahu staveb 16 ks větrných elektráren, staveb vedení kabelových tras, trafostanice a ostatních přímo souvisejících staveb (dále jen „dotčený záměr“). Ve lhůtě ust. § 52 odst. 3 stavebního zákona podává námítku proti návrhu územního plánu obce Hora Sv. Šebestiána (dále jen „návrhu ÚP“).

Podstata námítky: Nesouhlas s nezahrnutím dotčeného záměru do návrhu ÚP, resp. s nezahrnutím dotčeného záměru v části ÚP, která měla lokalizovat plochy a koridory pro jeho umístění, a to vše v souladu se Smlouvou o poskytování součinnosti obce při výstavbě větrných elektráren uzavřené mezi Investorem a obce Hora Sv. Šebestiána dne 6. 5. 2009.

Obr. č. 46 Koncepte uspořádání krajiny, ÚP obce, alarmující záměr na další/novou výstavbu silnice (výřez, upraveno)

Kalek

ÚP obce je ve stadiu rozpracování (VIII. 2022).

Křimov

Pořizovatelem ÚP obce Blatno je Město Chomutov, aktuální ÚP je v účinnosti je od roku 2021, zhotovitelem je Ing. arch. Ivan Kaplan – AGORA Studio, Vinohradská 156, Praha 3.

ÚP mimo jiné ustanovuje:

Návrh podporuje identitu charismatického venkovského prostředí. Místní části Křimov, Domina, Krásná Lípa a Strážky mají vhodné podmínky pro rozvoj trvalého bydlení, Suchdol, Nebovazy a Celná podmínky pro rozvoj individuální rekreace. Respektuje a nezmnožuje Izolované lokality v krajině. Izolované stavby a lokality v krajině nebudou plošně rozšiřovány.

Důkladně vážit ochranu urbánních hodnot ve vztahu k případnému využití větrné energetiky. Respektovat významnou stavební dominantu: kostel sv. Anny v Křimově. Vymezení a podporu klíčových výhledů na obec a do krajiny: Jedná se o tyto výhledy:

V1 - Křimov - od západu ze silnice z Nové vsi – panorama Křimova

V2 - Křimov – od hřbitova - široké panorama krajiny

V3 - Strážky – ze silnice na Dominu – krajinný výhled jih

V4 - Domina - ze silnice na Krásnou Lípu - výhled do krajiny jih

V5 - Celná – z chatové osady výhled do Pruněrovského údolí

Požadavek: výhledy nesmí být zastavěny a cloněny stavbami ani vysokou zelení a musí zůstat veřejně přístupné.

Ve věci větrné energetiky je stanoveno:

PŘÍPUSTNÉ VYUŽITÍ:

- s hlavním využitím sovislí dopřaví a tihíká ifästktá;
- stavby a zařízení pro dopravu v klidu přímo související s danou funkcí

PODMÍNĚNĚ PŘÍPUSTNÉ VYUŽITÍ:

- opatření k hospodaření na daných plochách – pod dosahem lopatek VE lze provozovat zemědělství

NEPŘÍPUSTNÉ VYUŽITÍ:

Veškeré stavby pro fotovoltaickou energetiku.

Max. zastavěná plocha 1 stožáru s příslušenstvím bude max. 200 m². Vzdálenost ploch VE od všech zastavěných a zastavitelných ploch činí 500 m, od kulturních památek 1000 m. Všechny potencionální stožáry VE budou vyhodnoceny z hlediska vlivů na krajinný ráz.

MOŽNOSTI OPLOCOVÁNÍ: ano, pouze však pro plochu 200 m² příslušející ke stožáru VE

Max. výška: 50 m

Výsluní

Pořizovatelem ÚP obce Blatno je Město Chomutov, aktuální ÚP je v účinnosti je od roku 2006, zhotovitelem je Ing. arch. Ivan Kaplan – AGORA Studio, Vinohradská 156, Praha 3.

ÚP mimo jiné ustanovuje nebo navrhuje:

Je vymezena plocha pro lyžařské a cyklistické sjezdovky v k.ú. Sobětice na TTP vzhledem k dočasnému a nepřevažujícímu druhu funkčního využití.

Územní plán usiluje o vytvoření podmínek pro stavební restituci zachované části zastavěných území sídelních částí obce se zvláštním důrazem na centrální prostory sídelních částí obce s trvalým bydlením. Navrhuje v první etapě zejména doplnění zástavby v prolukách uvnitř současně zastavěného území. Změny navrhované územním plánem nepovedou k poškození a ztrátám architektonických, archeologických, geologických a paleontologických památek.

V případě realizace větrných generátorů pro výrobu elektrického proudu je třeba posoudit hlučnost zařízení a její přípustnost v posouzení vlivu na životní prostředí podle zákona číslo 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí. Výsledky posouzení budou v konkrétních případech podkladem pro vydání, popřípadě nevydání příslušného územního rozhodnutí.

D.2 ÚSES

ÚSES – územní systém ekologické stability je jednou z vrstev územního plánu a dotýká se ochrany živé složky krajiny v širších souvislostech. Výkres v přílohách A3/13

Blatno

Nadregionální a regionální systém ekologické stability:

Závazným podkladem pro vymezení tras nadregionálního a regionálního systému ekologické stability jsou Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje – ZÚR ÚK, které nabyly účinnosti 20. 10. 2011. V řešeném území jsou vymezeny tyto prvky:

- Natura 2000-Ptačí oblast Novodomské rašeliniště-Kovářská
- Natura 2000-EVL Bezručovo údolí
- Natura 2000-EVL Východní Krušnohoří

NADREGIONÁLNÍ ÚSES:

- nadregionální biokoridor NRBK K3 Studenec (69) – Jezeří (71)
- nadregionální biokoridor NRBK K2 Božídarské rašeliniště (č.70) - Hřenská skalní Stěna (č.40)

REGIONÁLNÍ ÚSES

- regionální biocentrum RBC č. 1187-Novodomské rašeliniště
- regionální biocentrum RBC č. 1188-Kamenička
- regionální biocentrum RBC č. 1337-Bezručovo údolí
- regionální biocentrum RBC č. 1338-Telšské údolí

LOKÁLNÍ ÚSES:

LOKÁLNÍ BIOCENTRA:

LBC 1 – Druhý Mlýn, LBC 2 – První Mlýn, LBC 3 – Nad Čertovou roklí, LBC 4 – Radenovská louka, LBC 5 – Vodárenská louka, LBC 6 – Pod Radenovem, LBC 7 – Telšské údolí, LBC 8 – Pod Šerchovem, LBC 9 – Pod Hrádečnou, LBC 10 – U Šerchova, LBC 11 – Pod Holubí skálou, LBC 12 – Kamenná hůrka, LBC 13 – Nad Hájovnou, LBC 14 – Pod Hájovnou, LBC 15 – Nový Dům, LBC 16 – Pod Zákoutím, LBC 17 – U Blatna, LBC 18 – Na Zátíší, LBC 19 – Mezihořský vrch, LBC 20 – U Mezihoří, LBC 21 – Jahodník, LBC 22 – Na Okraji

Lokální biocentra jsou propojena funkčními lokálními biokoridory, které pokračují i mimo řešené území. Minimální šířka biokoridoru činí 25 metrů. V odůvodněných případech je navržen souběh hydrofilní a mezofilní větve téhož biokoridoru. Lokální systém ekologické stability vychází z aktualizovaného Generelu lokálního systému ekologické stability v roce 2007 zpracovaného firmou AGERIS BRNO. Všechny úseky biokoridorů a všechna biocentra jsou funkční. Umístěním zastavitelných ploch a ploch přestavby nedochází ke střetu s lokálním systémem ekologické stability. Lokální systém ekologické stability byl převzat do ÚPD podle generelu a nebyl dále upřesňován nebo rozšiřován.

V území se nacházejí významné krajinné prvky (VKP) vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb. – lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, údolní nivy.

Boleboř

NADREGIONÁLNÍ ÚSES:

NADREGIONÁLNÍ BIOKORIDORY:

- NRBK K 2 Božídarské rašeliniště (70) – Hřenská skalní města (40)
- NRBK K 3 Studenec (69) – Jezeří (71)

REGIONÁLNÍ ÚSES:

- RBC 1352 Jelení rašeliniště
- RBK 560 Klikvové rašeliniště – Jelení rašeliniště

LOKÁLNÍ ÚSES:

LOKÁLNÍ BIOCENTRA:

MBK 150, MBK 152, MBK 154, MBK 160, MBK 162, MBK 164, MBK 166, MBK 168, MBK 216, MBK 218, MBK 220, MBK 222, MBK 224, MBK 236, MBK 243, MBK 246

LOKÁLNÍ BIOKORIDORY:

MBK 74, MBK 80, MBK 81, MBK 83, MBK 84, MBK 85, MBK 86, MBK 97, MBK 98, MBK 99, MBK 101, MBK 174, MBK 175, MBK 178, MBK 189, MBK 190, MBK 205, MBK 216

Hora Svatého Šebestiána

Nadregionální a regionální systém ekologické stability

Závazným podkladem pro vymezení tras nadregionálního a regionálního systému ekologické stability jsou Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje – ZÚR ÚK, které nabýly účinnosti 20. 10. 2011.

V řešeném území jsou tyto funkční prvky ÚSES:

Všechny prvky ÚSES jsou funkční a respektují vymezení shodné se ZÚR ÚK.

- Natura 2000-Ptačí oblast Novodomské rašeliniště-Kovářská
- Natura 2000-EVL Bezručovo údolí
- Natura 2000-EVL Novodomské a polské rašeliniště

NADREGIONÁLNÍ ÚSES:

NADREGIONÁLNÍ BIOKORIDORY:

- nadregionální biokoridor NRBK K2 Božídarské rašeliniště (č.70)-Hřenská skalní stěna (č.40)

REGIONÁLNÍ ÚSES:

- regionální biocentrum RBC č. 1185-Jelení hora
- regionální biocentrum RBC č. 1186-Novoveské rašeliniště
- regionální biocentrum RBC č. 1187-Novodomské rašeliniště
- regionální biocentrum RBC č. 1189-Bučina
- regionální biokoridor RBK 535
- regionální biokoridor RBK 537

LOKÁLNÍ ÚSES:

LOKÁLNÍ BIOCENTRA (funkční):

- LBC-Rašeliniště pod tratí
- LBC-Rašeliniště nad tratí
- LBC-Na lisu
- LBC-U radaru
- LBC-U Nové Vsi
- LBC-prameniště Menhartického potoka

Lokální biocentra jsou propojena funkčními lokálními biokoridory, které pokračují i mimo řešené území. Lokální systém ekologické stability vychází z aktualizovaného Generelu lokálního systému ekologické stability z roku 2007 zpracovaného firmou AGERIS BRNO. Všechny úseky biokoridorů a všechna biocentra jsou funkční.

Na území Hory Svatého Šebestiána se nacházejí významné krajinné prvky (VKP) vyplývající ze zákona č. 114/1992 Sb. – lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, údolní nivy.

Kalek

ÚP obce je k datu 1. 9. 2022 rozpracován.

Křimov

ÚSES zpracoval Ing. Jan Šteflíček, Atelier Zahrada a je zpracovaný do ÚP platný od roku 2021.

Územní plán respektuje a zpřesňuje regionální ÚSES procházející územím obce. Územní plán stabilizuje a doplňuje síť lokálního ÚSES.

Výpis skladebných částí ÚSES:

NADREGIONÁLNÍ ÚSES:

NADREGIONÁLNÍ BIOKORIDORY:

K2 – NRBK– Božídarské rašeliniště – Hřenská skalní města – funkční

K3 – NRBK – Studenec – Jezeří – funkční

REGIONÁLNÍ ÚSES:

REGIONÁLNÍ BIOCENTRA

1337 – RBC 1337 – Bezručovo údolí- funkční

1188 - RBC 1188 – Kamenička – funkční – mimo řešené území

1683 - RBC 1683 - Vysoká – pouze v doteku s hranicí obce

REGIONÁLNÍ BIOKORIDORY

537 - RBK 537- Novodomské rašeliniště – Kamenička

571 – RBK 531- Kamenička – Bezručovo údolí

LOKÁLNÍ ÚSES:

LOKÁLNÍ BIOKORIDORY (funkční):

LBK 1/31

LBK 14

LBK 20

LBK 21/22

LBK 22/23

LBK 23/25 -32

LBK 25/27

LBK 25/26

LBK 28/A

LBK 29/A

LBK 29/1

LBK 29/30

LBK 30/A

LBK 31-29/30

LOKÁLNÍ BIOCENTRA (funkční):

LBC 14 Jedlová stráž

LBC 21 Krásná Lípa

LBC 22 Raškovna – Střelnická stráž

LBC 23 Domina jih – Hačka

LBC 24 Údolí Hutné

LBC 25 Údolí Hutné - Nebovazy

LBC 26 Křimov jih

LBC 27 U mlýna

LBC 28 Celná jih

LBC 29 Stráž

LBC 30 údolí Menhartického potoka

LBC 31 Menhartický vrch

LBC 32 Nad Nebovazy

Výsluní

V severní části území byl vypracován Generel lokálního ÚSES v r. 1994, zpracovatel RNDr. Tesařová, Ing. arch. Fikarová, Ing. Bertl.

V jižní části (k.ú. Třebíška, Volyně, Sobětice) Generel lokálního ÚSES vypracovala firma Lareco (zpracovatelé Ing. Sklenička, RNDr. Jedlička, Ing. Jebavý, Ing. Svobodová).

V návrhu ÚP byly tyto generely korigovány dle podkladu MÚ Chomutov - Návrh sjednoceného vymezení ÚSES z roku 2004. Hlavním prvkem je lokální biokoridor Pruněrovský potok, sledující údolí potoka v celé délce v řešeném území. Na SZ navazuje na NRBK K2 v blízkosti reg. biocentra Jelení Hora. Na JV okraji území vstupuje do RBC Pruněrovský potok. V jižní části se větví podél Třebíšského potoka a dále na úbočí Lysé hory. Severojižním směrem přes hřeben Šibeničního vrchu je veden biokoridor k Novému rybníku. Přibylo propojení na lokální biocentrum Starý rybník na Pruněrovském potoce a na PR Na Loučkách. Vzhledem k přehodnocení průběhu Nadregionálního a regionálního ÚSES jsou regionální a nadregionální prvky dle Generelů místních ÚSES překlasifikovány do prvků lokálních tam, kde se nekryjí s vymezením regionálního a nadregionálního ÚSES dle 2.změn a doplňků ÚP VÚC SHP. V případě překryvu nadregionálních a regionálních prvků a lokálních prvků dle Generelů jsou lokální prvky vypuštěny a nahrazeny prvky vyšší úrovně. Vzhledem k vymezení v lesních porostech, potočních nivách a extenzivních lučních porostech jsou lokální prvky ÚSES převážně funkční.

LOKÁLNÍ ÚSES:

LOKÁLNÍ BIOCENTRA

LBC 1 Nad Lysou horou

LBC 2 U Nového rybníka

LBC 4 Výsluní západ

LBC 5 Prameny Třebíšského potoka

LBC 6 Třebíšský potok a okolí

LBC 9 Úbočí LBC 10 Okolí Pruněrovského potoka

LBC 14 V Rokli LBC 15 Betula oycovicusis

LBC 55 Starý rybník nad Výsluním

LBC 53 Celná jih

LBC 54 Výsluní – Pruněrovský potok 6.8.2

LOKÁLNÍ BIOKORIDORY

1/2 LBK (Pruněrovský potok)

2/54 LBK (Pruněrovský potok)

2/55 LBK 55/ LBK (Hřeben Šibeničního vrchu)

54/55 LBK

4/54 LBK 53/54

LBK (Pruněrovský potok)

53/ LBK

53/10 LBK (Pruněrovský potok)

9/10 LBK (Pruněrovský potok)

6/ LBK

5/6 LBK

5/4 LBK

14/5 LBK

INTERAKČNÍ PRVKY (IP)

Jako interakční prvek v systému ÚSES je hodnocen registrovaný Významný krajinný prvek pod Šibeničním vrchem.

E. REKREACE V ÚZEMÍ

Rekreace je významnou funkcí místní krajiny, dle ZÚR ÚK je cílovou charakteristikou. Většinou jde o liniové trasy pro pěší turisty, cykloturisty a v zimě pro pohyb na běžkách i hipotrasu. Na volných plochách v krajině je možné využít pro příležitostné sjezdové i běžkařské lyžování v zimní sezóně, menší loučky při zastavěném území, ve vazbě na hotely, chaty, chalupy apod.

FORMY REKREACE: turistika, cyklistika, chataření, lyžování, hipoturistika.

IV. HODNOTY ÚZEMÍ

AUTENTIČNOST

spočívající v nezaměnitelnosti lokality danou přítomností výše specifikovaných struktur.

MORFOLOGIE

přírodní tvarosloví je hlavní, jedinečnou a výchozí podobou místa.

HARMONICKÁ SKLADBA STRUKTUR

vyvážené zastoupení přírodních útvarů doplněné soustavou staveb vytvořených člověkem, nepostrádající moment překvapení často v podobě panoramatických pohledů, výhledů do údolí či pohledů na milá zákoutí.

SPECIFICKÁ VYSOCE HODNOTNÁ PŘÍRODNÍ SLOŽKA

rozsáhlá plošná ochrana v území má své opodstatnění.

SPECIFICKÁ SÍDELNÍ ZÁSTAVBA

překvapující renesanční struktura zástavby malých měst v horské poloze.

HODNOTNÁ KRUŠNOHORSKÁ ARCHITEKTURA

specifická lidová architektura vypovídající o způsobu života předků, materiálových možnostech, zručnosti.

CENNÁ MALÁ KRAJINNÁ ARCHITEKTURA

naznačuje míru zbožnosti a respektu, vztah k místu a krajině.

SPECIFICKÁ HISTORIE ÚZEMÍ

vědomí proběhlých dějů, vede k přemýšlení o hloubce historických stop, jež nejsou vidět.

A. SUMARIZACE ANALÝZ

A.1 PŘÍRODA

V zájmovém území se vyskytuje velké množství a poměrně velké plochy přírodě blízkých biotopů, které poskytují útočiště mnoha druhům rostlin a živočichů, z nichž mnohé jsou vzácné nebo chráněné dle zákona č. 114/92 Sb. O ochraně přírody a krajiny. Jedinečná skladba přírodních podmínek (poloha, geomorfologie, klima, geologie, ...) a kulturně historických souvislostí (pohraniční vysokohorská oblast, řídké osídlení,...) vytváří unikátní ekosystémy a prostředí s velkou hodnotou pro biodiverzitu v nadregionálním měřítku. Vyskytují se zde vrchoviště, rašeliniště a mokřady chráněné mezinárodními úmluvami (Mokřady Ramsarské úmluvy, Ptačí oblast, Evropsky významné lokality) i zvláště chráněná území dle zákona č. 114/92 Sb. V rámci právního řádu ČR (Národní přírodní rezervace Novodomské rašeliniště, přírodní rezervace Novodomské a polské rašeliniště, Na loučkách, Buky a javory v Gabrielce, Buky nad Kameničkou a Přírodní památka Na loučkách a Bezručovo údolí). Území je složené z mozaiky přírodě blízkých až přírodních biotopů a biotopů pozměněných lidskou činností. Přírodní biotopy tvoří přirozené toky potoků a jejich okolí, prameniště, rašeliniště, přírodě blízké lesní porosty, skály a sutě. Antropogenní biotopy mohou být v některých případech biotopy s narušenou přírodní strukturou (lesní porosty s introdukovanými dřevinami, zastavěné plochy a soukromé zahrady moderní zástavby), anebo jinde naopak lidská činnost přispěla ke zvýšení biodiverzity a ekologické stability krajiny citlivým způsobem hospodaření a využití území – extenzivně kosené louky, lesní lemy na rozhraní luk a lesů, křoviny, ovocné sady, aleje a stromořadí. Území je jako celek z hlediska přírodních hodnot a ekologické stability krajiny vysoce cenné a hodnotné a to i v kontextu historických, kulturních a sociálních souvislostí a k jako takovému by se mělo přistupovat i při plánování jeho dalšího rozvoje.

A.2 KLASIFIKACE KRAJINY

Hlavním kritériem klasifikace (Kolejka, 2014) je v podmínkách ČR poloha, tedy nadmořská výška (nížiny, vysočiny), na ní navazují specifické krajinnotvorné procesy (konfigurace reliéfu), dalším určujícím vstupem je klimatická charakteristika, potenciální biota, s dalším upřesněním dle sklonitosti, členitosti

následně s dělením krajín dle geologického prostředí (půdotvorný substrát) a půdních charakteristik. Na základě těchto kritérií bylo v rámci ČR identifikováno 271 typů přírodních krajín.

Typy přírodních krajín v zájmovém území:

29. Teplé ukloněné akumulární roviny náplavových kuželů nížin s regozeměmi na fluvialních štěrcích a písčích, 2NKUnkaZ, zastoupeno 3x, **Teplé krajiny nížin dubových lesů s bukem**

259. Velmi chladné erozně denudační plošiny s podzoly a kryptopodzoly na silikátových horninách, 6VPLSiKPPZ, v území zastoupeno 4x, **Velmi chladné krajiny pohoří smíšených smrkových lesů s bukem**

260. Velmi chladné erozně denudační vrchoviny s podzoly a kryptopodzoly na silikátových horninách, 6VVRSiKPPZ, zastoupeno v území 6x, **Velmi chladné krajiny pohoří smíšených smrkových lesů s bukem**

Krajinná typologie dle reliéfu, využití území a osídlení (Hercynicum)

6M2, 6M8, 6M13, 6L2, 6L8, 6L13, 6L15

Pro území je typické lesní nebo lesozemědělské využití.

Typickým reliéfem jsou:

2 – členité pahorkatiny a vrchoviny

8 – vysoko položené plošiny

13 – výrazné svahy a skalnaté horské hřbety

15 – zaříznutá údolí (podél toků: Chomutovka, Pruněrovský potok, Malá voda, Bílina, Hutná II, Telčský potok, Lužec, (Kundratický potok)

KULTURNÍ KRAJINA

KATEGORIE: II. ORGANICKY VYVINUTÁ

TYP 6. OBECNÁ ORGANICKY VYVINUTÁ KRAJINA

TYP 7. KRAJINA SE SPECIFICKOU STRUKTUROU OSÍDLNÍ

TYP 8. KRAJINA STRUKTURÁLNĚ VÝRAZNÝCH PLUŽIN

Krajina určená specifickým typem osídlení a/nebo formou organizace zemědělské půdy.

A.3 SPECIFIKACE KRAJINNÝCH HODNOT ÚZEMÍ

V zájmovém území byly definovány tyto lokality a zóny:

Výjimečný krajinný ráz – platný pro celé území

Lokality s kulturně-historickým významem LKHV – takto byly specifikovány čtyři místa v území

Lokality s výraznými krajinářsko-estetickými hodnotami LVKEH – nad rámec zaznamenaných hodnot byly vyznačena dvě území, která jsou z krajinářského pohledu vysoce harmonická a estetická, bez výrazných rušivých jevů

Území s harmonickým měřítkem – platné pro celé území

Zóna A – centrum navrhovaného parku

Nejcennější lokality, na kterých je zastoupeno více druhů hodnot specifických pro území.

Zóna B navazující území ne centrální část spoluurčující charakter PP

Přechodová místa s nižším výskytem ceněných hodnot, hodnotná jako podpurná a ochranná vrstva.

A.4 RUŠIVÉ JEVY V KRAJINĚ

Jedná se o jevy, které snižují význam, hodnotu a čitelnost kulturní krajiny. Narušují měřítko a charakter prostoru, ruší v pohledových osách anebo mohou dělit logické celky. Rušivě mohou působit i objekty, které izolovaně od okolí mají své hodnoty. Detekování těchto jevů může být subjektivní, podobně jako když hovoříme o estetických hodnotách. Týž jev tedy lze vnímat jako rušivý, ale i jako velkolepý kontrast (u velkoplošných jevů), nebo lokální ozvláštnění, které dalším vývojem pocitově splyne s okolní krajinou a podřídí se jí, takže jednou bude vnímáno jako místní specifikum (u drobnějších jevů). Podobně rušivě byla jistě ve své době vnímána například nově postavená železnice, dnes pocíťovaná jako romantická připomínka starých časů. Hraničním jevem jsou stožáry vysokého napětí. Ty jsou stejně nápadné, jako větrné elektrárny, ale nikdo už proti nim nevystupuje. Navíc nutné odstranění lesa v jejich linii přineslo rozvoj unikátní vřesovištní vegetace s cenným druhovým bohatstvím. Vřesoviště byla dříve vázaná na pastevní komplexy, které byly novodobě zúrodněny. Management vysoké napětí tedy tento vzácný a esteticky atraktivní ekosystém zachránilo.

Plošné rušivé jevy

Možno uvést těžené území a průmyslové areály pod úpatím Krušných hor, které mohou místy vstupovat do pohledových os, kontrastně až šokujícím dojmem se projevují při přechodu z vnitrozemí do hor. Rovněž tak siluety komínů Tušimické elektrárny na horizontu. Území a historii nerespektující nová výstavba, zejména průmyslová, zemědělská a rekreační.

Liniové rušivé jevy

Jsou to zejména dopravní trasy, které plochy území rozdělují a svou tvrdou neměnnou podstatou působí v měkké libé krajině kontrastně. Ač cesty byly na začátku mezi prvními momenty, které pomáhaly utvářet urbanistickou strukturu, jejich předimenzování, dané potřebou rychlé, pohodlné přepravy, snadné dostupnosti cílů, vede zároveň k určité destrukci hodnot krajiny. V zájmovém území je to silnice I/7, trasa napojena na dálnici D7 vedoucí do Německa.

Foto č. 45 Estakáda I/7, Chomutov-Křimov (převzato <https://ct24.ceskatelivize.cz>)

Bodové rušivé jevy

Turbíny, větrné elektrárny jsou nejen místním fenoménem. Jejich nezpochybnitelná užitečnost, obdivuhodná technologie, která ve své monumentálnosti nepostrádá určitý druh ladnosti, leží na jedné misce vah. A na druhé je skutečnost, že jejich monumentálnost a postupná invaze do krajiny zadupává její charakter, hodnotu, kterou se snažíme chránit.

B. KRAJINNÉ HODNOTY ÚZEMÍ

Předchozí oddíl byl věnován analýze, tedy sběru, seřazení, analýze a prezentaci jednotlivých dílčích dat o území, kdežto tento oddíl je naopak syntetický a interpretační. Proto zde nechceme jen podávat informace, ale především je hodnotit, uvádět do kontextu, vysvětlovat a ukazovat jejich důsledky. Nechceme se vyhýbat ani tématům kritickým, sporným či rozporuplným. Pominout je by znamenalo jen oddálit příslušnou diskusi do doby, kdy už na ni bude možná pozdě.

Při zdůvodňování hodnot určitého území se zpravidla používá celkem jednotná sada argumentů, která zahrnuje např. vysokou míru místní autentičnosti, přírodní a kulturní hodnoty a rovněž vnitřní harmonii, která budí důvěru jakožto intimita domova. Lze to zajisté použít i v zájmovém území této studie, ale zároveň to znamená, že s tím nevystačíme, protože vlastně každé území je svým způsobem zvláštní, osobité a hodnotné. Přinejmenším je oprávněně autentické a cenné pro lidi, kteří tu žijí nebo sem častěji jezdí za rekreací, je to prostě domov. A na druhé straně se právě Krušné hory dlouho mylně interpretovaly jako krajina nekvalitní, údajně se zničenou přírodou, nevlídným okolím (na jedné straně jáma, na druhé cizina), chorobnou vykořeněností obyvatel a podobně.

To znamená, že je třeba najít ještě silnější argumenty, i za tu cenu, že opustíme běžný úzus, jak hodnotu sledovaného území snadno a bezproblémově zdůvodnit. První hodnotou daného území a celého Krušnohoří totiž je, že je natolik odlišné od vžitě konvenční představy „české přírody“, že nás **nutí radikálně přehodnotit běžná východiska vztahu ke krajině a zbavovat se běžných hodnoticích stereotypů, ať vlasteneckých, ochranářských, památkářských či estetických.**

AUTENTIČNOST

Pojem znamená osobitost, výjimečnost, o hodnotu krajinného rázu, výjimečnost a jedinečnost krajinných prvků. Tato specificita je přítomna v přírodní i lidské složce krajiny. Na největším stupni zobecnění jsou zde tyto hodnoty, z nichž se pak odvozují všechny další, které budeme níže rozvádět a vysvětlovat:

1. V přírodní složce jsou to **důsledky velmi krátkého a strmého gradientu nadmořské výšky**. To se projevuje v klimatu, typech reliéfu, druzích hornin, půd, vegetace, v lokální druhové rozmanitosti a ve stylech využití krajiny člověkem.
2. V kulturní složce jsou to početné a závažné **důsledky specificky kolísavé kolonizace** od škály tisíciletí po škálu roků. To se odráží v turbulentní a mnohdy drsné historické dynamice, ve stýkání a potýkání (zde citujeme Palackého) obou pohraničních národů, v diverzitě jejich kulturních jevů a procesů, v lesku a bídě horninové těžby a nakonec i ve vztahu města a venkova i celé problematice současné suburbizace.

REPREZENTATIVNOST

Tento pojem je opakem jedinečné autenticity, protože znamená naopak míru sounáležitosti území s celkem Krušných hor. Dané území je v tomto smyslu jejich **plně reprezenativní součástí**, dobře zapadá do variability této krajiny. Zamýšlený přírodní park tedy nemá představovat „to nejlepší z Krušných hor“, nemá to být ani jejich statisticky zcela nejtypičtější úsek, ani zvláštní neobvyklá součást, která je nad vši míru obohacená zázračnými unikáty. Krušné hory mají na české straně 1600 km², přírodní park s cca 207 km² dává asi 13 % jejich rozlohy a leží zhruba uprostřed horského pásma – to už je dosti reprezentativní výběr. Důležitou hodnotou území je, že dílčími jevy odkazuje na celé Krušnohoří.

Tato krajina má samozřejmě znaky většiny českých tj. hercynských hor (na rozdíl od moravských Karpat) a také četné znaky specifické pro Krušné hory. Jinými slovy, širší krajinný fenomén Krušnohoří daleko přesahuje přírodní park, a naopak krajinný fenomén PP je reprezentací Krušných hor. Hodnota PP tedy nespočívá v souboru lokálních zázraků, ale v jediném robustním krajinném rámci.

Chránit toto území je potřeba, ale nikoli jenom proto, že je unikátní samo o sobě, ale hlavně proto, že jde o neoddělitelnou součást velké a rovněž unikátní krajiny Krušnohoří, a ta nesmí být tříštěna do

ostrůvků vhodných k ochraně a ostrůvků vhodných k ničení. Je tím potřeba předejít metodě, která vyhledává ty nejvíc výjimečné plochy, aby pod praporem ochrany krajiny mohla všechno ostatní nechat napospas devastaci.

GEOMORFOLOGIE

Přírodní tvarosloví terénu je hlavní, jedinečnou a výchozí podobou místa – platilo by to i ve zdánlivě fádňi nížině a tím spíš zde na horách.

Krušné hory mají typické znaky hercynských pohoří – na rozdíl od znaků Alp a Karpat (slovo hercynský je původně odvozeno od Harzu v ptolemaiovské geografii). Hercynská je u nás taky např. Šumava, Jizerské hory a Krkonoše. Tato pohoří vznikla už v prvohorách, pak je eroze snížila a zaoblila do vrchovin, a v třetihorách se hory obnovily tím, že vyjely vzhůru podél dlouhých okrajových zlomů. To je **zlomový svah Krušných hor**, a v jiných pohořích je jeho obdobou linie Nýrsko – Prachatice, či Liberec – Žacléř; nahoře se zachovaly původní skoro ploché terény jako u pramenů Bíliny, Jizery, Vltavy a Labe. S tím jde dohromady například výskyt širokých mělkých pánví s rašeliništi, což je další hodnotný krajinný jev typický pro Krušnohoří.

Gradient od nížiny do hor je členěn ve **tři patra krajiny**: nížinu, svah a návrší.

Nížina leží mimo uvažované země, ale navazuje na ně a tvoří k němu působivý kontrapunkt. Nížina je urbánní – industriální – těžební. Jsou zde doly, města, dálnice, ruderály a rekultivace. Dominuje akát, bříza, různé nepůvodní dřeviny; z trav ovsík, rákos a třtina křovištní. Potenciální vegetací jsou střídavě vlhké doubravy, dnes většinou zmizelé. Jejich případná obnova v plné biologické hodnotě je v horizontu dalších ca 100-200 let, do té doby zde budou nejvyšší kultury rumištního rázu. Města leží na úpatní čáře hor, za zády mají les a dívají se do kraje; to je v Čechách velmi častá sídelní strategie (Liberec, Trutnov, Doksy, Rakovník...).

Častý stereotyp je tuto krajinu odsuzovat, zatracovat, cejchovat zlou vůlí lidí. To je ale zcela mylné a musíme to zde důkladně odmítnout a vysvětlit, protože je to i klíč k pochopení samotných Krušných hor. Tato nížinná krajina totiž má svůj **silný estetický výraz**, jenže ten již nenásleduje vžitě principy odvozené z idyl předminulého století. Spíše je blízký např. moderní populární hudbě, od níž přece také požadujeme vše jiné, než nějakou sentimentální harmonii. Ostatně zdá se, že důležitá část mladé generace už onen nostalgický a povrchně ekologický odkaz nenásleduje a dovede se těšit jak z tradiční krajiny přírodní, tak z té zcela moderní a antropogenní.

Svahy, kopce a údolí. Háje listnaté a výš lesy smíšené a jehličnaté, dole s dubem a borovicí, výš nebo v úpadech s bukem, a čím výš, tím víc přibývá smrku. V bezlesí jsou tu důležité jednak louky, často rozsáhlé a propojené, jednak jemná mozaika rozptýlené zeleně, a také síť vesnic a komunikací. To vše představuje samostatnou krajinnou **hodnotu strukturně pestré zemědělské kulturní krajiny**.

Dalším specifickým zájmovým územím jsou jednak hluboká údolí Pruněšovského potoka a Chomutovky, jednak náznak vrchoviny s izolovanými kopci od Volyně k Málkovu. Pro tento svahový reliéf jsou typické živinově a druhově bohaté bučiny s lípou, javorem a jilmem, kdežto plošší terény obsazují chudé bučiny. Oba vegetační typy jsou tu i náplní chráněných území.

Hřbety a pláň Krušných hor. Jde o plochou či mírně zvlněnou, klimaticky chladnou a vlhkou krajinu širokých hřbetů a plošin s nevýrazným reliéfem. Výraznější stoupání zde má jen několik toho jména špičáků a hůrek. Podstatná je převaha lesa a široké kotliny s otevřenými rašeliništi a sítí vodotečí propojených příkopy. Všude tu roste smrk, bříza (a to hlavně bahenní bříza pýřitá, na rozdíl od té běžné bělokoré) a všeobecná expanzivní tráva hercynských hor, třtina chloupkatá.

Kulturní krajina německé strany Krušných hor je obdobou svahové části v Čechách, ale má mírnější reliéf a jinou historii. Do Čech sahá v PP jen okrajově u Kalku, Načetína a Pohraniční.

SPECIFICKÁ VYSOCE HODNOTNÁ PŘÍRODNÍ SLOŽKA

Druhové a strukturní bohatství přírodní složky je zde do značné míry důsledkem **strmého výškového gradientu** a navazující pestrosti typů klimatu.

Slavnou kapitolou zdejší krajinné ekologie je **srážkový stín Krušnohoří**. Nikde v Česku není skok o nejméně 300 milimetrů srážek na patnácti kilometrech. Běžný případ je, že týden prší od Hamburгу po saskou patu Krušných hor, výš už prudce leje až po Zákoutí, ale v Blatně jen poprchává a Chomutov stále prahne horkem a suchem. Hory tedy vychytávají západní srážky, zastavují je a do nížinné kotliny Ohře je nepustí. To se odráží ve vegetaci. Z boreálních rašelinišť na koniklecovou step je zde 8 km, a pocitově jako přesun z Laponska do Středomoří. Takto zázračně zhuštěné a jednoznačné to není nikde v Čechách, obdobou je spíš např. Alborz nad Kaspikem nebo Andy od moře po altiplano.

Rašeliniště jsou v daném území typickým, velkoplošným a čistě přírodním prvkem, navíc jsou reliktní, tj. jsou pozůstatkem vegetace, jaká byla v Čechách hojně rozšířena v době ledové a krátce po ní. Jsou ale – oproti běžné představě o „neporušené horské přírodě“ vlastně jediným zdejším čistě přírodním biotopem. To ale hodnotu ostatních místních biotopů vůbec nesnižuje.

Louky jsou dnes biotopem spíše přehlíženým – tak dlouho se braly jako samozřejmost, tak dlouho se degradovaly do trvalých travních kultur, až si je lidé začali plést s ekologicky podřadnými parkovými trávníky a dokonce (!) s polními kulturami. V zájmovém území jsou louky hojné, veliké a územně propojené, druhově bohaté, s velmi starou tradicí, navíc jsou dnes konečně udržovány optimálním způsobem pásové/mozaikové seče, která vyhovuje druhovému bohatství hmyzu. Tím cennější jsou v kombinaci s vegetací starých mezí na zachovalých pluzínách.

Lesy dnes procházejí velkou přeměnou, která má odčinit staré hříchy (nevhodná skladba upnutá na smrč, hynutí lesa emisní zátěží a poté kůrovcem, chybné pokusy napravit to výsadbou nevhodných náhradních dřevin). Lesáci jsou za tuto snahu kritizováni, ale vesměs neprávem, přeměna i v tomto velkém měřítku je zcela nutná a stane se základem trvale udržitelného lesního hospodářství i ochrany lesa v příštích generacích. Konkrétní metody přeměny mohou být samozřejmě k diskusi v kontextu konkrétních lokalit.

Rozsáhlá plošná ochrana přírody v území má své opodstatnění, určitá část zdejší vzácné flóry, fauny i vegetačních typů byla jmenována v analytické části. Zároveň je nápadné, že je zdánlivě nesystémová, více než jinde je tu mozaikovost přesahů, vzájemných překryvů jednotlivých typů ochrany. Je to ale správně, protože to citlivě odráží míru a příčiny ohrožení zdejší přírody. Jinde to dávno vyřešila jediná CHKO s paušálně platnými pravidly, a není pak divu, jsou-li místní ochranáři psychicky vyhořelí a obyvatelé nespokojení a rozzlobení. Místní územní struktura ochrany je **zdánlivě chaotická a ve skutečnosti pečlivě diferencovaná**. Zdá se, že je to velké poučení pro způsob fungování státní ochrany přírody, a možná i pro styl spravování přírodního parku: **paušální přístup k lokalitám je nutno nahradit individuálním přístupem**.

HARMONICKÁ SKLADBA STRUKTUR

Jde o vyvážené zastoupení přírodních útvarů doplněné soustavou staveb vytvořených člověkem, nepostrádající moment překvapení často v podobě panoramatických pohledů, výhledů do údolí či pohledů na milá zákoutí. Je ovšem třeba říci, že i protichůdné jevy mohou být zajímavé a hodnotné. Kromě této harmonie se tu nabízejí k pozornosti ještě dva extrémy.

První se dá označit nejspíš jako konstantní mohutnost, jejímž důsledkem je fádnost. Taková je chůze stále stejným smrkovým lesem nebo stále stejnou, do daleka se táhnoucí loukou se stále se opakující skladbou druhů. I to je hodnotné, přináší to zážitek silného ekosystému, který se diferencuje na úrovni metrů a pak až na škále kilometrů. Druhým je naopak disharmonie, která přináší moment kontrastu a překvapení. A zejména tyto extrémy fungují spolu na různých škálách. Co je totiž v úzkém kontextu neladné, to může být v širším kontextu harmonické. Tak o tom ostatně referuje předsokratovský filosof Herakleitos, který je patrně v tomto způsobu myšlení podstatně dál než současná ekologie, jednostranně zdůrazňující harmonii. Jeho výroky jsou stále inspirativní a moderní: „protikladná harmonie jako u luku a lyry“ a „z neshodných věcí nejkrásnější harmonie a všechno vzniká sporem“. Aby byla lyra zdrojem harmonie, potřebuje napětí strun, zcela odlišných od samotného nástroje. Aby byla krajina zdrojem harmonie, potřebuje lokální napětí mezi svými složkami; „nebezpečné známosti“ struktur původně izolovaných v prostoru, čase nebo funkci.

Nejbliž uvažovaným pojmům je fakt, že každá krajina je strukturována **podle gradientu velkých a malých terénních jevů**. Pokaždé je toto uspořádání jiné a obsahuje harmonické, disharmonické i konstantní prvky. Hodnotou je tato strukturní rozmanitost a možnost jejího autentického zážitku.

Základní dělení. V zájmovém území rozeznáme předně stejnorodou krajinu – to je ta plochá silně přírodní, tedy lesní a rašelinná, a pestrou krajinu, to je ta svahová kulturní.

Velkoplošné vegetační typy – horské lesy, komplexy rašelin, údolní bučiny, rozsáhlé louky. Rašelinné a mokré terény tu pokrývají 45 km²; suchou nohou nelze projít od Hory svaté Kateřiny po Výsluní. Za velkými loukami jezdíme až do Bílých Karpat, ale největší luční komplex v PP, který sahá od Hory sv. Šebestiána po Strážky má 15 km², ten kolem Výsluní má 5 km², a na něj hned navazuje 18 km² souvislých luk od Volyně po Přísečnici, a luční komplex od Radenova po Březeneč má 11 km².

Rozptýlená dřevinná zeleň. Náletové hájky jsou částečně dědictvím kulturní krajiny předválečné (dubové lesíky na polních kazech, opuštěná montánní díla), částečně vznikly později (poškozením lesů v 70. letech, zarůstání mezí v plužinách, sukcese na neobhospodařovaných zemědělských pozemcích od 90. let, sukcese na zaniklých vsích). K tomu se vážou i solitéry a stromořadí, porostliny vysokých bylin s bohatstvím tvarů a barev (devětsil, vrbka, starček, víc druhů pcháče). Dohromady jde o velmi výrazný jev, který strukturuje krajinu a vnáší do ní nové typy diversity a estetiky.

Bodové a liniové jevy, těch je množství a nelze je vypisovat, ale nápadné je, že nejsou bezbřehé, opakují ve variacích a vážou se na určité krajinné či vegetační typy. Jediný namátkový příklad – když uvidíme během chvíle růst koprník, violku trojbarevnou, arniku a šíchu, je jasné, že jsme v Krušných horách, je to typická kombinace druhů, která se jinde neopakuje.

Detaily. Končíme na škále kaluží mezi rašelínkem, v měřítku jednotlivých rostlin, a třeba na škále osikových listů spadných na cestu, mandelínek na třezalce nebo kamínků na potočním břehu. Začali jsme tu podobenstvím o nočním nebi – hodnotou je zde možnost uvědomit si, jak obrovsky to vše v přírodě souvisí jednak mezi sebou, jednak s pozorovatelem.

SPECIFICKÁ HISTORIE: KOLÍSAVÁ DYNAMIKA OSÍDLENÍ

Jde o utvářející hodnotu v perspektivě celé prehistorie a historie, **s mnoha důsledky pro současnost**. Kolísavou dynamiku kolonizace a osídlení má Krušnohoří od pravěku. Zatímco nížina je kolonizována nepřetržitě 7500 let, hory mají jen kolonizační a dekolonizované epizody. Kdykoli je v nížině dobře (klimaticky, sociálně, ekonomicky, což spolu souvisí), je jakž takž snesitelně i v horách – něco málo se tam investuje, ačkoli na tom často vydělá spíš nížina než samy hory. Zato v době krizí kolonizace hor zmizí, aby za čas začala znovu, ovšem víceméně od nuly. Průběh je různý, jednou je proces pozvolný a krajina se tiše přizpůsobí kolonizaci i dekolonizaci, jindy je to jako tsunami – první ekologická zkáza je, když se lidé hrnou ho hor, druhá, když vzápětí prchají zpět. V této perspektivě můžeme zčásti – ne úplně, ale jen zčásti – pochopit i krušnohorskou historii 20. a dokonce i raného 21. století. Nápadná byla například zdánlivá konjunktura hor v raných devadesátých letech, pozdější propad a nová stabilizace v posledních letech.

Místní historie je **velmi citlivé téma**, těžko se přijímá, těžko se spravedlivě hodnotí. Svádí k apatii, zametání problémů pod koberec, k hodnoticím klišé, jednoznačným odsudkům či velebení. A potom i k novým křivdám. Pak když vše selže a zklame, řekne se, že historie je přežitá veteš a čas je nejlepší lékař. To čas skutečně je, jenže čas také přináší nové netušené události a vzápětí se ukáže, že součástí historie se průběžně stává i žhavá současnost.

Ve většině českých okrajových hor se ozvěna německého kulturního vlivu vytratila, lépe řečeno podařilo se nám na ni zapomenout a potlačit ji. Kde se česká poválečná rekolonizace pohraničí povedla, říkáme tomu i dnes české hory a tváříme se, jako by takové byly odevždy. Kde se nepovedla, označujeme to opatrně, někdy s příděchem despektu Sudety. V Krušnohoří nic z toho nejde provést, vše české i německé je příliš blízko, příliš živé, historie se nám dívá zblízka do očí. Platí to tím spíš, že velká část „neodsunutých“ dvojjazyčných, dvojnárodnostních rodin je právě odsud.

Zdejší krajinnou hodnotou jsou **svědectví minulosti, která nám mohou přinést vnitřní katarzi**. Vědomí proběhlých dějů vede k přemýšlení o hloubce historických stop, které už (nebo dosud) nejsou

vidět. Řekneme-li cena lidského života a Krušnohoří, nejprve se nám vybaví hrůzy druhé světové války a další hrůzy před ní a po ní. Ale jakou asi hodnotu tu měl život v časech hornictví, kdy celá struktura měst od urbanismu po správu a mezilidské vztahy tak trochu připomínala Divoký Západ? Jakou hodnotu měl za různých vojenských vpádů nebo dlouhých dob nouze a úpadku? Proti tomu však stojí zážitek důvěry všude, kde zdejší kulturní krajinu jako vidíme výsledek společné práce nebo anonymní práce, která nedbá o národnost. Touž důvěru mohou vzbudit staré stopy lidové zbožnosti, třeba v podobě křížků. Víra, naděje a láska jsou pak silnější než dobová hnutí a národnostní nebo sociální rozdíly.

SPECIFICKÁ SÍDELNÍ ZÁSTAVBA, HODNOTNÁ KRUŠNOHORSKÁ ARCHITEKTURA

Překvapující je zachovalá renesanční struktura zástavby malých měst v horské poloze. Typicky se to ukazuje v městském plánu Hory svatého Šebestiána, Výsluní a podobnou strukturu mělo i Místo. Cenná je rovněž specifická lidová architektura vypovídající o způsobu života předků, materiálových možnostech, zručnosti.

Ale stejně cenná je i **historická vrstevnatost architektury a urbanismu**. Například v Lužických horách se staly hrázděné budovy módou a téměř povinností, což sice budí dojem zachovalosti architektury, ale zároveň to vsi poněkud unifikuje. V Krušnohoří se naproti tomu uplatňuje pestrá kulturní historie a už zmíněná dynamika kolonizace, která dovoluje střídat styly. Když se podíváme na vesnici jako celek, včetně stylu zahrádek či rozšíření náletové zeleně, vidíme spíše něco typického třeba pro Kladensko nebo Podkrkonoší mimo CHKO: pestrost, koexistenci historických vrstev, výsledky neustálých vmachů budování a opětovných úpadků. Každá chalupa je stylově jiná, i každá zahrádka. To není nic, zač by se Krušné hory měly stydět a chtít to vylepšit. Tato **absence stylu je tolerantní, a dokonce sama stylovatelná**. Závěr je úplně jiný – pokud se objeví nová větší výstavba, bylo by zásadně špatně a proti místnímu duchu, kdyby byly všechny novostavby stejné a památkáři se navíc radovali, že je to sice suburbizace, ale aspoň do vsi vnesla řád. Pokud se objeví nárok novou výstavbu nějak moderovat, mělo by to směřovat k rozvíjení a kultivaci individuality staveb, ne k jejich oklešťování např. na předvybranou úzkou paletu tvarů, barev či konstrukcí.

UČEBNICE ANTROPOGENNÍCH TERÉNNÍCH TVARŮ A JEJICH VEGETACE.

Tato hodnota je krajně důležitá – je pro naše území velmi typická, přitažlivá, a přitom u nás dosud málo známá a nedostatečně popularizovaná.

Snad nikde v Čechách není takové množství, a tak **obrovsky pestrá škála** jevů na pomezí archeologie, historie, architektury a ekologie druhotných stanovišť. Tyto biotopy jsou zvláštním, netriviálním příkladem spojení přírody a člověka. Jsou zjevně lidského původu, a přesto mají hodnotný přírodní obsah. Jednou je to příroda naroubovaná na lidský základ, která vliv člověka překryla, třeba stará důlní díla, jindy jde naopak o kulturu napasovaná na základ přírodní, třeba aleje. Patří sem mnoho typů a tisíce objektů různého rozsahu.

Cenná je zdejší **malá krajinná architektura**, tedy kapličky, křížky, smírčí kříže, které naznačují míru zbožnosti a respektu, vztah k místu a krajině.

Přední význam mají opuštěná **montánní, tedy těžbou vzniklá díla** od Keltů (mimo území, na Měděnci) po nedávnou minulost. Jsou zde četné důlní haldy, propadová jezírka (pinky), stopy po těžbě rašeliny. Skvělou lokalitou je Císařské pásmo / Kaiserzug nad Novou Vsí, lokalita zralá na územní ochranu – půldruha kilometru dlouhý a solidně široký pruh pastevně využívaného montánního díla–systému hald a sníženin s loukami, jeřábovými hájky, vřesovišti a vysokobylinnými porostlinami. Okouzlit nás mohou (pomineme-li, co strašné práce to vyžádalo) i samotná jména dolů a štol: Hluboká a Matyášova štola, Leopold, Leonard, Jonáš, Eliáš, Juda Tadeáš, Antonín, Erasmus Václav, Dar Boží, Svatý Kříž, Svatá Trojice, Kníže Nebes, Boží Požehnaní, Milostivá ruka Páně...

Další zdejší hodnotou jsou **technická díla**, jak funkční, tak už opuštěná. V analytické části připomínáme staré továrny, sklárny a hutě – některé na sebe dnes upozorní už jen barevnou skelnou struskou. Vejprtská lokálka je staré, a přesto funkční technické dílo. Vyjíždí z chomutovského nádraží, buduje rostlinstev kolonizované zářezy a elegantně kličkující vzhůru, hladce si poradí se svahem a po

půlhodině dospěje do 750 m u Nové Vsi, odkud je vrcholové plató už na dosah. Stejnou krásu a romantiku ale můžeme vidět i v silnici Chomutov-Marienberg, zdola na státní hranici je to autem ani ne za dvacet minut – máme se na ni zlobit jen proto, že je to dílo moderní a že tak nešetrně a se stále trvalými stopami nabouralo historický půdorys Hory ŠŠ? Krásná je opuštěná železnice z Hory ŠŠ do Nové Vsi (i se zplanělým omějem, kdysi pěstovaným u bývalé nádražní budovy, a pestrým hájovým podrostem na lesní části náspu). **Energetická díla** – z těch moderních např. odlesněné průseky pod dráty vysokého napětí, kde se samovolně vytvořila biologicky i pobytově cenná plošná vřesoviště.

Sídla: Zničené vesnice a samoty, stopy po nich. Zříceniny hradů Najštejn a Hasištejn; historii Hasištejna stopuje cenná hradní flóra původních i člověkem zanesených rostlin jako je keř skalník a tráva strdivka sedmihradská. Meze a kamenice vyznačující historické plužiny jsou kryty druhově neobyčejně bohatými náletovými hájky s jeřábem, třešní, klenem, mléčem, jívou a břízou.

Dnes je právě čas, kdy tuto stránku přírody a kultury **úspěšně popularizovat**. U široké veřejnosti stoupá zájem o památky hornictví a průmyslu, v okolí měst i v moderní podobě shrnované pod pojmy jako urbex a postindustriál. Tím spíš jsou dnes atraktivní díla a stopy po nich, které patří do prvních fází těžby a průmyslového vývoje. Je to zásadní odklon od stereotypního vyhledávání „neporušené přírody“ nebo památek posvěcených starobylým původem. Posouvá nás to k autentickému máchovskému romantismu „míst pustých a nesličných“ a učí nás to smířlivě pochopit vztah lidí a přírody.

PROPOJENÍ KULTURNÍ A PŘÍRODNÍ SLOŽKY KRAJINY,

Dosud je u nás živa pověra, že člověk a příroda jsou nutně v opozici a krajina je jejich bojištěm. To vede k pocitu, že jedno či druhé nutno tlumit či naopak posilovat. Vůbec kulturní krajina střední Evropy je příkladem, že to tak není. Oba prvky se mají sklon prolínat a spolupracovat, výsledek není polovičatá příroda ředěná vlivem lidí ani nedostatečná kultura ředěná přírodou. Spíš je to úplná příroda i úplná kultura. **Krajinná hodnota spočívá právě v propojení lidského a přírodního působení.**

Lesy a louky jsou touto syntézou. Lesy zde byly rozsáhle těženy už od pozdních fází pravěku, protože těžba a zpracování rud potřebovala dřevo. Mimo to se v lesích běžně páslo. Dnešní bučiny nebo suťové lesy vypadají jako původní nedotčené porosty, ale jde o lesní kultury, dílo generací hajných. Louky a pastviny mají lidskou údržbu a původní druhovou skladbu – hory nebyly nikdy zalesněny zcela, a tak se tu populace běžných i vzácných lučních druhů udržely – i když třeba v malém množství – od doby ledové přes celý pravěk až do doby plošné kolonizace hor. Dnešní louky jsou z určité části novodobě zalučněná pole, ale vegetace se plně restaurovala do podoby druhově bohatých společenstev.

Naopak zdánlivě zcela kulturní – nepřirodní jsou obce, ale i tam je samozřejmě přítomna příroda v běžném vesnickém vydání, počínaje jirčkami na drátě a pampeliškou u cesty. S trochou ironie můžeme říci, že teprve v nížině pod horami najdeme i plochy jak bez přírody (s výjimkou plevelných druhů), tak bez adekvátní kultury (s výjimkou exploatace nerostných surovin).

SAMOTA, SVOBODA, LESY A NOČNÍ NEBE

Tady jsme už blízko rekreačnímu využití krajiny a hlubinné ekologii. Toto je možná **největší krajinná hodnota** přírodního parku ve vztahu k člověku: divočina, která navíc díky svému zjevně kulturnímu pozadí není nebezpečná. Pokud v sobě zážitek samoty a divočiny vnitřně nekultivujeme, plodí jen strach. V kultivované podobě se však stává zdrojem okouzlení a poznání světa i sebe.

Dokud si z hor neuděláme výletnickou suburbii s nočním nebem přezářeným halogeny, bude tu lidí spíš málo než hodně a zkušenost samoty bude pro místní nezbytností, pro mnohé turisty novou zkušeností. Starobylý obyčej pozdravit na cestě protijdoucího je dnes už v Krkonoších spíš k smíchu a na některých trasách ho nelze dodržet. Suburbizace už to neumožňuje. Tady v Krušnohoří je to jiné, například ještě nevysoko nad Chomutovem lze na nočním nebi vidět v plné kráse pás Mléčné dráhy, kolem dnešních měst už dávno nepozorovatelné. Samota je zvláštní kapitál, s kterým je potřeba umět hospodařit. S tím souvisí plánovací strategie plošně nepřehušťovat rekreační infrastrukturu (nejvýš lokálně v existujících kapacitních možnostech obcí) a zároveň vytvořit síť záchytných bodů jako jsou třeba obyčejné hospody.

ZMĚNA KLIENTELY TURISTŮ A REKREANTŮ, ZMĚNA ZÁJMU O KRAJINU

Tato krajinná hodnota spočívá v lidech a novém stylu jejich zájmu o krajinu. Je to hodnota nová, její počátky se datují do posledního desetiletí a je univerzální pro celý stát. Zatím je spíš přehlížena a je potřeba ji rozvíjet a kultivovat.

Tradiční byla opozice náročných pasivních rekreantů a skromnějších, o to víc více terénně aktivních turistů či trampů. Jen pomalu se v Čechách reaguje na fakt, že se tato polarita obrousila. Trampové v omšelém vydání jsou skoro pryč. Vystavování cyklisté, polykači kilometrů okázale ignorující vše kromě sebe a svého vlastního sportu okolo taky valem mizí. Ubývá zájem o rekordy a předpřipravené atrakce, a zato prudce roste zájem o neokázalý pobyt v běžné krajině. Patrně je v tom rostoucí potřeba svobody pobytu ve veřejném prostoru, svobody zbavené svazujícími předpisy, nařízení a doporučení.

V minulosti jsme se snadno nechali zmámit ideálem matky Přírody a alergizovali se na vše moderní a průmyslové počínaje větrnými elektrárnami. To se nyní mění – najednou už v kurzu není ta ideální příroda, ale krajina v reálné podobě, do níž nedílně patří i staré technické památky, ruiny všeho druhu, postkulturní příroda. Místa pustá a nesličná, jak se říkalo o Máchových lokalitách. Početná skupina lidí s nově kultivovaným zájmem o krajinu je sociologicky tavicím kotlem nových societ, pojmů a označení: jsou tu hipsteři („sběratelé trendů“), bobos („bohémská buržoazie“), neoromantici, neoaktivisti, postkolonizátoři, amenitní migrace. Zní to možná exoticky, ale skrývají se za tím normální lidé, kteří mnoho nedbají na dobové tance a módní vlny. Není to žádné hnutí, je to normalita.

"Krušné hory nepotřebují zábavné lunaparky ani apartmánové satelity. Cestou je rozvoj individuální turistiky, podpora penzionů a budování jednoduché a neokázalé turistické infrastruktury. Turismus je samozřejmě budoucností Krušnohoří, a čím lépe si ochráníme přírodní ráz zdejší kulturní i přírodní krajiny, tím raději se sem turisté budou vracet," vysvětloval už 2021 politik Michal Kučera. Je jedno, jakou stranou reprezentuje nebo nakolik je to jeho původní myšlenka. Podstatné by teď pro nás mělo být, že je to myšlenka šťastná a správná.

LOKÁLNÍ PATRIOTISMUS

Právě v té lokální podobě představuje velkou krajinnou hodnotu skrytou v lidech. Často je vysmíván jako něco nedůstojného, ale ve skutečnosti je to cenný díky ochotě lidí svou krajinu vnímat a zabývat se jí. „Máme to tu rádi, cítíme to jako součást domova či domoviny, bojíme se hrubých a násilných změn“. Tento přístup je účinný i legitimní zejména v případě přírodních parků, pokud má dostatečnou podporu napříč společnostmi. A tu obvykle má; i v zájmovém území to lidé, s nimiž jsme mluvili, hodnotili vždy jako správný nápad. Byli to i turisté, kteří sem opakovaně jezdí – i u nich lze mluvit o aktivním lokálním patriotismu. Pečujme o krajinu, protože je tady krásně. Možná je naivní prezentovat to takto jednoduše a bez argumentů, ale je to stále lepší, než touž výzvu skrývat za rádobu ekologická či obecně vlastenecká hesla a případně i za příslušné alarmistické postoje.

VÝVOJ A UDRŽITELNOST KRAJINY

Konečně je třeba v rámci sumarizace krajinných hodnot posoudit jejich návaznost na dnešní vývoj, důsledky pro životaschopnost krajiny. Pravidla, jak zachovat to specificky cenné a vyhnout se jak devastaci krajiny, tak její přeměně v neživotný konzervovaný skansen jsou v horské krajině jiná než v nižších polohách. O to bývá péče o zdejší krajinu složitější. **Nepotřebujeme ji tolik chránit, jako o ni pečovat, a to ne víc, ale lépe.** Přírodní park je zrovna jedna z těch nenásilných, málo restriktivních forem péče.

Změna zacházení s krajinou formou přírodního parku **přichází právě včas.** Ne z obavy před brzkým ekologickým krachem chudé či zničené krajiny, taková přece ona není, ale z obavy před bezhlavým pokrokářstvím. To může přijít v podobě „developerské“, ale třeba i v podobě „ochranářské“. Krajina je živá a co je třeba chránit, není její starý stav (třeba formou skansenů, památkových zón a chráněných území), ale **styl změn** – vývoj tak klidný, aby stále připisoval nové stránky pomyslné knihy, aniž chce ty staré poškozovat a ničit.

Zvlášť v Krušných horách se vývoj krajiny děje v cyklech mezi pokrokem a úpadkem. Proto je třeba **krajní obezřetnost, hrozí-li náhlé prudké rozkvěty**, typicky při suburbanizaci nebo industrializaci prostřednictvím velkých firem s velkými ambicemi a hesly. Opakem takového konjunkturalismu je nesmírně cenná masarykovská **drobná práce pro vlast**, vycházející od obyčejných lidí. Optimální scénář jsou aktivity zdola s podporou shora (nutně s tou morální), což pak plodí souznění lidí a myšlenek mezi sociálními skupinami nahoře a dole, ve městě a na venkově, mezi mladými a starými apod.

Jak si představit ty aktivity zdola: uveďme jediný příklad. „*Silná dobrovolná ochrana přírody a krajiny je základním předpokladem dobrého fungování celého systému ochrany přírody a krajiny, protože jako jediná dokáže zajistit nezbytnou podporu veřejnosti pro sektor životního prostředí*“ (Ptáček 2005). To znamená, že je optimální, pokud ochranu přírody zprostředkují spíš místní lidé, citliví, tolerantní a dobře znalí poměrů než odborník odjinud s erudicí, ale velmi malou znalostí konkrétní přírodní a sociální reality. Ten by mohl spíš věc odborně a administrativně zaštitovat než přímo vykonávat.

V. VYMEZENÍ HRANIC PPK, ZDŮVODNĚNÍ

- Hranice navrhovaného parku byly převzaty dle návrhu ze strany obce Blatno.
- Dále byly hranice upraveny podle stávajících a potenciálních hodnot území.
- Další úprava hranic umožnila, aby specifické lokality zůstaly celistvé.
- Vedení hranic bylo rovněž uzpůsobeno tak, aby co nejvíc odpovídalo hranicím katastrálních území.